

Z P R A V O D A J

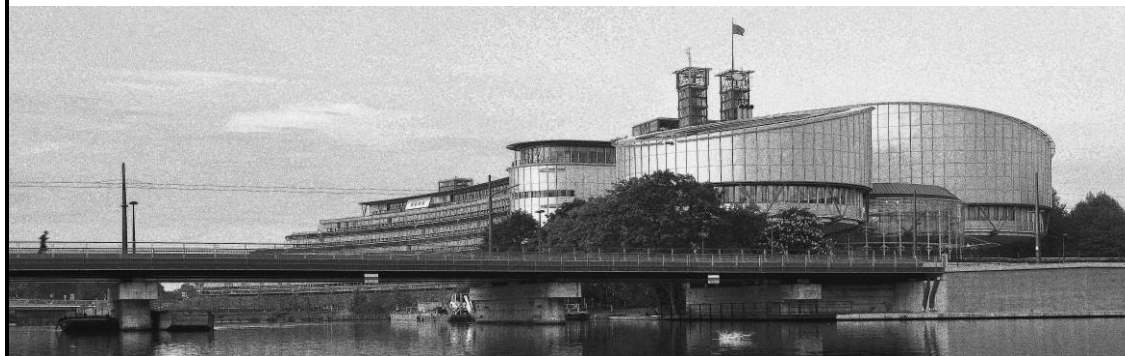
KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 5 / Číslo 1
Březen 2017

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archiv zde](#)).

„Je pravda, že článek 6 vyžaduje, aby bylo soudní řízení rychlé. Stanoví však také obecnější zásadu řádného výkonu spravedlnosti [...]. Opožděná spravedlnost může být odepřenou spravedlností, avšak nelze přehlížet druhou stranu mince – uspěchaná spravedlnost je pohřbená spravedlnost: řádný proces nemůže být obětován v úsilí o zajištění rychlého soudního systému.“

Doroshenko proti Ukrajině,
č. 1328/04, rozsudek
ze dne 26. května 2011,
částečně odchylné stanovisko
soudkyně Yudkivské a soudce
Zupančiče

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@msp.justice.cz
web: www.justice.cz

Databáze judikatury

web: eslp.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Slovy *tempus fugit* oznamuje agent 007 padouchu Blofeldovi v pořadí ještě nejnovější bondovce, že nadešel okamžik změny. Moje následující poznámky také spojuje fenomén plynoucího času, ač ten nepádá zrovna s dynamikou dobrého akčního filmu.

Zaprvé, zřejmě nekontroverzní novinkou, byť za rozpory z meziresortního připomínkového řízení musela učinit – snad definitivní – tečku až vláda, je po více než čtrnácti letech [rozšíření věcné příslušnosti našeho pracoviště](#) i na vyřizování stížností podávaných proti České republice k dalším mezinárodním orgánům, ať už k Evropskému výboru pro sociální práva na úrovni Rady Evropy nebo k dalším smluvním orgánům OSN. Věříme, že využití našich zkušeností se zastupováním především před Evropským soudem pro lidská práva („Soud“) i postupně zavedených doprovodných mechanismů, např. [Kolegia expertů pro výkon rozsudků Soudu](#), se v konečném důsledku ukáže jako prospěšné jak pro dotčené jednotlivce, tak pro stát, ale i pro samotný vnitrostátní a mezinárodní systém ochrany lidských práv.

Zadruhé, v uplynulém čtvrtletí jsme se po dlouhých letech konečně dočkali, že nám Soud vyjevil, kolik by stát vlastně měl zaplatit majitelům nájemních domů za regulaci nájemného po zrušovacích nálezech Ústavního soudu z počátku tisíciletí. Je s podivem, že se tato sága před našimi soudy i tím evropským nejenom může táhnout tak dlouho, ale k tomu ještě setrvale zanechávat nejasnosti v dost podstatných otázkách, jako je jen z poslední doby například rozsah možnosti dovolávat se promlčení po nedávném [zrušovacím zásahu Ústavního soudu](#) nebo způsob, jímž by stát případně měl promítnout onu zvěst ze Štrasburku do svého vlastního právního systému. To vše v kontextu relativního klidu, který na kolbišti nájemních vztahů díky postupné deregulaci, o níž bylo rozhodnuto před jedenácti lety, nakonec zavládl. Nadto senátní rozsudky Soudu o spravedlivém zadostiučinění dosud nenabýly právní moci a při vyvozování důsledků z nějakého judikátu nikdy nelze odhlížet od konkrétních hmotněprávních a procesních okolností té které projednávané věci. Další upoutávku na zmíněné rozsudky naleznete na poslední stránce a podrobnosti v příštím čísle.

Konečně čas pádí i našemu Zpravodaji. Společně tímto otevíráme pátý ročník a rádi bychom se dozvěděli od vás, našich čtenářů, zda by se vám třeba nezamlouvaly nějaké – nebojme se to říct – změny. O pár takových změnách, které jdou nad rámec odlišného barevného nádechu každého čísla (jen pro pořádek, tentokrát padla volba dle vzorníku na jadeovou, tedy nefritovou barvu), jsme již začali uvažovat a budeme rádi, pokud nám pomůžete náš čtvrtletník vylepšit, aby byl pro vás – děláme ho pro vás – co nejužitečnější. Za tím účelem bychom vás chtěli požádat o spolupráci v podobě pár minutek vašeho času strávených zcela nenásilným vyplněním jednoho on-line dotazníku, který je po dobu do 15. května dostupný [zde](#). Všem zúčastněným předem děkujeme za cennou zpětnou vazbu a přejí krásné jarní období.

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

OBSAH

Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti České republice	3	Pracovní právo	22
Domácí porody	3	Rozsudek ze dne 4. října 2016 ve věci <i>Travaš proti Chorvatsku</i>	22
Rozsudek ze dne 15. listopadu 2016 ve věci <i>Dubská a Krejzová proti České republice</i>	3	Rozsudek ze dne 17. listopadu 2016 ve věci <i>Karapetyan a ostatní proti Arménii</i>	24
Mezinárodní únosy dětí	5	Přístup k informacím	25
Rozhodnutí ze dne 4. října 2016 ve věci <i>Adylova a Senese proti České republice</i>	5	Rozsudek ze dne 8. listopadu 2016 ve věci <i>Magyar Helsinki Bizotság proti Maďarsku</i>	25
Podmínky ve věznicích	6	Rozpuštění spolku	28
Rozhodnutí ze dne 15. listopadu 2016 ve věci <i>Žirovnický proti České republice</i>	6	Rozsudek ze dne 27. října 2016 ve věci <i>Les Authentiks a Supras Auteuil 91 proti Francii</i>	28
Spravedlivý proces	9	Trestní řízení	29
Rozsudek ze dne 15. prosince 2016 ve věci <i>Colloredo Mannsfeld proti České republice</i>	9	Rozsudek ze dne 6. října 2016 ve věci <i>Constantinides proti Řecku</i>	29
Zařízení sociálních služeb	10	Rozsudek ze dne 6. října 2016 ve věci <i>K. S. a M. S. proti Německu</i>	30
Rozsudek ze dne 13. října 2016 ve věci <i>Červenka proti České republice</i>	10	Rozsudek ze dne 13. října 2016 ve věci <i>Kitanovska Stanojkovic a ostatní proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii</i>	31
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti jiným státům než České republice	12	Vězeňství	32
Cizinecké právo	12	Rozsudek ze dne 20. října 2016 ve věci <i>Muršić proti Chorvatsku</i>	32
Rozsudek ze dne 8. listopadu 2016 ve věci <i>El Ghatet proti Švýcarsku</i>	12	Určení otcovství	35
Rozsudek ze dne 13. prosince 2016 ve věci <i>Paposhvili proti Belgii</i>	14	Rozsudek ze dne 8. prosince 2016 ve věci <i>L. D. a P. K. proti Bulharsku</i>	35
Rozsudek ze dne 15. prosince 2016 ve věci <i>Khlaifia a ostatní proti Itálii</i>	15	Volby	36
Zákaz dvojího postihu	Chyba! Zálózka není definována.	Rozsudek ze dne 20. prosince 2016 ve věci <i>Uspakich proti Litvě</i>	36
Rozsudek ze dne 15. listopadu 2016 ve věci <i>A a B proti Norsku</i>	19	Vystěhování romských osad	37
		Rozsudek ze dne 11. října 2016 ve věci <i>Bagdonavicius a ostatní proti Rusku</i>	37
		Závěrem...	40

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ

DOMÁCÍ PORODY

Rozsudek ze dne 15. listopadu 2016 ve věci č. 28859/11 a 28473/12 – Dubská a Krejzová proti České republice

Velký senát Soudu rozhodl dvanácti hlasy proti pěti, že skutečnost, že stěžovatelky nemohly využít služeb porodní asistentky při domácím porodu, který si přály, čemuž bránila platná právní úprava, nepředstavuje porušení jejich práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Obě stěžovatelky si přály родit své další dítě v domácím prostředí s porodní asistentkou. První stěžovatelka tak zamýšlela učinit z důvodu negativních zkušeností s nemocničním prostředím a personálem z prvního porodu a druhá stěžovatelka díky tomu, že své předchozí dvě děti již porodila v domácím prostředí. V době těhotenství se obě stěžovatelky obrátily mimo jiné na příslušný krajský úřad s žádostí o zaslání seznamu porodních asistentek, které jsou oprávněny vést porod v domácím prostředí. V zásadě vždy se jim dostalo odpovědi, že podle platné právní úpravy nedisponuje žádná porodní asistentka oprávněním k poskytování zdravotních služeb včetně vedení fyziologických porodů v domácím prostředí, jelikož pro vedení plánovaného, byť i fyziologického (nekomplikovaného) porodu je třeba vždy splnit požadavky na minimální věcné a technické vybavení podle příslušných vyhlášek Ministerstva zdravotnictví. První stěžovatelka nakonec porodila v domácím prostředí sama bez porodní asistentky a druhá stěžovatelka v nemocnici. Ústavní stížnost první stěžovatelky plénum Ústavního soudu odmítlo.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelky považovaly za rozporné s článkem 8 Úmluvy, že jim bylo znemožněno porodit v domácím prostředí za asistence porodní asistentky.

Senát bývalé páté sekce Soudu dospěl v rozsudku ze dne 11. prosince 2014 šesti hlasy proti jednomu k závěru o neporušení práva stěžovatelek na respektování soukromého života chráněného článkem 8 Úmluvy. Věc byla na základě žádosti stěžovatelek předložena velkému senátu Soudu.

(i) Použitelnost článku 8 Úmluvy na projednávanou věc

Soud se nejprve zabýval otázkou, zda právo rozhodnout o okolnostech porodu spadá do působnosti článku 8 Úmluvy. Ač článek 8 nelze vykládat tak, že by zahrnoval právo na domácí porod jako takové, skutečnost, že v praxi není možné, aby ženám byla poskytnuta odborná asistence u porodu v domácím prostředí, spadá dle Soudu pod právo na respektování jejich soukromého života, a tudíž do působnosti článku 8 Úmluvy. Porod je totiž jedinečný a delikátní okamžik v životě ženy. Zahrnuje otázky tělesné a duševní integrity, zdravotní péče, reprodukčního zdraví a ochrany s tím spojených informací. Tyto otázky, včetně výběru místa porodu, jsou proto dle Soudu zásadním způsobem spjaty se soukromým životem ženy a spadají tak do rozsahu tohoto pojmu ve smyslu článku 8 Úmluvy.

(ii) Pozitivní či negativní povinnosti

Dále Soud řešil otázku, zda má být projednávaná věc zkoumána pod zorným úhlem negativních či pozitivních povinností. Připustil, že na věc lze nahlížet z obou úhlů pohledu, tedy jak z pohledu omezení práv stěžovatelek na výběr okolností porodu, tj. prizmatem zásahu do jejich práv a tedy negativních povinností, tak z pohledu nepřijetí odpovídajícího právního rámce zaručujícího práva osobám v situaci stěžovatelek, tj. prizmatem pozitivních povinností (*mutatis mutandis*, *Hristozov a ostatní proti Bulharsku*, č. 47039/11 a 358/12, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, § 117).

Ve světle povahy a obsahu námitek stěžovatelek Soud rozhodl na věc nahlížet prizmatem negativních povinností, tedy zásahu do práva stěžovatelek využít asistence porodních asistentek při domácím porodu, kterým hrozí sankce a je jim právními předpisy prakticky bráněno vykonávat uvedenou činnost. K tomu Soud doplnil, že použitelné zásady jsou bez ohledu na zvolený přístup do značné míry obdobné (*S. H. a ostatní proti Rakousku*, č. 57813/00, rozsudek velkého senátu ze dne 3. listopadu 2011, § 88).

(iii) Byl zásah v souladu se zákonem?

Dle judikatury Soudu musí mít předmětný zásah základ ve vnitrostátním právním řádu. Příslušná úprava musí být přístupná a formulovaná s dostatečnou přesností, aby byla dotčená osoba schopna v míře přiměřené okolnostem (v případě potřeby s právní pomocí) předvídat následky svého jednání (*A, B a C proti Irsku*, č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 2010, § 220).

Soud shledal, že i přes určité nejasnosti, které mohla některá ustanovení v rozhodné době platné právní

úpravy vzbuzovat, byly stěžovatelky schopny – byť případně s využitím právní pomoci – předvídat s mírou přiměřenou okolnostem, že jejich domácnosti nesplňují požadavky na vybavení místa, kde je možné vést fyziologické porody, stanovené příslušnými vyhláškami Ministerstva zdravotnictví, a že tudíž na základě těchto předpisů není porodním asistentkám umožněno vést domácí porody.

Předmětný zásah proto byl dle Soudu v souladu se zákonem.

(iv) Sledoval zásah legitimní cíl?

Podle Soudu není pochyb o tom, že politika České republiky vybízející k porodům v porodnicích, jež je reflektována v dotčené právní úpravě, sledovala cíl ochrany zdraví a bezpečí matky a dítěte během porodu a po něm. Předmětný zásah tak sledoval legitimní cíl ochrany zdraví a práv jiných ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy.

(v) Byl zásah nezbytný v demokratické společnosti?

V projednávané věci zbývalo Soudu ověřit, zda ve vztahu ke skutečnosti, že nebylo v praxi možné, aby si stěžovatelky přizvaly odbornou asistenci k domácímu porodu, byla nastolena spravedlivá rovnováha mezi právem stěžovatelek na respektování soukromého života a zájmem státu na ochraně zdraví a bezpečí dítěte a matky, resp. zda žalovaná vláda nepřekročila svůj prostor pro uvážení, když platná právní úprava v praxi příslušnou odbornou asistenci neumožňovala.

Ač otázka domácích porodů nevyvolává dle Soudu citlivé morální a etické otázky (srov. *A, B a C proti Irsku*, cit. výše), dotýká se důležitého veřejného zájmu v oblasti veřejného zdraví. Odpovědnost státu v této oblasti s sebou nutně nese širší rozsah pravomocí, které stát musí mít pro stanovení pravidel fungování systému zdravotní péče, zahrnující jak státní, tak soukromé poskytovatele zdravotních služeb. V daném kontextu Soud poznamenal, že projednávaná věc se týká složité problematiky politiky zdravotní péče vyžadující ze strany vnitrostátních orgánů posouzení odborných a vědeckých údajů o rizicích nemocničních a domácích porodů. Dále je třeba zohlednit aspekty sociální a hospodářské politiky, včetně alokace finančních prostředků, jelikož ty může být potřeba přesunout z obecného systému porodnic k zajištění péče u domácích porodů.

Soud dále podotkl, že mezi členskými státy Rady Evropy nepanuje shoda na otázku domácích porodů, která by umožnila zúžit prostor pro uvážení žalované vlády. Ve dvaceti státech je varianta plánovaného domácího porodu zakotvena ve vnitrostátním právním řádu, zatímco ve dvaceti třech není regulována vůbec či je upravena nedostatečně.

Ve světle těchto úvah byl Soud toho názoru, že vnitrostátním orgánům musí být přiznán široký prostor pro uvážení, avšak nikoliv neomezený. Soud pak musí

ověřit, zda s ohledem na tento prostor pro uvážení byl předmětný zásah přiměřeným vyvážením dotčených soupeřících zájmů (*A, B a C proti Irsku*, cit. výše, § 238). Úkolem Soudu přitom není nahradit vnitrostátní orgány ve vymezení nejvhodnější politiky regulující otázky spojené s okolnostmi porodu.

Dle Soudu se stěžovatelky v důsledku platné právní úpravy ocitly v situaci, která měla závažný dopad na svobodu jejich volby, jelikož byly nuceny buď porodit v domácnosti, avšak bez asistence porodní asistentky a s tím spojenými riziky, nebo porodit v porodnici. V této souvislosti Soud poznamenal, že ač v obecné rovině nedochází ke konfliktu zájmů mezi matkou a jejím dítětem, určité volby matky, pokud jde o místo, okolnosti nebo metodu porodu mohou znamenat zvýšené riziko pro zdraví a bezpečí novorozenců, jejichž úmrtnost, jak ukázaly statistiky perinatální a neonatální úmrtnosti, není zanedbatelná, a to i přes veškerý pokrok v lékařské péči. K tomu Soud dodal, že riziko pro matky a novorozence je vyšší v případech domácích porodů v porovnání s porody v náležitě vybavených porodnicích a že i když těhotenství probíhá bez komplikací a lze jej považovat za nízkorizikové, mohou během porodu vyvstat neočekávané komplikace vyžadující okamžitý odborný lékařský zásah (např. císařský řez). Porodnice může zajistit veškerou nezbytnou urgentní zdravotní péči, což by nebylo možné splnit v případě domácího porodu ani s porodní asistentkou. Česká republika přitom nemá zavedený systém specializované záchranné služby pro případy domácích porodů. Neexistence tohoto systému přitom zřejmě zvyšuje potenciální rizika pro ženy rodící v domácnosti a jejich děti.

Z materiálů předložených Soudu také vyplývá, že ve státech, kde jsou povoleny domácí porody, musí být splněny určité podmínky: (i) těhotenství musí být nízkorizikové, (ii) kvalifikovaná porodní asistentka musí být u porodu přítomna pro potřeby rozpoznání komplikací a případného převozu rodičky do porodnice a (iii) tento transfer musí být zajištěn ve velmi krátkém čase. Domácí porod bez odborné asistence tak může zvýšit riziko ohrožení života a zdraví jak matky, tak novorozence.

Soud poznamenal, že se stěžovatelky mohly rozhodnout pro některou z místních porodnic, kde by jejich přání v zásadě byla respektována. Jak však vyplývá z vlastních zkušeností stěžovatelek, v řadě těchto porodnic se podmínky, za nichž je ženám poskytována zdravotní péče u porodu, jeví být sporné a v několika z nich zřejmě přání rodiček nejsou plně respektována. Tyto poznatky potvrdil i Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen ve svých závěrečných doporučeních z roku 2010.

Tyto obavy nemohou být dle názoru Soudu při zkoumání, zda vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi dotčenými zájmy, opomenuty. Na

druhou stranu Soud vzal v potaz, že od roku 2014 vláda iniciovala některé kroky ke zlepšení situace. Výslovně zmínil Pracovní skupinu k porodnictví při Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů a prohlášení České gynekologické a porodnické společnosti ze srpna 2015 identifikující hlavní zásady porodní péče v České republice, včetně respektování práv rodiček. Ve světle výše uvedeného Soud považoval za vhodné vyzvat vnitrostátní orgány, aby učinily další pokrok v dané oblasti. Konkrétně uvedl potřebu podrobovat příslušné právní předpisy neustálému přezkumu, aby byl zohledněn lékařský a vědecký vývoj, a také nutnost plného respektování práv žen v oblasti reprodukčního zdraví, zejména prostřednictvím zajištění adekvátních podmínek pro pacienty a zdravotnický personál v porodnicích v České republice.

Soud své úvahy uzavřel konstatováním, že s ohledem na prostor pro uvážení, kterého žalovaná vláda požívá, nebyl zásah do práva stěžovatelek na respektování jejich soukromého života nepřiměřený. K porušení článku 8 Úmluvy tudíž nedošlo.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Sajó, Nicolaou a soudkyně Karakaş, Laffranque a Keller ve svém společném nesouhlasném stanovisku byli toho názoru, že předmětný zásah do svobody volby matek, která je právní úpravou *de facto* omezena pouze na porody v porodnicích, není přiměřený. Uvedli, že dotčená právní úprava vede k paradoxní a kontraproduktivní situaci, kdy je matka s dítětem, pakliže zvolí domácí porod, vystavena riziku, jelikož jí je odepřena nepostradatelná asistence porodní asistentky. Vyjádřili názor, že musí existovat reálná možnost volby domácího porodu. Pokud neexistuje, samo o sobě to postačí ke shledání porušení článku 8 Úmluvy. Dále vytykali Soudu způsob, jakým použil prostor pro uvážení v projednávané věci. Ten totiž nemůže být pouhým bianko šekem ve prospěch dotčené právní úpravy. Poukázali i na široce rozšířenou nespokojenost s nerespektováním přání a možností matek v českých porodnicích a na mezinárodní trendy a statistiky, které Soud nevezal dostatečně v potaz. Ve vztahu k omezení možnosti volby rodiček též podotkli, že doposud v České republice nevznikl jediný porodní dům.

MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ

Rozhodnutí ze dne 4. října 2016 ve věci č. 55392/14 – Adylova a Senese proti České republice

Senát první sekce Soudu jednomyslně odmítl jako zjevně neopodstatněnou námitku dopadu rozsudku o navrácení dítěte do Itálie dle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů

děti na rodinný život stěžovatelek ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Z manželství první stěžovatelky, italské státní příslušnice uzbecké národnosti, a italského státního příslušníka se v roce 2007 v Hongkongu narodila dcera, druhá stěžovatelka. Společně s otcem dítěte stěžovatelky pobývaly z důvodu zaměstnání otce cca dva roky v Číně, rok v Itálii a rok v Rusku. V srpnu 2011 stěžovatelky odjely se souhlasem otce do Uzbekistánu na původně dvoutýdenní návštěvu prarodičů dítěte, avšak k otci se již nevrátily. První stěžovatelka si v Uzbekistánu našla zaměstnání, zaměstnavatel ji následně vyslal do Prahy, kde spolu s dcerou pobývají od prosince 2011. Stěžovatelkám bylo v květnu 2012 uděleno povolení k pobytu v České republice.

Otec podal v srpnu 2012 žádost o navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště v Itálii dle Haagské úmluvy. Na jednání konaném před Městským soudem v Brně v září 2012 první stěžovatelka tvrdila, že byla spolu s dcerou vystavena psychickému násilí ze strany otce. Z uvedeného důvodu podala v červenci 2012 v Itálii žádost o rozlukou manželství, jejíž součástí byl i návrh na úpravu poměrů k dítěti. Na následujícím jednání konaném v říjnu 2012 byl návrh otce zamítnut s tím, že další pobyt dítěte v České republice je v souladu s jeho zájmy, dítě se sžilo s českým prostředím a obvyklé bydliště dítěte nebylo v Itálii. Na jednání konaném v únoru 2013 před Krajským soudem v Brně však byl vynesena rozsudek, kterým bylo první stěžovatelce uloženo zajistit navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště, které se podle krajského soudu nacházelo v Itálii, otec současně matce poskytl záruky, např. zajištění samostatného bydlení v Itálii, přičemž nebyly důvody pro uplatnění výjimky z pravidla návratu ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy.

V dubnu 2013 se první stěžovatelka obrátila na Ústavní soud, který v květnu 2013 odložil vykonatelnost rozsudku krajského soudu o navrácení do rozhodnutí o ústavní stížnosti; tu nakonec v únoru 2014 odmítl.

V prosinci 2015 italský soud v Lodi manželství rozvedl a dítě svěřil do výlučné péče první stěžovatelky v Praze.

Počátkem května 2013 podal otec návrh na výkon rozsudku o navrácení. Městský soud v květnu 2013 a květnu 2014 vyzval první stěžovatelku k respektování rozsudku. První stěžovatelka však předložila znalecký posudek, dle kterého dítě trpělo posttraumatickým stresem, a žádala zastavení vykonávacího řízení. V říjnu 2014 městský soud marně vyzval advokátku otce, aby sdělila, kdy si otec pro dítě přijede. V květnu 2015 městský soud zamítl návrh otce na výkon rozsudku o navrácení s tím, že návrat dítěte do Itálie není v jeho nejlepším zájmu. V srpnu 2015 bylo usnesení

zrušeno krajským soudem. V únoru 2016 městský soud vykonávací řízení zastavil, a to s poukazem na rozhodnutí italského soudu z prosince 2015 a na nejlepší zájem dítěte. Rozhodnutí bylo v květnu 2016 potvrzeno krajským soudem, který uvedl, že za situace, kdy italský soud rozhodl o svěřeni dítěte do péče matky a dítě žije od roku 2011 v České republice, by bylo v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, aby bylo rozhodnutí o navrácení vykonáno. Rozhodnutí je konečné.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelky především namítaly, že návratové řízení nevyhovovalo požadavkům spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož krajský soud nevzal v úvahu tvrzené překážky navrácení, totiž odloučení rodičů dítěte, násilné chování otce a riziko újmy dítěte v případě jeho návratu do Itálie.

Soud považoval za vhodné stížnost zkoumat z pohledu článku 8 Úmluvy. V této souvislosti odkázal na věc *X proti Lotyšsku* (č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013), ve které dospěl k závěru, že článek 8 Úmluvy ukládá vnitrostátním orgánům zvláštní procesní povinnosti, které je v případech mezinárodních únosů dětí třeba vykládat ve světle požadavků kladených Haagskou úmluvou.

Soud konstatoval, že rozsudek o navrácení představoval zásah do práva na rodinný život stěžovatelek ve smyslu článku 8 Úmluvy, nicméně připomněl, že je třeba vzít v úvahu vývoj, který nastal po vydání rozsudku krajského soudu o navrácení dítěte do Itálie (*mutatis mutandis*, *Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku*, č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2010, § 145).

Soud poukázal na skutečnost, že nebyl nařízen výkon rozsudku o navrácení a ani v budoucnu k výkonu nedojde, neboť řízení o výkonu zahájené otcem bylo zastaveno, jelikož se zřetelem k nejlepšímu zájmu dítěte o navrácení nelze uvažovat. Zbývalo posoudit, zda samotná existence rozsudku o navrácení způsobila oběma stěžovatelkám závažné obtíže. První stěžovatelka neuvedla, že by na ni byl vyvíjen zvláštní nátlak ze strany vnitrostátních orgánů, aby zajistila navrácení dítěte do Itálie. Ze spisu ostatně vyplývá, že otec dítěte byl v řízení o výkonu nečinný.

Soud si rovněž povšiml, že stěžovatelky legálně pobývají na území České republiky na základě povolení k pobytu. Jejich rezidenční status tudíž nebyl nejistý, první stěžovatelka pracovala, druhá navštěvovala veřejné školní zařízení. V tomto kontextu je třeba vzít v potaz, že italský soud, byť rozhodnutí není pravomocné, rozhodl o svěřeni dítěte do výlučné péče matky v České republice.

Soud měl tudíž za to, že žádný aspekt případu nevyvolává dojem, že by stěžovatelky byly na základě rozsudku krajského soudu o navrácení vystaveny zvláštním obtížím. Řízení by mohlo pokračovat před opatrovnickým soudem v Itálii, což je nicméně mimo jurisdikci České republiky.

S ohledem na výše uvedené Soud, maje na paměti nejlepší zájem dítěte, dospěl k závěru, že právo na respektování soukromého a rodinného života stěžovatelek nebylo porušeno z důvodu samotné existence rozsudku o navrácení. Stížnost byla proto prohlášena za zjevně neopodstatněnou.

PODMÍNKY VE VĚZNICÍCH

Rozhodnutí ze dne 15. listopadu 2016 ve věci č. 60439/12 a 73999/12 – Žirovnický proti České republice

Senát první sekce Soudu prohlásil jednomyslně za nepřijatelné pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy námitky porušení článku 3 Úmluvy z důvodu přeplněnosti věznic a vystavení pasivnímu kouření a námitky porušení práva na spravedlivý proces chráněného článkem 6 Úmluvy z důvodu nepřiměřené délky řízení, jelikož ve vztahu k oběma námitkám stěžovatel disponoval účinnými preventivními i kompenzačními prostředky nápravy, kterých nevyužil. Z tohoto důvodu pak Soud jednomyslně odmítl i stěžovatelovu námitku porušení článku 13 Úmluvy zakotvujícího právo na účinný prostředek nápravy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl v roce 2001 pro podezření ze spáchání trestného činu vraždy vzat do vazby a následně odsouzen k trestu odnětí svobody. V letech 2001 do doby rozhodnutí Soudu postupně pobýval ve vazebních věznicích Praha-Ruzyně a Praha-Pankrác a věznicích Plzeň-Bory, Valdice a Mírov.

V srpnu 2003 a září 2004 se stěžovatel domáhal nápravy tvrzených špatných materiálních podmínek výkonu trestu ve Věznici Plzeň-Bory (namítal mj. vysoké teploty na cele a špatné větrání) u krajského státního zastupitelství, které však jeho podněty posoudilo jako nedůvodné. V červenci 2006 dále požádal neúspěšně ředitele Věznice Valdice o respektování zákazu kouření ve smyslu příslušné právní úpravy a v listopadu téhož roku se společně s několika dalšími odsouzenými domáhal nápravy prostřednictvím žaloby na ochranu osobnosti; řízení nebylo v době podání stížností k Soudu skončeno.

V červnu 2010 stěžovatel žádal podle zákona č. 82/1998 Sb. u Ministerstva spravedlnosti a později též prostřednictvím žaloby před soudy náhradu nemajetkové újmy v souvislosti mj. s namítaným nedo-

statečným osobním prostorem v celách, ve kterých byl ubytován, špatnými hygienickými podmínkami a nedostatečnou možností pohybu. Rovněž toto řízení nebylo v době podání stížností k Soudu skončeno.

V srpnu 2010 a říjnu 2012 se stěžovatel domáhal podle zákona č. 82/1998 Sb. u Ministerstva spravedlnosti a následně též prostřednictvím žalob před soudy náhrady nemajetkové újmy, která mu měla vzniknout v souvislosti s nepřiměřenou délkou výše uvedených dvou soudních řízení. Ani tato řízení nebyla v době podání stížností k Soudu skončena.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel v první řadě namítal, že byl z důvodu přeplněnosti věznic, ve kterých byl umístěn, a pasivního kouření, kterému byl proti své vůli vystaven, podroben nelidskému zacházení zakázanému článkem 3 Úmluvy.

Vláda mimo jiné tvrdila, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy. Soud v této souvislosti připomněl, že ve vztahu k tvrzenému špatnému zacházení v rámci výkonu vazby nebo trestu je třeba na poli článku 3 Úmluvy posoudit, zda stěžovatel disponoval jak kompenzačním prostředkem nápravy, prostřednictvím kterého se lze domoci peněžité náhrady, tak zejména preventivním prostředkem nápravy, kterým lze pokračování špatného zacházení zamezit (*Ananyev a ostatní proti Rusku*, č. 42525/07 a 60800/08, rozsudek ze dne 10. ledna 2012, § 97–98).

Pokud jde o prostředky nápravy kompenzační povahy, bylo dle Soudu možné ve světle rozsudku *Jirsák proti České republice* (č. 8968/08, rozsudek ze dne 5. dubna 2012, § 45 a 52) v projednávané věci za účinné prostředky nápravy považovat žalobu na ochranu osobnosti i postup podle zákona č. 82/1998 Sb.. Stěžovatel těchto prostředků nápravy využil, přičemž soudy na prvním stupni vydaly nepravomocná rozhodnutí, z nichž v jednom daly stěžovateli za pravdu. Z rozhodovací praxe Obvodního soudu pro Prahu 2 doložené vládou vyplývá, že postup podle posledně uvedeného zákona může vést k věcnému posouzení námitek, přičemž podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1191/08 ze dne 14. dubna 2009 je třeba tento prostředek nápravy vyčerpat vždy, jedná-li se o vertikální vztah jednotlivce vůči státu. Ačkoli je délka zmíněných kompenzačních řízení znepokojující, nezakládá podle Soudu sama o sobě neúčinnost příslušných prostředků nápravy. Vedle toho, že za nepřiměřenou délku řízení se stěžovatel může podle zákona č. 82/1998 Sb. domoci náhrady nemajetkové újmy, v situaci, kdy v tvrzených špatných podmínkách stále pobývá, je kompenzační řízení třeba vnímat jako toliko komplementární ve vztahu k prostředkům nápravy preventivní povahy. Stěžovatel by v tomto ohledu musel navíc svá tvrzení o neúčinnosti příslušných

prostředků nápravy z důvodu délky řízení více podložit (*mutatis mutandis*, *Merzaliyevs proti Lotyšsku*, č. 1088/10, rozhodnutí ze dne 13. listopadu 2014, § 75).

Ohledně preventivních prostředků nápravy Soud podotknul, že stěžovatel se měl předně obrátit na krajského státního zástupce, který je podle § 78 zákona o výkonu trestu odnětí svobody příslušný k doзору nad dodržováním právních předpisů při výkonu trestu. Zatímco český právní řád obsahuje pravidla týkající se jak pasivního kouření, tak osobního prostoru na celách, státní zástupce může mj. odsouzeného navštívit a podle § 26 uvedeného zákona jej také vyslechnout; podle § 16a odst. 5 zákona o státním zastupitelství (ve světle pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 5/2008 a pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 10/2012) se příslušnými podněty navíc musí zabývat. V případě potřeby může vydat příkaz, jež musí vězeňská služba ihned vykonat. Jelikož je uvedený prostředek nápravy třeba vyčerpat rovněž na základě judikatury Ústavního soudu a přeplněnost věznic v České republice dle Soudu v dané době nedosahovala intenzity strukturálního problému (*a contrario*, *Ananyev a ostatní proti Rusku*, cit. výše, § 111), bylo jej třeba s ohledem na výše uvedené považovat za prostředek nápravy, který je dostupný a který může *a priori* vést k nápravě situace. Stěžovatel nepředložil pádné argumenty, kterými by jeho účinnost zpochybnil, a využil jej pouze ve vztahu k některým aspektům svého pobytu ve Věznici Plzeň-Bory. Pochyby o neúčinnosti vnitrostátního prostředku nápravy samy o sobě nemohou odůvodnit rezignaci na jeho vyčerpání, přičemž naopak existuje důležitý zájem na tom, aby byly tyto prostředky uplatněny před vnitrostátními orgány tak, aby tyto mohly platné právo dále rozvíjet (*mutatis mutandis*, *Ciupercescu proti Rumunsku*, č. 35555/03, rozsudek ze dne 15. června 2010, § 169). Podle Soudu se stěžovatel mohl nakonec v případě nesouhlasu s postupem státního zástupce obrátit na Ústavní soud, který mohl nejen konstatovat porušení jeho práva, ale rovněž zamezit pokračování porušení vydáním předběžného opatření. Stěžovatel však ústavní stížnost nepodal.

Soud proto dospěl k závěru, že výše uvedené prostředky nápravy je třeba považovat za účinné. Nevyloučil, že v budoucnu může svůj postoj přehodnotit ve světle dalších informací například o tom, zda vnitrostátní orgány jednak zohledňují kumulativní účinek jednotlivých materiálních podmínek, jednak dostatečně přihlížejí k závažnosti mezinárodního zákazu nelidského a ponižujícího zacházení. V projednávané věci však stěžovatel řádně neuplatnil prostředek nápravy preventivní povahy a kompenzační řízení stále probíhá. Soud proto námitku porušení článku 3 Úmluvy prohlásil za nepřijatelnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 3 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že nedisponoval vnitrostátním prostředkem nápravy podle článku 13 Úmluvy, kterým by mohl napadnout porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu ke špatným materiálním podmínkám svého zbavení svobody. Konkrétně tvrdil, že postup podle zákona č. 82/1998 Sb. byl neúčinný mj. z důvodu nepřiměřené délky příslušného řízení.

Aniž by se Soud v daném ohledu zabýval tím, zda byly námitky stěžovatele na poli článku 3 Úmluvy ve světle relevantní judikatury Soudu „hájitelné“, odkazem na své závěry k přijatelnosti námitek na poli článku 3 Úmluvy konstatoval, že stěžovatel disponoval účinným preventivním a kompenzačním prostředkem nápravy, a prohlásil příslušnou část stížnosti za zjevně neopodstatněnou.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 6 ÚMLUVY

Stěžovatel dále tvrdil, že na vnitrostátní úrovni nedisponoval prostředkem nápravy podle článku 13 Úmluvy, kterým by mohl účinně napadnout porušení práva na spravedlivý proces chráněného článkem 6 Úmluvy způsobené nepřiměřenou délkou řízení. Konkrétně namítal, že samotná řízení podle zákona č. 82/1998 Sb., prostřednictvím kterých se domáhal nápravy za nepřiměřenou délku kompenzačních řízení, která zahájil z důvodu špatných podmínek svého zbavení svobody, byla nepřiměřeně dlouhá.

Soud připomněl, že měl již v minulosti možnost vyjádřit se k účinnosti prostředku nápravy ve vztahu k nepřiměřené délce řízení ve světle požadavků čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a konstatoval, že postup podle zákona č. 82/1998 Sb. je třeba považovat za účinný prostředek nápravy, přičemž ani samotná délka toho kterého řízení podle příslušného zákona nečiní nezbytně tento prostředek neúčinným (*Vokurka proti České republice*, č. 40552/02, rozhodnutí ze dne 16. října 2007, § 65; a *Golha proti České republice*, č. 7051/06, rozsudek ze dne 26. května 2011, § 70 a 73). Zdůraznil, že v době podání projednávaných stížností k Soudu byla příslušná řízení podle uvedeného zákona v běhu pouze krátce, přičemž o jejich vývoji po roce 2014 Soud neměl další informace. Skutkové okolnosti projednávané věci se navíc liší od případů, kdy byl Soud ve svém posuzování přísnější (srov. *Xynos proti Řecku*, č. 30226/09, rozsudek ze dne 9. října 2014, § 45), jelikož délka předmětných řízení se nejevila být natolik vážná, aby způsobovala porušení článku 6 Úmluvy či aby sama o sobě zpochybnila účinnost příslušného prostředku nápravy podle článku 13 Úmluvy. I tuto námitku proto Soud prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

D. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Stěžovatel konečně namítal, že došlo k porušení článku 6 Úmluvy z důvodu nepřiměřených délek řízení, prostřednictvím kterých se domáhal nápravy porušení svých práv vyplývajících z článku 3 Úmluvy v souvislosti s podmínkami svého zbavení svobody.

Soud vyhověl námitce vlády, podle které stěžovatel vůbec nevyužil preventivní prostředek nápravy ve vztahu k nepřiměřené délce řízení spočívající v podání návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu podle § 174a zákona o soudech a soudcích; tento je přitom ve světle stávající praxe třeba považovat za účinný. Soud předně již ve věci *Drenk proti České republice* (č. 1071/12, rozsudek ze dne 4. září 2014, § 70) shledal, že daný prostředek nápravy je třeba považovat za účinný v kontextu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti ve vztahu k nezletilým dětem. V projednávané věci vláda předložila několik rozhodnutí podle § 174a uvedeného zákona v občanskoprávních i trestních věcech, která dokládají, že uvedený postup může vést k urychlení řízení i v jiných typech řízení [srov. *Holzinger (č. 1) proti Rakousku*, č. 23459/94, rozsudek ze dne 30. ledna 2001, § 22]. Podle Soudu je namístě konstatovat, že uvedený preventivní prostředek nápravy je účinný i v projednávané věci. Jelikož jej stěžovatel doposud nevyužil a kompenzační prostředek v podobě řízení podle zákona č. 82/1998 Sb. stále probíhá (k účinnosti tohoto prostředku se Soud vyslovil ve vztahu k námitce na poli článku 13 ve spojení s článkem 6 Úmluvy), Soud tuto námitku stěžovatele prohlásil za nepřijatelnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

Ani podle objektivního testu nebylo dle Soudu o nestrannosti soudu pochyb, když soudkyně rozhodující jako samosoudce nerozhodovala v jiné věci stěžovatele (*a contrario*, *Gillow proti Spojenému království*, č. 9063/80, rozsudek ze dne 24. listopadu 1986, § 73). Soud rovněž přisvědčil námitce vlády, podle které byla případná pochybení na prvním stupni soudního řízení napravena v řízením navazujícím. Připomněl, že spravedlivost řízení je třeba posuzovat ve světle řízení jako celku, přičemž námitku podjatosti lze obecně zhojit vyššími soudy v rámci navazujícího řízení, mají-li tyto soudy tzv. „plnou jurisdikci“, tedy mají-li pravomoc zrušit napadené rozhodnutí a ve věci buď rozhodnout samy, nebo ji předat k rozhodnutí nezávislému soudu (*M. S. proti Finsku*, č. 46601/99, rozsudek ze dne 22. března 2005, § 35). Jelikož v projednávané věci konečný rozsudek v trestním řízení proti stěžovateli vydal odvolací soud, který napadený rozsudek soudkyně městského soudu v plném rozsahu zrušil a o otázce viny a trestu stěžovatele rozhodl sám, řízení bylo možné v souhrnu označit za spravedlivé. Soud proto stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Rozsudek ze dne 15. prosince 2016 ve věci č. 15275/11 a 76058/12 – *Colloredo Mannsfeld proti České republice*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že nepředložením zásadního listinného důkazu stěžovateli v restitučním řízení k vyjádření nebyla respektována zásada kontradiktornosti řízení, a došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy chránícího právo na spravedlivý proces. Námitku stěžovatele na poli článku 1 Protokolu č. 1, který zaručuje právo na pokojné užívání majetku, Soud odmítl jako neslučitelnou s Úmluvou *ratione materiae*.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelův otec uplatnil v roce 1992 restituční nárok na inventář zámku Opočno. Po smrti otce vstoupil do řízení stěžovatel jako právní nástupce. Vzhledem k velkému množství položek bylo řízení o nároku rozděleno soudem prvního stupně do tří samostatných řízení. V prvním z nich byla stěžovateli a jeho sestřenicí, která byla spolužalobkyní ve všech třech řízeních, vydána sbírka 68 obrazů. V druhém řízení napřed okresní soud rozhodl, že stěžovatelův předchůdce byl k rozhodnému dni 25. února 1948 vlastníkem předmětného majetku, a stěžovatel tedy splnil podmínky pro jeho vydání. Krajský soud však toto rozhodnutí zrušil, když shledal, že předchůdci stěžovatele byl majetek odebrán již před rozhodným dnem, a restituční zákonodárství se tak na něj nevztahuje. Krajský soud opřel své rozhodnutí o dva důkazy, přičemž jedním z nich bylo rozhodnutí Ministerstva zemědělství z roku 1947, jímž byl zámek Opočno prohlášen za státní kulturní památku. Toto rozhodnutí nebylo účastníkům řízení s odkazem na zásadu, že soudy nemusí prokazovat skutečnosti, které jsou jim známy z jejich činnosti, předloženo a oni tak neměli možnost se k němu vyjádřit. Ve třetím řízení zamítl okresní soud s odkazem na rozhodnutí krajského soudu v druhém řízení zbývající část stěžovatelova restitučního nároku. Stěžovatel se domáhal předložení zmíněného rozhodnutí marně. Rozhodnutí o zamítnutí nároku stěžovatele v druhém i třetím řízení byla potvrzena též nejvyššími soudními instancemi.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel se dvěma stížnostmi napadajícími druhé a třetí řízení dovolával porušení práva na spravedlivý proces (čl. 6 odst. 1 Úmluvy) a práva pokojně užívat majetek (článek 1 Protokolu č. 1).

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, jelikož v rozhodování soudů v druhém i třetím řízení sehrála zásadní roli listina,

kteřá mu nebyla předložena a ke které se neměl možnost vyjádřit.

Soud připomněl, že součástí práva na spravedlivý proces je i právo na kontradiktornost řízení, jehož podstatou je, že účastníci musí mít nejen možnost předkládat důkazy na podporu svých tvrzení, ale musí být také seznámeni se všemi důkazy a stanovisky předloženými v řízení a mít možnost se k nim vyjádřit (např. *Nideröst-Huber proti Švýcarsku*, č. 18990/91, rozsudek ze dne 18. února 1997, § 24). Soudy musí respektovat tuto zásadu i tam, kde rozhodují zamítavě o nároku či odvolání na základě důvodu uplatněného z úřední povinnosti (např. *Prikyan a Angelova proti Bulharsku*, č. 44624/98, rozsudek ze dne 16. února 2006, § 42).

Podle Soudu bylo v komplikovaném restitučním řízení zásadní určit vlastnictví movitého majetku k rozhodnému dni 25. února 1948. Při určení, zda majetek k tomuto dni patřil státu, nebo stěžovateli, přitom sehrálo rozhodnutí Ministerstva zemědělství z roku 1947 roli klíčového důkazu. Ve druhém řízení přitom toto rozhodnutí nebylo účastníkům řízení předloženo k vyjádření, ve třetím řízení nebylo ani založeno do spisu a krajský soud je stěžovateli nepředložil, ačkoli o to žádal. Soud dospěl k závěru, že stěžovateli mělo být umožněno vyjádřit se k veškerým listinným důkazům tím spíše, že tyto důkazy tvořily základ pro rozhodnutí v jeho neprospěch. Dodal, že vzhledem k významnosti důkazu by nepostačovalo, ani kdyby byl důkaz přečten a předložen při jednání. Účastníci měli v dané věci dostat příležitost se s důkazem seznámit předem a vyjádřit se k němu v přiměřené lhůtě.

Soud proto dospěl k závěru o porušení práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatel dále namítal, že jeho restituční nárok byl zamítnut, ačkoli dle platné právní úpravy měl na vydání majetku nárok. Tím mělo dojít k porušení jeho práva na pokojné užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

Soud úvodem připomněl, že za „majetek“ ve smyslu namítaného ustanovení může být považován buď „majetek existující“ nebo majetkové hodnoty, o nichž může stěžovatel tvrdit, že k nim má přinejmenším „legitimní očekávání“, že bude vlastnického práva požívat. Naopak naděje na uznání majetkového práva, které nemohlo být účinně vykonáváno, nebo podmíněný nárok, který zanikne v důsledku nesplnění příslušné podmínky, nemohou být považovány za majetek ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 (např. *Gratzinger a Gratzingerová proti České republice*, č. 39794/98, rozhodnutí velkého senátu ze dne 10. července 2002, § 69).

Dále Soud připomněl, že státům nevyplývá z článku 1 Protokolu č. 1 povinnost vrátit majetek, který byl na

stát převeden před ratifikací Úmluvy, ani jím není dotčena volnost států vymezit podmínky pro restituce. Jakmile však stát přijme po ratifikaci Protokolu č. 1 zákonodárství upravující restituce majetku, lze na toto zákonodárství pohlížet tak, že osobám splňujícím požadavky pro vznik restitučního nároku zakládá nové majetkové právo chráněné článkem 1 Protokolu č. 1.

Soud v projednávané věci konstatoval, že dovolávaný restituční zákon (tedy zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích) byl přijat s cílem zmírnit následky některých porušení, k nimž došlo v rozhodném období od 25. února 1948 do 1. ledna 1991. Zjištění zásadní skutečnosti, kdy byl majetek převeden na stát, bylo přitom úkolem vnitrostátních soudů a pravomoc Soudu ověřovat výklad a použití vnitrostátního práva je zde jen omezená. Soud doplnil, že toto platí zejména v případech, kdy vyvstávají složité otázky výkladu vnitrostátního práva, jako tomu bylo v projednávané věci (*Glaser proti České republice*, č. 55179/00, rozsudek ze dne 14. února 2008, § 58).

Soud na základě předložených dokumentů odmítl stěžovatelovo tvrzení, že rozhodnutí vnitrostátních soudů ve věci byla svévolná a nepřiměřená, což platí i přes zjištěné procesní vady, které měly za následek závěr o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Podle Soudu totiž nelze dovodit, že tyto procesní vady měly přímý vliv na výsledek řízení a tedy i na stěžovatelovo právo na pokojné užívání majetku.

Soud proto rozhodl, že stěžovatel neprokázal existenci nároku tak, aby bylo možno jej považovat za vymahatelný, a tedy nemůže tvrdit, že měl „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. V důsledku toho byla tato část stížnosti neslučitelná s Úmluvou *ratione materiae*.

ZAŘÍZENÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Rozsudek ze dne 13. října 2016 ve věci č. 62507/12 – Červenka proti České republice

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že nedobrovolným umístěním stěžovatele do zařízení sociální péče toliko na základě souhlasu opatrovníka bez možnosti účinného soudního přezkumu došlo k porušení čl. 5 odst. 1, 4 a 5 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl v roce 2005 zbaven svéprávnosti, jelikož trpěl trvalou duševní poruchou – alkoholickou demencí. V roce 2009 byl stěžovateli opatrovníkem ustanoven Úřad městské části Praha 11.

Na přelomu roku 2010 a 2011 opatrovník obdržel několik stížností sousedů na chování stěžovatele v místě bydliště, zejména že ve stavu opilosti opakovaně rušil

noční klid a močil na schody. Poté, co situaci probrala s rodiči a synem stěžovatele, dospěla pracovnice úřadu k závěru, že stěžovatel není schopen samostatného života a nejvhodnějším řešením bude jeho umístění do zařízení sociální péče. V únoru 2011 proto stěžovatele převezla do zařízení sociální péče v Letinách, se kterým jeho jménem uzavřela smlouvu o poskytování pobytových sociálních služeb. Stěžovateli před odjezdem do zařízení zejména sdělila, že v zařízení se mu dostane lékařské péče a rehabilitace ohledně jeho problémů s kolenem. Ještě téhož dne úřad o umístění stěžovatele a jeho důvodech informoval opatrovnícký soud.

Zařízení sociální péče bylo tzv. domovem se zvláštním režimem, který jeho klienti mohli sami opouštět jen s doprovodem zaměstnance zařízení či na základě povolení psychiatra. Stěžovatel záhy počal proti svému pobytu v zařízení brojit, když kontaktoval ředitele zařízení, svou opatrovníci a celou řadu úřadů, např. veřejného ochránce práv, Policii České republiky a opatrovnícký soud.

V červenci 2011 stěžovatel udělil plnou moc právníkovi nevládní organizace, který jeho jménem podal okresnímu soudu návrh na vydání rozhodnutí o zákonnosti nedobrovolné hospitalizace podle § 191a a násl. občanského soudního řádu. Jelikož okresní soud zůstal zcela nečinný, obrátila se nevládní organizace na krajský soud s návrhem na určení lhůty k provedení procesního úkonu podle § 174a zákona o soudech a soudcích. V říjnu 2011 krajský soud návrh zamítl s tím, že nevládní organizace nebyla oprávněna návrh podat pro neplatnost podpisu stěžovatele, zbaveného svéprávnosti, na plné moci a že v každém případě není možné okresnímu soudu uložit lhůtu k vydání usnesení o zahájení řízení, neboť soud není povinen na základě podnětu řízení zahájit.

V srpnu 2011 stěžovatel absolvoval dvoutýdenní pobyt v nemocnici z důvodu ortopedické operace a následně pobýval v léčebně pro dlouhodobě nemocné. Do zařízení sociální péče se již nevrátil, jelikož v září 2011 se provozovatel zařízení dohodl s opatrovníkem stěžovatele na ukončení smlouvy. Stěžovatel byl následně převezen domů.

V říjnu 2011 vydal veřejný ochránce zpráv ve věci stěžovatele zprávu, v níž mj. konstatoval, že k uzavření smlouvy o poskytování pobytové sociální služby měl dát předem souhlas opatrovnícký soud. Opatrovník stěžovatele se proto poté obrátil na opatrovnícký soud, který v listopadu 2011 smlouvu zpětně schválil. Stěžovatel o řízení nebyl informován.

V březnu 2012 Ústavní soud odmítl ústavní stížnost, v níž stěžovatel brojil proti postupu svého opatrovníka a opatrovníckého soudu, a to zejména s poukazem na to, že stěžovatel již nepobývá v zařízení sociálních služeb, a nadále tedy netrvají tvrzená porušení jeho práv. V dubnu 2012 Ústavní soud odmítl i druhou ús-

tavní stížnost stěžovatele směřující proti rozhodnutí krajského soudu s tím, že stěžovatel měl předtím podat žalobu pro zmatečnost.

V březnu 2012 stěžovatel podal dvě žádosti o odškodnění podle zákona o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci. Ministerstvo spravedlnosti jeho žádosti zamítlo s tím, že ve věci nebylo vydáno žádné nezákonné rozhodnutí a navíc stěžovatelova plná moc udělená nevládní organizaci, která žádosti podala, není platná. Stěžovatel prostřednictvím nevládní organizace podal žalobu k soudu, který však stěžovateli jmenoval kolizního opatrovníka, jelikož též považoval plnou moc za neplatnou. Kolizní opatrovník se k řízení nepřipojil s tím, že opatrovnický soud smlouvu o poskytování pobytové sociální služby schválil. Soud proto řízení v červenci 2013 zastavil.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel především namítal, že jeho nedobrovolným umístěním do zařízení sociální péče došlo k porušení jeho práva na svobodu o osobní bezpečnost.

Soud v první řadě shledal, že stěžovatel byl v zařízení sociální péče zbaven svobody. Zařízení totiž nemohl sám opustit, a ačkoli patrně zprvu se svým pobytem v zařízení souhlasil, velmi záhy dal najevo, že si v něm nepřeje nadále setrvat.

Soud dále konstatoval, že z hlediska vnitrostátního práva bylo umístění stěžovatele do zařízení sociální péče zákonné, jelikož jediná podmínka, kterou vnitrostátní právo v rozhodné době stanovilo, tedy souhlas opatrovníka, byla v projednávané věci splněna. Aby však zbavení svobody mohlo být považováno za zákonné i z pohledu čl. 5 odst. 1 Úmluvy, musí vnitrostátní právo obsahovat dostatečné záruky proti svévoli.

Samotný souhlas opatrovníka dle Soudu dostatečnou zárukou proti svévoli není. V projednávané věci sice opatrovnice měla k dispozici několik aktuálních lékařských zpráv dokládajících, že stěžovatel trpí trvalou a závažnou duševní poruchou, nicméně stěžovatele neinformovala o tom, že smlouva bude uzavřena na dobu neurčitou a stěžovateli jasně nevysvětlila, o jaký druh zařízení se jedná.

Soud připomněl, že aktuální mezinárodní standardy ochrany lidských práv vyžadují, aby zbavení svobody osob zbavených svéprávnosti bylo doprovázeno procesními zárukami ve formě soudního přezkumu. V projednávané věci se stěžovatel nedomohl přezkumu zákonnosti převzetí do zařízení, jelikož soudy nepovažovaly stěžovatelem udělenou moc nevládní organizaci za platnou. Opatrovnický soud též zůstal po dobu stěžovatelova pobytu v zařízení nečinný a smlouvu o poskytování pobytové sociální služby

schválil až poté, co byl stěžovatel ze zařízení propuštěn. Ústavní soud pak dle Soudu značně formalistickým přístupem ústavní stížnost směřující proti postupu opatrovníka odmítl s tím, že namítaný zásah do práv již netrvá.

V každém případě však účinnou procesní zárukou je jen takový prostředek, který je způsobilý neprodleně ukončit protiprávní porušení práv nařízením propuštění dotčené osoby. Takové soudní řízení stěžovatel v projednávané věci k dispozici neměl.

Stěžovatelovo umístění do zařízení sociální péče proto nebylo doprovázeno dostatečnými zárukami proti svévoli, nebylo tedy zákonné a došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že neměl k dispozici žádný prostředek nápravy, kterým by se mohl domoci přezkoumání zákonnosti svého umístění do zařízení sociální péče a propuštění na svobodu.

Soud připomněl, že z pohledu čl. 5 odst. 4 Úmluvy jsou relevantní jen ty prostředky nápravy, které má jednotlivec k dispozici během trvání zbavení svobody. Zároveň musí zbavení svobody trvat déle než jen velmi krátkou dobu, aby byl čl. 5 odst. 4 Úmluvy použitelný (např. *Sýkora proti České republice*, č. 23419/07, rozsudek ze dne 23. listopadu 2012, § 83).

V projednávané věci byl stěžovatel zbaven svobody po dobu šesti měsíců, která jistě není příliš krátká pro podání návrhu na soudní přezkum. Jelikož dle vnitrostátního práva byl pobyt stěžovatele v zařízení sociální péče považován s ohledem na souhlas opatrovníka za dobrovolný, soudy neměly v projednávané věci pravomoc zasáhnout. Došlo tedy k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 5 ÚMLUVY

Stěžovatel konečně na poli článku 5 Úmluvy namítal, že dle vnitrostátního práva nemá vymahatelné právo na odškodnění za nezákonné zbavení svobody.

Soud uvedl, že jelikož v projednávané věci shledal porušení čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy, je čl. 5 odst. 5 Úmluvy použitelný. Je proto třeba ověřit, zda měl stěžovatel vymahatelné právo na odškodnění buď před vynesením rozsudku Soudu, nebo po něm.

Jelikož vnitrostátní orgány neuznaly, že umístění stěžovatele do zařízení sociální péče bylo nezákonné, a navíc považovaly stěžovatelem udělenou plnou moc za neplatnou, stěžovatel se nemohl před vynesením rozsudku Soudu domáhat práva na odškodnění. Ačkoli byl stěžovateli ustanoven nový opatrovník, kterého si sám vybral, ještě předtím, než bylo řízení o odškodnění zastaveno, nebylo dle Soudu prokázáno, že by předchozí opatrovník novému předal všechny potřebné informace natolik včas, aby se nový opatrovník věci mohl řádně ujmout. Soud zároveň shledal, že

způsob, jakým byla posouzena stěžovatelova žaloba na odškodnění, mu znemožnil domoci se odškodnění i po rozsudku Soudu. Došlo proto k porušení čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

D. *K TVRZENÝM PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 8, 13 A 14 ÚMLUVY*

Stěžovatel na poli zmíněných článků Úmluvy zejména namítal, že v zařízení sociální péče došlo z důvodu kontroly jeho dopisů a nucené medicíny k porušení jeho práva na respektování soukromého života a korespondence. Namítal též, že byl diskriminován na základě svého zdravotního postižení, jelikož mu nebyla poskytnuta přiměřená úprava ve smyslu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením ve formě ko-

munitních sociálních služeb, ale byl namísto toho vytržen ze svého sociálního prostředí a nedobrovolně umístěn do uzavřené instituce.

Soud shledal, že stěžovatelovy ústavní stížnosti se blíže zabývaly jen otázkou zbavení svobody a jen porušení tohoto práva právní zástupce stěžovatele uvedl v petitech ústavních stížností. Jelikož vázanost Ústavního soudu petitem ústavních stížností je ustálenou a známou praxí, právní zástupce stěžovatele mohl a měl postupovat v souladu s ní. Jelikož tak neučinil, jsou předmětné námitky nepřijatelné pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM NEŽ ČESKÉ REPUBLICCE

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 8. listopadu 2016 ve věci č. 56971/10 – *El Ghatet proti Švýcarsku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány v řízení o žádosti otce o sloučení rodiny se synem dostatečně nezohlednily nejlepší zájem dítěte, čímž došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovateli jsou otec se synem, egyptští státní příslušníci. Otec, první stěžovatel, je rovněž státním příslušníkem Švýcarska, kde také žije. Jeho syn, druhý stěžovatel, narozený v roce 1990, žije v Egyptě.

V roce 1997 první stěžovatel neúspěšně požádal o udělení azylu ve Švýcarsku, přičemž syna zanechal v Egyptě v péči matky. V roce 1999 se první stěžovatel oženil se švýcarskou státní příslušnicí a získal povolení k pobytu a následně i švýcarské občanství. Druhý stěžovatel navštívil otce v roce 2002 na základě krátkodobého turistického víza. O rok později mu bylo vydáno povolení ke vstupu do Švýcarska za účelem sloučení rodiny, nicméně v roce 2005 odjel zpět do Egypta z důvodu konfliktů s nevlastní matkou.

V roce 2006, po rozvodu se švýcarskou manželkou, první stěžovatel podal další žádost o sloučení rodiny se synem, k němuž dle egyptského práva vykonával právo péče. Imigrační úřady žádost zamítly. Stěžovatelé podali odvolání k Federálnímu správnímu soudu, který v červenci 2009 informoval, že se matka druhého stěžovatele odstěhovala do Kuvajtu a druhý stěžovatel zůstal v péči babičky. V únoru 2010 Federální správní soud odvolání zamítl s odůvodněním, že se druhý stěžovatel nemůže opírat o článek 8 Úmluvy, je-

likož dosáhl dospělosti a nezávislosti na prvním stěžovateli. V červenci 2010 Federální nejvyšší soud rozhodnutí potvrdil, když případ stěžovatelů odlišil od případu *Tuquabo-Tekle a ostatní proti Nizozemsku* (č. 60665/00, rozsudek ze dne 1. prosince 2005) s tím, že druhý stěžovatel, kterému v té době bylo již 18 let, měl užší vazby na Egypt, kde žil téměř celý život v péči své matky. První stěžovatel nadto nepožádal o sloučení rodiny bezprostředně po příjezdu do Švýcarska a neuvedl dostatečné důvody pro sloučení rodiny.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé tvrdili, že zamítnutím jejich žádosti o sloučení rodiny došlo k porušení jejich práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud úvodem připomněl, že relevantní zásady týkající se sloučení rodiny dětí cizí státní příslušnosti s rodiči usazenými v smluvním státě Úmluvy shrnul ve věci *I. A. A. a ostatní proti Spojenému království* (č. 25960/13, rozhodnutí ze dne 8. března 2016, § 38–41). Soud dále zopakoval, že zásady pro hodnocení naplnění negativních a pozitivních závazků vyplývajících z článku 8 Úmluvy jsou podobné. Musí být dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi protichůdnými zájmy jednotlivce a společnosti jako celku (např. *Ahmut proti Nizozemsku*, č. 21702/93, rozsudek ze dne 28. listopadu 1996, § 63), v kontextu projednávané věci mezi zájmem stěžovatelů na rozvoj rodinného života ve Švýcarsku a zájmem státu kontrolovat imigraci. Pro stanovení rozsahu povinností státu musí Soud zkoumat okolnosti předkládaného případu ve světle následujících zásad: (i) rozsah povinností státu připustit na své území příbuzné již usídlených imigrantů se bude různit v závislosti na

konkrétních okolnostech dotčených osob a na obecném zájmu; (ii) stát má dle mezinárodního práva a v rámci svých smluvních závazků právo regulovat vstup cizinců na své území; (iii) článek 8 Úmluvy nemůže být v kontextu imigrace vykládán tak, že zahrnuje obecnou povinnost respektovat výběr státu, kde si manželský pár přeje se usadit, a související povinnost povolit sloučení rodiny na území vybraného státu (např. *Berisha proti Švýcarsku*, č. 948/12, rozsudek ze dne 30. července 2013, § 48).

Soud dále musí zkoumat, zda se rodiče rozhodli natrvalo zanechat své děti ve státě původu a zcela tak opustili myšlenku budoucího shledání (*Šen proti Nizozemsku*, č. 31465/96, rozsudek ze dne 21. prosince 2001, § 40). Dále musí ověřit, zda by pro rozvoj rodinného života mezi stěžovateli a jejich dětmi bylo nejvhodnějším řešením, aby se děti přesídlily do smluvního státu Úmluvy, a to s ohledem na existenci vážných překážek, které rodičům brání vrátit se do státu původu (*Tuquabo-Tekle a ostatní proti Nizozemsku*, cit. výše, § 48).

Soud též poznamenal, že veškerá rozhodnutí týkající se dětí musí v první řadě zohledňovat jejich nejlepší zájmy (*Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku*, č. 41615/07, rozsudek ze dne 6. července 2010, § 135). V případech sloučení rodiny se Soud pečlivě zabývá situací nezletilých dětí; bere v úvahu též věk dítěte, konkrétní okolnosti, za kterých dítě pobývá ve státě původu, a míru závislosti na péči rodičů. Nejlepší zájem dítěte neznamená, že je třeba přijmout všechny děti, kterým by se lépe žilo ve smluvním státě Úmluvy, nicméně je třeba ho považovat za středobod úvah a přiznat tomuto zájmu rozhodující význam (*Mandet proti Francii*, č. 30955/12, rozsudek ze dne 14. ledna 2016, § 56–57). Při určení nejlepšího zájmu dítěte státy požívají prostor pro uvážení. Rozpor s článkem 8 Úmluvy nastane za situace, kdy odůvodnění vnitrostátních rozhodnutí jsou nedostatečná a neobsahují posouzení protichůdných zájmů. V takovém případě není dle Soudu přesvědčivě prokázáno, že zásah byl přiměřený sledovanému účelu a byl odůvodněn naléhavou společenskou potřebou (*Fernsehgesellschaft SRG proti Švýcarsku*, č. 34124/06, rozsudek ze dne 21. června 2012, § 65).

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že otec zanechal syna v Egyptě a v roce 1997 odjel do Švýcarska za účelem získání azylu. Ačkoli byla jeho žádost o udělení azylu zamítnuta, je třeba k určení, zda syna zanechal v Egyptě ze své vlastní svobodné vůle, přistupovat s opatrností. První stěžovatel nepožádal o sloučení rodiny se synem ihned po získání povolení k trvalému pobytu ve Švýcarsku po sňatku se švýcarskou občankou: jeho syn nejprve přijel do Švýcarska v roce 2002 na krátkodobé turistické vízum a v roce 2003 se do Švýcarska přestěhoval za účelem sloučení rodiny, avšak v roce 2005 odjel zpět do Egypta. Další žádost o sloučení rodiny byla podána po

rozvodu prvního stěžovatele v březnu 2006. Soud uvedl, že za těchto okolností nelze jednoznačně odpovědět na otázku, zda první stěžovatel měl trvale v úmyslu žít se svým synem ve Švýcarsku.

Vzhledem k tomu, že první stěžovatel vedl rodinný život se svojí dcerou, která žila ve Švýcarsku s matkou, nebylo by dle Soudu rozumné po něm požadovat, aby se přestěhoval za synem do Egypta. Soud shledal, že by bylo příliš obtížné, aby spolu stěžovatelé žili jinde než ve Švýcarsku.

Soud projednávanou věc odlišil od věci *Šen proti Nizozemsku* (cit. výše), která se týkala sloučení rodiny s oběma rodiči, a *Tuquabo-Tekle a ostatní proti Nizozemsku* (cit. výše), která se týkala sloučení rodiny s jedním rodičem za situace, kdy druhý rodič zemřel. V projednávané věci se jednalo o sloučení rodiny otce se synem, který žil v době podání žádosti s matkou. Neexistoval tedy předpoklad, že sloučení rodiny ve Švýcarsku bylo samo o sobě v nejlepším zájmu druhého stěžovatele. Skutečnost, že první stěžovatel měl dle egyptského práva druhého stěžovatele svěřeného do péče, nebylo jediným rozhodujícím faktorem. Soud uvedl, že druhý stěžovatel měl silné sociální, kulturní a jazykové vazby na Egypt, kde žil téměř celý život a kde o něj pečovala matka a po odjezdu matky do Kuvajtu babička. V době podání žádosti o sloučení rodiny bylo stěžovateli 15 let a již nepotřeboval tolik péče jako malé děti. Soud v minulosti zamítl případy neúspěšných žádostí o sloučení rodiny, kdy děti dosáhly věku, ve kterém byly schopny postarat se samy o sebe (např. *Benamar proti Nizozemsku*, č. 43786/04, rozhodnutí ze dne 5. dubna 2005). Druhému stěžovateli navíc nehrozilo vážné nebezpečí ve státě původu, na rozdíl od situace ve věci *Tuquabo-Tekle a ostatní proti Nizozemsku* (cit. výše), kde babička pečující o patnáctiletou dívku ji proti vůli matky vzala ze školy, a dívka hrozilo, že bude provdána.

Soud poznamenal, že použití kritérií definovaných v judikatuře Soudu nevede k jednoznačnému závěru, zda zájmy stěžovatelů na sloučení rodiny převážily nad veřejným zájmem státu kontrolovat migraci. Pokud by vnitrostátní orgány vzaly v potaz protichůdné zájmy, nejlepší zájem dítěte a předestřely relevantní a dostačující důvody, Soud by v souladu se zásadou subsidiarity dospěl k závěru, že nastolily spravedlivou rovnováhu a nepřekročily svůj prostor pro uvážení. Federální nejvyšší soud ve svém rozsudku z července 2010 a rovněž další vnitrostátní soudy však zkoumaly nejlepší zájem druhého stěžovatele, který byl v době podání žádosti o sloučení rodiny dítětem, jen povrchně a se stručným odůvodněním. Nejlepší zájem dítěte tak nebyl v rozporu s Úmluvou a judikaturou Soudu, Úmluvou o právech dítěte a Ústavou Švýcarské konfederace středobodem úvah a odůvodnění Federálního nejvyššího soudu. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 13. prosince 2016 ve věci č. 41738/10 – *Paposhvili proti Belgii*

Velký senát Soudu jednomyslně rozhodl, že vyhoštění stěžovatele trpícího závažným onemocněním do Gruzie by bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy, neboť belgické úřady neposoudily rizika, které by pro něj vyhoštění znamenalo s ohledem na jeho zdravotní stav, a dostupnost vhodné zdravotní péče v Gruzii, jakož i v rozporu s článkem 8 Úmluvy, jelikož nezhodnotily důsledky, které by vyhoštění s ohledem na jeho zdravotní stav mělo na jeho rodinný život.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, gruzínské národnosti, přicestoval do Belgie v roce 1998 spolu se svou ženou a šestiletým dítětem. Následně se páru narodily další dvě děti. Mezi lety 1998 a 2007 byl stěžovatel odsouzen za několik trestných činů, včetně loupeže a účasti na organizované zločinecké skupině. Během výkonu trestu odnětí svobody u něho bylo diagnostikováno několik vážných onemocnění, zejména chronická lymfatická leukémie a tuberkulóza, pro které byl hospitalizován. Stěžovatel podal několik žádostí o zlegalizování svého pobytu na území Belgie pro výjimečné či zdravotní důvody. V roce 2007 však ministr vnitra vydal příkaz k vyhoštění stěžovatele, kterým mu byl zároveň uložen zákaz vstupu na území Belgie po dobu deseti let, a to z důvodu hrozby, kterou představoval pro veřejný pořádek. Příkaz se stal vykonatelným poté, co stěžovatel vykonal uložený trest odnětí svobody, avšak k jeho realizaci nedošlo vzhledem k léčbě, kterou tou dobou podstupoval. V lednu 2009 žena stěžovatele a jejich tři děti získaly povolení k pobytu na území Belgie na dobu neurčitou. V červenci 2010 vydal cizinecký úřad další příkaz k vyhoštění, a to spolu s příkazem k zadržení stěžovatele. V důsledku toho byl stěžovatel převezen do zařízení pro zajištění cizinců, aby mohlo být realizováno jeho vyhoštění. Stěžovatel se následně obrátil na Soud s žádostí o vydání předběžného opatření, které bylo vyhověno. Stěžovatel byl proto ze zařízení pro zajištění cizinců propuštěn a lhůta k výkonu vyhoštění byla několikrát prodloužena. V průběhu let 2012 až 2015 byl stěžovatel opětovně zatčen pro trestné činy krádeže.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel zejména namítal, že v případě vyhoštění do Gruzie by byl vystaven zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, jelikož by neměl přístup k potřebné zdravotní péči, což by v důsledku mohlo vést až k jeho předčasnému úmrtí. Dále namítal, že vyhoštění a zákaz vstupu na území Belgie po dobu deseti let by měly za následek jeho odloučení od rodiny, která v Belgii získala trvalý pobyt a představovala pro něj jediný zdroj morální podpory, čímž by došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Senát bývalé páté sekce Soudu rozsudkem ze dne 17. dubna 2014 rozhodl, že v případě realizace vyhoštění by nedošlo k porušení článků 3 a 8 Úmluvy, a to s odvoláním na názor, který Soud vyslovil ve věci *N. proti Spojenému království* (č. 26565/05, rozsudek velkého senátu ze dne 27. května 2008), s tím, že v projednávané věci se nejednalo o kritickou fázi nemoci, která by zakládala výjimečné okolnosti, které by bránily vyhoštění.

Stěžovatel v červnu 2016 zemřel. Soud se však s ohledem na obecný význam otázek, které projednávaná věc nastoluje a které přesahují zájmy stěžovatele, rozhodl v řízení o stížnosti pokračovat.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Soud připomněl, že utrpení způsobené nemocí může spadat do působnosti článku 3 Úmluvy, pokud je nebo může být opětovně vyvoláno zacházením, ať již způsobeným podmínkami v místě zbavení svobody, vyhoštěním nebo jiným opatřením, za něž může nést dotyčný stát odpovědnost. Při posuzování, zda by vyhoštění znamenalo vystavení vyhošťované osoby nelidskému a ponižujícímu zacházení z důvodu jejího zdravotního stavu, musí vnitrostátní orgány zkoumat, zda existují „velmi výjimečné okolnosti a závažné humanitární důvody“, které by mohly vést k závěru o porušení článku 3 Úmluvy (*D. proti Spojenému království*, č. 30240/96, rozsudek ze dne 2. května 1997, § 52–53). Cizinec, kterému byla uložena povinnost vycestovat ze země, se však podle Soudu nemůže dovolávat práva setrvat na území tohoto státu za účelem využívání zdravotních, sociálních nebo dalších služeb (*N. proti Spojenému království*, cit. výše, § 42). Vyhošťujícímu státu nelze přičítat tvrzenou budoucí újmu, která neplyne z úmyslného jednání nebo opomenutí orgánů veřejné moci přijímajícího státu či nestátních aktérů, ale z přirozeně se vyvíjející nemoci a nedostatku zdrojů pro potřebnou zdravotní péči v cílové zemi. Úmluva navíc dle Soudu chrání hlavně občanská a politická práva. Pokud by členské státy Rady Evropy musely neoprávněně pobývajícím cizincům poskytovat bezplatnou a neomezenou péči, představovalo by to pro ně „příliš velké břemeno“ (*N. proti Spojenému království*, cit. výše, § 44).

Ve věci *N. proti Spojenému království* (cit. výše, § 43) Soud uvedl, že velmi výjimečné okolnosti, za nichž by z humanitárních důvodů bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy těžce nemocnou osobu vyhostit, mohou nastat i v jiných situacích, než je bezprostřední riziko úmrtí dotčené osoby. V následující judikatuře však Soud žádnou takovou situaci neshledal a nijak pojem „velmi výjimečných okolností“ neupřesnil. Odlišný přístup pak zaujal ve věci *Aswat proti Spojenému království* (č. 17299/12, rozsudek ze dne 16. dubna 2014), v níž dospěl k závěru, že riziko závažného zhoršení zdravotního stavu osoby trpící paranoidní schizofrenií v případě jejího vydání do USA, kde by byla umístěna

do věznice s maximální ostrahou, postačuje k závěru, že vyhoštěním by došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

Za účelem odstranění nejasností v dosavadní rozhodovací praxi proto Soud konstatoval, že „velmi výjimečné případy“, ve kterých článek 3 Úmluvy zneumožňuje vyhoštění, je nutno chápat tak, že pokrývají situace, kdy je vyhošťována vážně nemocná osoba, u níž závažné důvody zakládají domněnku, že ačkoliv není v bezprostředním ohrožení života, nedostatek vhodné péče či přístupu k ní v přijímající zemi představuje riziko skutečnému nebezpečí vážného, rychlého a nevratného zhoršení jejího zdravotního stavu vedoucího k intenzivnímu utrpení nebo výraznému snížení předpokládané délky života. Soud dále zdůraznil, že tyto situace naplňují vysoký standard pro uplatnění zákazu vyhoštění cizinců trpících závažnou nemocí podle článku 3 Úmluvy.

Soud dále upřesnil, že je na stěžovateli, aby předložil důkazy o existenci takových závažných důvodů. Na příslušných vnitrostátních orgánech následně je, aby stěžovatelem tvrzené riziko podrobily pečlivému přezkumu a veškeré vyvstávající pochybnosti s ohledem na předvídatelné důsledky vyhoštění vyvrátily. Dostatečná a vhodná může být i péče na nižší úrovni, než je péče dostupná ve vyhošťujícím státě. Příslušné orgány však musí ověřit, zda je zdravotní péče obecně dostupná v přijímacím státě dostatečná a vhodná k léčbě onemocnění tak, aby vyhošťovaná osoba nebyla vystavena zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Zároveň musí vzít v potaz i to, zda tato osoba bude mít v přijímajícím státě reálný přístup k vhodné péči a zdravotnickým zařízením, jakož i náklady spojené s léčbou, sociální a rodinné vazby a vzdálenost, kterou musí překonat, aby přístup k péči získala. V případě pochybností je povinností vyhošťujícího státu opatřit si diplomatické záruky, které by případnému zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy zabránily.

Ve vztahu k projednávané věci Soud shledal, že se vnitrostátní orgány v řízení o legalizaci pobytu ani v řízení o vyhoštění nezabývaly v kontextu článku 3 Úmluvy důkazy, které stěžovatel předložil k prokázání závažnosti svého zdravotního stavu a nedostupnosti vhodné zdravotní péče v Gruzii. Jeho tvrzení dokládající nejistotu, zda bude mít v Gruzii přístup k potřebné léčbě, přitom byla dle Soudu věrohodná. Soud proto konstatoval, že podklady, na jejichž základě belgické orgány rozhodly o vyhoštění stěžovatele, nebyly dostatečné k vyvození závěru, že v případě vyhoštění nebude stěžovatel v Gruzii vystaven skutečnému a konkrétnímu nebezpečí špatného zacházení. Bylo-li by vyhoštění uskutečněno bez zhodnocení stěžovatelova zdravotního stavu a dostupnosti lékařské péče v Gruzii, došlo by k porušení článku 3 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Soud shledal, že projednávanou věc je s ohledem na zhoršení zdravotního stavu stěžovatele a riziko jeho úmrtí namísto posoudit s ohledem na to, zda vnitrostátní orgány naplnily své pozitivní závazky zajistit respektování rodinného života stěžovatele. Vnitrostátní orgány nicméně nijak nezkoumaly míru závislosti stěžovatele na jeho rodině v důsledku zhoršení jeho zdravotního stavu, zda od jeho rodiny bylo lze rozumně očekávat, že ho bude následovat do Gruzie, a v případě, že nikoli, zda právo stěžovatele na respektování jeho rodinného života vyžaduje, aby mu na zbytek života bylo umožněno pobývat v Belgii. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Lemmens v souhlasném stanovisku vysvětlil důvody, které ho vedly k zaujetí odlišného názoru, než ke kterému dospěl jako člen senátu bývalé páté sekce Soudu, jež jako první rozhodovala v projednávané věci. Uvedl, že s postoupením věci velkému senátu vyvstala otázka, zda striktní uplatňování kritéria vysloveného ve věci *N. proti Spojenému království* (cit. výše), aniž by byly brány v potaz jiné skutečnosti než ty, že dotyčná osoba je „blízko smrti“, vytváří mezeru v ochraně proti nelidskému zacházení, a ztotožnil se s názorem, že tuto mezeru bylo třeba zaplnit.

Rozsudek ze dne 15. prosince 2016 ve věci č. 16483/12 – *Khlaifia a ostatní proti Itálii*

Velký senát Soudu rozhodl jednomyslně o tom, že zajištění stěžovatelů v souvislosti s imigrační krizí na ostrově Lampedusa v roce 2011 bylo v rozporu s čl. 5 odst. 1, 2 a 4 Úmluvy. Jednomyslně dále shledal, že podmínky zajištění stěžovatelů nebyly v přijímacím středisku a následně ani na lodích v přístavu města Palermo v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Stěžovatelé nicméně v rozporu s článkem 13 Úmluvy neměli k dispozici žádný prostředek nápravy proti podmínkám jejich zajištění. Soud dále šestnácti hlasy proti jednomu dospěl k závěru, že nedošlo k porušení zákazu kolektivního vyhoštění stanoveného článkem 4 Protokolu č. 4 a že stěžovatelé disponovali na vnitrostátní úrovni účinným prostředkem nápravy podle článku 13 Úmluvy, kterým by mohli uplatnit své námitky porušení článku 4 Protokolu č. 4.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé, tři muži tuniského původu, se v září 2011 pokoušeli na provizorních plavidlech dostat k italským břehům. Byli však ještě na moři zadrženi italskou pobřežní policií a dopraveni na ostrov Lampedusa, kde byli zajištěni za účelem identifikace v příslušném přijímacím středisku. Tamější prostory byly podle tvrzení stěžovatelů přeplněné a podmínky v nich špatné. Stěžovatelé byli ve středisku drženi po

dobu tří, resp. čtyř dní. Poté zde vypukla násilná vzpoura a požár a stěžovatelé byli evakuováni do sportovního komplexu. Následně se jim podařilo na čas uniknout a přidat se k manifestaci dalších přibližně 1800 cizinců v ulicích ostrova, byli však opět zadrženi a následně letecky přepraveni do Palerma. Ve zdejší přístavu byli po dobu pěti, resp. sedmi dní drženi na lodích Vincent a Audacia spolu s dalšími 190, resp. 150 cizinci, aniž jim byly sděleny jakékoli informace. Prostory byly podle stěžovatelů přeplněné, s omezeným přístupem na toalety a čerstvý vzduch a neustále přítomní policisté měli stěžovatele urážet a špatně s nimi zacházet. Stěžovatelé byli poté přijati tuniským konzulem, který údajně pouze zanesl do evidence jejich totožnost, a na základě dvoustranné dohody mezi Itálií a Tuniskem z dubna 2011 byli deportováni zpět do Tuniska.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé předně namítali, že byli italskými státními orgány zajištěni v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Jelikož jim po celou dobu omezení na svobodě údajně nebyl sdělen důvod zajištění, namítali rovněž porušení čl. 5 odst. 2 Úmluvy a s ohledem na domnělou nemožnost domáhat se soudního přezkumu zákonnosti jejich zajištění rovněž porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Podmínky jejich zajištění v přijímacím středisku na ostrově Lampedusa a na lodích v Palermu dosahovaly podle stěžovatelů nelidského a ponižujícího zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Dále namítali, že byli podrobeni hromadnému vyhoštění v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 4. Z důvodu absence prostředku nápravy, pomocí kterého by mohli své námitky na poli článků 3 a 5 Úmluvy a článku 4 Protokolu č. 4 vznést již na vnitrostátní úrovni, stěžovatelé nakonec namítali rovněž porušení článku 13 Úmluvy ve spojení s těmito články.

Dne 1. září 2015 senát druhé sekce Soudu rozhodl jednomyslně o tom, že zajištění stěžovatelů bylo v rozporu s čl. 5 odst. 1, 2 a 4 Úmluvy. Pět hlasy proti dvěma konstatoval, že podmínky zajištění po určitou dobu dosáhly v rozporu s článkem 3 Úmluvy intenzity ponižujícího zacházení, že došlo k porušení zákazu kolektivního vyhoštění stanoveného článkem 4 Protokolu č. 4 a že stěžovatelé v rozporu s článkem 13 Úmluvy nedisponovali na vnitrostátní úrovni účinným prostředkem nápravy, kterým by mohli uplatnit své námitky porušení článku 3 Úmluvy a článku 4 Protokolu č. 4. Věc byla následně na žádost vlády postoupena velkému senátu.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Dle Soudu nebylo pochyb o tom, že umístění stěžovatelů jak do přijímacího střediska, tak následně na zakotvené lodě bylo zbavením svobody podle článku 5 Úmluvy, což vyplývalo ze zjištění a tvrzení různých subjektů, včetně žalované vlády samotné. Soud dále

připomněl, že článek 5 Úmluvy obsahuje taxativní výčet výjimek, kdy stát může osobu zbavit svobody. Mezi ně patří i ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. f), které umožňuje státu kontrolovat svobodu cizinců v imigračním kontextu (např. *Saadi proti Spojenému království*, č. 13229/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2008, § 43). Každé zbavení svobody musí být zákonné a nesmí být svévolné (např. *Herczegfalvy proti Rakousku*, č. 10533/83, rozsudek ze dne 24. září 1992, § 63). Podmínky zbavení svobody musí být ve vnitrostátním právním řádu jasně definovány a samotný způsob uplatnění právní úpravy musí být předvídatelný (např. *Baranowski proti Polsku*, č. 28358/95, rozsudek ze dne 28. března 2000, § 50–52).

Soud shledal, že zbavení svobody v projednávané věci spadá pod čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, a to bez ohledu na to, jak byla věc klasifikována vnitrostátním právem. Ohledně jeho zákonného základu Soud konstatoval, že ani jedno vládou uváděné ustanovení vnitrostátních právních předpisů nemohlo dopadat na situaci stěžovatelů. Dostatečným základem zajištění nemohla být ani dvoustranná dohoda mezi Itálií a Tuniskem, jelikož nebyla v plném znění nikdy zveřejněna, a tudíž ani zpřístupněna stěžovatelům, kteří tak nemohli předvídat důsledky jejího použití. Absenci právního základu zajištění v přijímacích střediscích na ostrově Lampedusa ostatně potvrdily i zprávy zvláštní komise italského Senátu a Ad hoc podvýboru Parlamentního shromáždění Rady Evropy. Dle Soudu stěžovatelé nejenže byli zbaveni svobody bez jasného a dostupného právního základu, ale také jim byly odepřeny záruky *habeas corpus*, když policejní orgány stěžovatele pouze zaregistrovaly při přijetí do střediska, aniž by rozhodly o jejich umístění do něj, a ani poté nebylo o zajištění stěžovatelů vydáno žádné rozhodnutí.

Soud poukázal na to, že tyto nedostatky právní úpravy vedly v řadě případů k *de facto* zbavení svobody a že absence soudního přezkumu umístění do přijímacích středisek nemůže být v souladu s článkem 5 Úmluvy ani v kontextu migrační krize. Soud proto uzavřel, že zbavení svobody stěžovatelů nedostalo obecné zásadě právní jistoty a nebylo v souladu s cílem ochrany jednotlivce před svévolí, a proto nebylo „zákonné“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Došlo tedy k jeho porušení.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 2 ÚMLUVY

Soud připomněl, že příslušné ustanovení představuje pro jednotlivce základní záruku, aby se v jednoduché formě a jazyce, kterému rozumí, dozvěděl, proč byl zadržen, a mohl se tak následně před soudem domáhat přezkumu zákonnosti zbavení svobody ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy (*Van der Leer proti Nizozemsku*, č. 11509/85, rozsudek ze dne 21. února 1990, § 28).

Ve světle závěrů Soudu na poli čl. 5 odst. 1 Úmluvy, že zajištění stěžovatelů nemělo jasný a dostupný právní základ, Soud nepovažoval za možné, aby vnitrostátní orgány stěžovatele informovaly o právních důvodech jejich zbavení svobody a poskytly jim dostatečné informace k tomu, aby se mohli domáhat soudního přezkumu. Ostatně ani příkazy k vyhoštění, které byly navíc stěžovatelům doručeny až více než deset dní poté, co došlo k jejich zajištění, vůbec neobsahovaly zmínku o zajištění. K porušení čl. 5 odst. 2 Úmluvy proto došlo.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Vzhledem k tomu, že stěžovatelé nebyli informováni o důvodech svého zajištění, Soud konstatoval, že jejich právo domáhat se urychleného soudního přezkumu zbavení svobody zaručené v čl. 5 odst. 4 Úmluvy bylo zcela zbaveno praktického obsahu. Navíc, pokud jde o výše uvedené příkazy k vyhoštění, tyto jednak neuváděly důvody zajištění, jednak byly stěžovatelům předány až krátce před realizací jejich vyhoštění. Nelze je tedy považovat za rozhodnutí o jejich zajištění. Stěžovatelé by ostatně mohli příslušný opravný prostředek uplatnit až po propuštění a návratu do Tuniska. Došlo tedy k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

D. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Soud nejprve zopakoval, že špatné zacházení musí dosáhnout určitého minimálního stupně závažnosti, aby spadalo do působnosti článku 3 Úmluvy. Posouzení této intenzity je relativní a vždy závisí na okolnostech konkrétního případu, jakými jsou doba trvání zacházení, jeho fyzické a psychické následky a v některých případech též pohlaví, věk a zdravotní stav oběti (např. *Irsko proti Spojenému království*, č. 5310/71, rozsudek pléna ze dne 18. ledna 1978, § 162). Soud dále bere v potaz faktory, mezi něž patří zejména důvod a kontext, v němž bylo špatné zacházení způsobeno, a také zda byla oběť ve zranitelné situaci, což je běžně případ osob zbavených svobody (*Bouyid proti Belgii*, č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015, § 83 a 86). Současně však zbavení svobody s sebou nevyhnutelně přináší určitý stupeň utrpení a ponížení, který sám o sobě nepředznamenává porušení článku 3. Stát nicméně musí zajistit, aby podmínky zbavení svobody respektovaly lidskou důstojnost a aby osoby zbavené svobody nebyly vystaveny tísní nebo strádání o intenzitě přesahující nevyhnutelný stupeň utrpení vlastní detenci (*Kudła proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2000, § 92–94). Při posuzování podmínek zbavení svobody hraje roli řada faktorů, včetně její délky, osobního prostoru (který musí dosahovat přinejmenším 3 m²) a dalších materiálních podmínek (např. nedostatek ventilace nebo světla). Důkazní standard ve věcech týkajících se špatného zacházení je přitom „nade vši pochybnost“. Soud následně připomněl případy, v nichž tyto základní zása-

dy použil v přijímacích a detenčních centrech pro migranty a žadatele o azyl, a shrnul a porovnal své závěry, ke kterým došel (mj. *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, 223–234; *Tarakhel proti Švýcarsku*, č. 29217/12, rozsudek velkého senátu ze dne 4. listopadu 2014, § 93–122; *S. D. proti Řecku*, č. 53541/07, rozsudek ze dne 11. června 2009, § 49–54).

Při použití těchto zásad na okolnosti projednávané věci Soud úvodem připomněl, že žalovaný stát v rozhodné době čelil humanitární krizi, kdy v době vylodění stěžovatelů na ostrově Lampedusa již ten rok dorazilo na ostrov více než 55 tisíc migrantů. Tato situace nepochybně způsobila značné organizační, logistické a strukturální obtíže. Dle Soudu navíc nešlo o předvídatelnou událost – v předchozích dvou letech na ostrov dorazilo necelých 3 000, resp. 500 osob, čili nebylo nerozumné, že řada přijímacích středisek na ostrově již byla uzavřena. Výhrady dle Soudu nelze mít ani proti rozhodnutí italských orgánů dovézt cizince, které často zachránily na moři, do nejbližšího přijímacího střediska, kde byli ubytováni i stěžovatelé. Navíc panovalo značné napětí mezi místním obyvatelstvem a cizinci, které se projevilo mj. ve žhářském útoku na středisko. Italské orgány tak čelily výjimečné situaci, kdy musely zajistit dobré podmínky jako pro cizince, tak pro místní obyvatele a ochránit veřejný pořádek. S ohledem na absolutní charakter článku 3 Úmluvy ovšem ani takto rozsáhlá migrační krize nemůže stát zbavit jeho povinností vyplývajících z tohoto ustanovení. K porušení článku 3 Úmluvy může dojít jednáním, které není vedeno úmyslem obět ponížit a které vyplývá z objektivních obtíží spojených s migrační krizí. Dle Soudu však není možné v projednávané věci od celého kontextu událostí odhlédnout, a je proto třeba zohlednit, že obtíže a nepohodlí, které stěžovatelé zažívali, do značné míry vyplynuly z extrémně složité situace, které orgány žalovaného státu čelily.

Podmínky v přijímacím středisku byly dle Soudu daleko od ideálu. Zprávy italské senátní komise a Amnesty International, o které své závěry především opřel sedmičlenný senát Soudu a které popisovaly alarmující podmínky, se ale vztahovaly k období, které do značné míry předcházelo pobytu stěžovatelů. Zpráva podvýboru Parlamentního shromáždění, která byla vypracována jen několik málo měsíců před příjezdem stěžovatelů, sice vyjadřovala obavy z hygienických podmínek a přeplněnosti zařízení, avšak poukazovala rovněž na řadu pozitivních aspektů a celkově podmínky označovala za základní, ale slušné. Pravda dle Soudu je, že kapacita zařízení mohla být v danou dobu překročena až o 75 %. Klíčové však dle Soudu v tomto ohledu je, že stěžovatelé nebyli nuceni pobývat v uzavřených celách, jako je tomu ve věznicích, ale mohli se volně pohybovat po zařízení, telefonovat, komunikovat s vnějším světem a nakupovat. To podle

Soudu do značné míry zmírnilo strádání spojené s přeplněností. Navíc stěžovatelé nebyli žadateli o azyl, nebyli proto ve zvláště zranitelném postavení a navíc nijak nenamítali, že by v zemi původu prošli traumatickými zážitky. Byli to navíc muži ve věku 23–28 let, bez zdravotní obtíží. V zařízení pobýli pouze 3–4 dny. Ačkoli středisko bylo svou povahou spíše tranzitním místem zcela nevhodným pro dlouhodobější pobyt, nebylo dle Soudu s ohledem na okolnosti případu možné říct, že vnitrostátní orgány byly nedbalé či nečinné, pokud stěžovatele nepřemístily do jiného zařízení dříve. Se stěžovateli nadto v zařízení nebylo ze strany jeho pracovníků špatně zacházeno, měli dostatek jídla i pití a spaní venku se na nich z důvodu klimatu nijak negativně neprojevovalo. Při souhrnném posouzení všech okolností proto dle Soudu podmínky v zařízení nedosáhly intenzity špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy a k porušení tohoto ustanovení Úmluvy nedošlo.

Co se týče podmínek, v nichž byli stěžovatelé drženi na lodích *Vincent* a *Audacia*, Soud konstatoval, že tvrzení stěžovatelů ohledně fyzického a psychického násilí ze strany vnitrostátních orgánů nebyla podepřena žádným objektivním důkazem kromě svědectví jich samotných. Soud v této souvislosti připomněl, že na žalovanou vládu přechází důkazní břemeno až v případě, že námitky stěžovatelů jsou hájitelné a jsou doloženy relevantními důkazy. Stěžovatelé však žádné takové důkazy nepředložili. Soud příkládal rozhodující váhu skutečnosti, že žalovaná vláda Soudu předložila rozhodnutí italského soudu, jehož skutková zjištění odporovala tvrzení stěžovatelů a popisovala dobré podmínky na lodích. K informacím od organizace *Lékaři bez hranic*, jejím obavám ohledně situace na uvedených lodích a požadavku na umožnění přístupu na ně Soud uvedl, že v dané době již probíhal návrat stěžovatelů. Ani podmínky, v nichž byli stěžovatelé drženi na uvedených lodích, tedy nepředstavovaly porušení článku 3 Úmluvy.

E. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 4

Jak Soud již dříve poznamenal, skutečnost, že obdoba rozhodnutí byla použita vůči více cizincům, nemůže sama o sobě vést k závěru, že došlo k hromadnému vyhoštění. To však platí pouze za předpokladu, že každému z nich byla na individualizovaném základě dána možnost přednést argumenty proti svému vyhoštění příslušnému vnitrostátnímu orgánu (např. *M. A. proti Kypru*, č. 41872/10, rozsudek ze dne 23. července 2013, § 246 a 254).

Soud konstatoval, že stěžovatelé nerozporovali skutečnost, že prošli procesem identifikace při dvou příležitostech: italskými úředníky a tuniským konzulem. Co se týče podmínek prvního procesu identifikace při jejich příjezdu do přijímacího střediska, vláda namítala, že se jednalo o individualizovaný pohovor konaný za přítomnosti tlumočníka nebo kulturního referenta,

po němž byl následně úřady vyplněn „informační formulář“ obsahující osobní údaje a konkrétní skutečnosti týkající se každého cizince. Vláda poskytla věrohodné vysvětlení ohledně nemožnosti poskytnout Soudu informační formuláře stěžovatelů, neboť tyto dokumenty byly zničeny při požáru v přijímacím středisku. Stěžovatelé nerozporovali tvrzení vlády, že ve středisku pracovalo 99 „sociálních operátorů“, tři sociální pracovníci, tři psychologové a 8 tlumočnicků a kulturních referentů. Soud shledal, že lze důvodně předpokládat, že tyto osoby se podílely na zprostředkování komunikace a vzájemného porozumění mezi cizinci a italskými úřady.

Soud byl dále toho názoru, že kdykoliv během svého zajištění v přijímacím středisku a na palubě lodí měli stěžovatelé možnost sdělit úřadům důvody hovořící pro jejich setrvání v Itálii nebo proti jejich navrácení. Nemalý počet migrantů držených v přijímacím středisku v době požáru vyjádřilo úmysl požádat o azyl, což mělo za následek zastavení procesu jejich navrácení a přemístění do jiného přijímacího střediska. Není důvod se domnívat, že by italské úřady nevěnovaly pozornost podáním stěžovatelů, které by se týkaly legitimních a právně zdůvodnitelných překážek jejich vyhoštění.

Soud poukázal na to, že článek 4 Protokolu č. 4 nezaručuje právo na osobní pohovor za všech okolností. Požadavky tohoto ustanovení jsou splněny, pokud má každý cizinec možnost přednést argumenty proti svému vyhoštění a pokud jsou tyto argumenty přezkoumány vnitrostátními orgány. Stěžovatelé, kteří mohli důvodně očekávat, že budou navráceni do Tuniska, zůstali po devět až dvanáct dní v Itálii, přičemž během této nezanedbatelné doby měli možnost upozornit vnitrostátní orgány na jakékoliv skutečnosti, které by mohly ovlivnit jejich postavení a oprávnit je k pobytu v Itálii. Kromě toho bylo možno během druhého procesu identifikace, který se uskutečnil za pomoci tuniského konzula, potvrdit národnost stěžovatelů a dát jim poslední možnost přednést argumenty proti svému vyhoštění.

Pokud jde o relativně jednoduchý a standardizovaný charakter příkazů k vyhoštění, stěžovatelé neměli žádné platné cestovní doklady a ani netvrdili, že by v případě svého navrácení měli obavu ze špatného zacházení nebo že by existovaly jiné právní překážky jejich vyhoštění. Nebylo proto nerozumné, že příkazy byly odůvodněny toliko státní příslušností stěžovatelů, skutečností, že na území Itálie vstoupili nelegálně, a tím, že nejsou žadateli o azyl, uprchlíky či že jejich vydání nebrání humanitární důvody. V zásadě souběžné vyhoštění všech tří stěžovatelů proto dle Soudu nemělo „hromadnou“ povahu, ale bylo individualizované.

Soud proto uzavřel, že stěžovatelé podstoupili proces identifikace při dvou příležitostech, kdy byla zjištěna a

potvrzena jejich národnost, a měli současně skutečnou a účinnou možnost přednést argumenty proti svému vyhoštění. K porušení článku 4 Protokolu č. 4 tedy nedošlo.

F. *K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 3 ÚMLUVY*

Soud konstatoval, že vláda neuvedla žádné opravné prostředky, které by stěžovatelé mohli využít v souvislosti se stížnostmi na podmínky, za kterých byli drženi v přijímacím středisku nebo na lodích. Došlo proto k porušení článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy.

G. *K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 4 PROTOKOLU Č. 4*

Soud poznamenal, že příkazy k vyhoštění výslovně uváděly, že se stěžovatelé mohli domáhat nápravy u soudu. Soudce mohl přezkoumat jakékoliv námitky ohledně absence zohlednění konkrétních okolností, a tudíž posoudit kolektivní charakter vyhoštění. Ohledně odkladného účinku Soud uvedl, že Úmluva státům neukládá absolutní povinnost státům zaručit automatický odkladný účinek. Pouze vyžaduje, aby dotčená osoba měla účinnou možnost brojit proti rozhodnutí o vyhoštění před nezávislým orgánem, který provede dostatečně důkladný přezkum. Soudce tyto požadavky dle názoru Soudu splňoval. Chybějící odkladný účinek nepředstavuje sám o sobě porušení článku 13 Úmluvy, jestliže stěžovatelé nenamítají, že by jim ve státě, do něhož mají být navraceni, hrozilo skutečné nebezpečí zacházení v rozporu s články 2 a 3 Úmluvy. K porušení článku 13 Úmluvy ve spojení s článkem 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě tudíž nedošlo.

III. Oddělená stanoviska

K rozsudku připojil souhlasné stanovisko soudce Raimondi, v němž rozvedl některé úvahy ohledně těch ustanovení, u nichž Soud dospěl k závěru o neporušení Úmluvy. Kromě toho uvedl, že tento rozsudek přináší vyvážené a rozumné odpovědi na složité otázky v něm vznesené a přispívá také k vyjasnění judikatury Soudu v kontextu bezprecedentní migrační krize, která bude bezpochyby i nadále způsobovat příliv stížností do Štrasburku.

Soudce Dedov připojil k rozsudku částečně nesouhlasné stanovisko. Vyjádřil jisté pochybnosti o závěru Soudu na poli článku 5 Úmluvy mimo jiné ve světle migrační krize a neochoty stěžovatelů spolupracovat s italskými orgány.

Soudce Serghides ve svém částečně nesouhlasném stanovisku předestřel, proč dle jeho názoru došlo k porušení článku 4 Protokolu č. 4 – se stěžovateli nebyl veden pohovor a jejich vyhoštění bylo realizováno toliko na základě jejich národnosti, resp. dvoustranné dohody mezi Itálií a Tuniskem. Vzhledem k chybějícímu automatickému odkladnému účinku nesouhlasil

ani se závěrem o neporušení článku 13 Úmluvy ve spojení s článkem 4 Protokolu č. 4.

ZÁKAZ DVOJÍHO POSTIHU

Rozsudek ze dne 15. listopadu 2016 ve věcech č. 24130/11 a 29758/11 – A a B proti Norsku

Velký senát Soudu šestnácti hlasy proti jednomu dospěl k závěru, že postih stěžovatelů v podobě daňového penále uloženého daňovou správou a pozdějšího odsouzení za daňový trestný čin v trestním řízení nepředstavoval porušení zásady *ne bis in idem* vtělené do článku 4 Protokolu č. 7.

I. *Skutkové okolnosti*

Daňová správa stěžovatelům koncem roku 2008 doměřila daň z nepřiznaných příjmů, kterou zvýšila o penále o sazbě 30 % ze základu dlužné daně. Stěžovatelé se proti správním rozhodnutím nebránili, a ta tudíž nabyla právní moci. Oba byli na základě týchž skutečností následně v soudním řízení shledáni vinnými z daňového podvodu, přičemž soudy při určení výše trestu uvedly, že přihlédly k uloženému daňovému penále. Oba stěžovatelé se s odkazem na zásadu *ne bis in idem* domáhali zrušení těchto rozsudků a zastavení trestního stíhání, avšak Nejvyšší soud ve věci prvního stěžovatele (a vrchní soud posléze ve věci druhého stěžovatele) v roce 2010 dospěl k závěru, že daňové penále v běžné výši sice ve smyslu tzv. Engellovských kritérií představuje trestní obvinění pro účely zákazu dvojího stíhání, ale s ohledem na dostatečnou věcnou a časovou spojitost mezi postihem v daňovém řízení a v trestním řízení v daném případě zájem na ochraně proti zátěži v podobě nového řízení nepřevážil nad zájmem na zajištění účinného stíhání.

Príslušný daňový zákon jednak v situaci nesprávného nebo neúplného daňového přiznání počítá s uložením běžného daňového penále o sazbě 30 % z daně, která byla nebo mohla být zkrácena, jednak v situaci, kdy k předložení nesprávných nebo neúplných informací dojde úmyslně nebo v hrubé nedbalosti, počítá s trestním postihem, ať už za daňový podvod nebo za závažný daňový podvod, za který lze uložit pokutu nebo trest odnětí svobody.

Po vynesení rozsudku Soudu ve věci *Sergey Zolotukhin proti Rusku* (č. 14939/03, rozsudek velkého senátu ze dne 10. února 2009) vydal nejvyšší státní zástupce závazné pokyny, v nichž z judikatury Soudu převzal pojetí *idem* (téhož trestného činu) založené na souboru konkrétních skutkových okolností týkajících se téhož obviněného, neoddělitelně spojených v čase a prostoru, přičemž s daňovou správou dospěl k závěru, že ta vždy pečlivě vyhodnotí situaci a buď uloží daňové penále, nebo se obrátí na státní zastupitelství, které buď vznesе obvinění, nebo věc vrátí daňové správě.

Tento přístup se měl – zjednodušeně řečeno – promítnout i do postupu v již projednávaných věcech a výjimečně též tam, kde bylo řízení skončeno před vynesením rozsudku Soudu ve věci *Sergey Zolotukhin*. Podle trestního zákoníku má trest ukládaný na základě různých trestných činů spáchaných tímž jednáním respektovat zásadu přiměřenosti, a tedy přihlížet ke dříve uloženým sankcím.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU č. 7

Stěžovatelé se dovolávali porušení svého práva nebýt souzen nebo potrestán dvakrát, zaručeného v článku 4 Protokolu č. 7, jelikož jim bylo za totéž jednání napřed uloženo správním orgánem daňové penále a následně soudem trest. Senát první sekce Soudu se na základě článku 30 Úmluvy vzdal pravomoci ve prospěch velkého senátu. K řízení v projednávané věci se připojily vlády Bulharska, České republiky, Francie, Řecka a Švýcarska jako vedlejší účastníci.

Soud předně konstatoval, že mezi účastníky řízení, vedlejší nevyjímaje, nebylo pro účely článku 4 Protokolu č. 7 sporu ohledně definice totožnosti trestného činu podané ve věci *Sergey Zolotukhin* (založené na skutkovém posouzení, nikoli na formálních znacích skutkových podstat dotčených deliktů) ani ohledně otázky, kdy je přijato pravomocné rozhodnutí. Účastníci řízení se však neshodli na tom, zda pro účely článku 4 Protokolu č. 7 daňové penále představuje trestní obvinění, jakož i na rozsahu, v němž by souběžné či kombinované řízení mělo být podle uvedeného ustanovení přípustné.

a) Kritéria pro určení trestní povahy řízení

Soud připustil, že v řadě svých dřívějších rozhodnutí uplatnil širší a méně určitá kritéria pro posouzení trestní povahy řízení ve světle článku 4 Protokolu č. 7, který jeho autoři zamýšleli vztáhnout na trestní řízení v užším slova smyslu a od něhož navíc nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy. Ve věci *Sergey Zolotukhin* nicméně použil Engelovská kritéria vytvořená pro účely článku 6 Úmluvy (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a další, rozsudek pléna ze dne 8. června 1976, § 82), založená na vnitrostátní právní kvalifikaci deliktu, samotné povaze deliktu a závažnosti hrozící sankce, přičemž poslední dvě kritéria nejsou nezbytně kumulativní. Pro zachování tohoto přístupu hovoří podle Soudu potřeba soudržnosti výkladu těch ustanovení Úmluvy, která pojednávají o právu na spravedlivé trestní řízení, jimiž jsou zejména článek 6 Úmluvy a článek 4 Protokolu č. 7.

b) Kombinovaná řízení

Zatímco Soud ve věci *Sergey Zolotukhin* upřesnil definici *idem* (téhož trestného činu) i rozsah záruky obsažené v článku 4 Protokolu č. 7 (právo nebýt vystaven stíhání ani souzen ani potrestán za tentýž trestný čin),

neposkytl vodítka pro situace, kdy nedochází k opakování, nýbrž ke kombinaci řízení utvářející souvislý celek. Soud totiž ve své judikatuře vždy připouštěl, že různé orgány mohou ukládat různé sankce za totéž jednání bez ohledu na existenci pravomocného rozhodnutí v prvním řízení, lze-li kumulaci sankcí považovat za jeden celek.

Dále vzal v úvahu rozmanitost právních systémů smluvních států, kterou dokládá mimo jiné stanovisko generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie ve věci *Hans Åkerberg Fransson* (C-617/10), jakož i zásadu vyplývající z judikatury Soudu, že organizace těchto systémů spočívá v prvé řadě na státech samotných a Úmluva nezapovídá rozdělení procesu ukládání trestu do různých stádií či částí. Státy si mohou vybrat vzájemně se doplňující právní odpovědi na společensky nepřijatelné jednání pomocí různých řízení, která tvoří souvislý celek, s cílem uchopit různé aspekty společenského problému za předpokladu, že kumulace takových odpovědí nepředstavuje pro dotčeného jednotlivce nadměrnou zátěž. Soud proto musí analyzovat, zda napadené opatření svou podstatou nebo účinkem zahrnuje dvojí stíhání k tíži jednotlivce, či je naopak výsledkem uceleného systému umožňujícího odpovědět na různé aspekty protiprávního jednání předvídatelným a přiměřeným způsobem, který vytváří souvislý celek a nevystavuje jednotlivce nespravedlnosti. To platí i v situaci, kdy státy ukládají standardní penále z protiprávně neuhrazené daně a v závažnějších případech stíhají pachatele za další znak spojený s nezaplacením daně, jímž může být například podvodné jednání.

Podle Soudu z dosavadní judikatury vyplývá, že používaný test dostatečně úzké věcné a časové spojitosti mezi oběma řízeními vyžaduje kumulativní splnění obou aspektů, že při kombinaci, a nikoli opakování řízení není podstatné, že v prvně skončeném řízení bylo vydáno pravomocné rozhodnutí, jež by mohlo být pachatelem navíc manipulativně využito k zajištění bez-trestnosti, a že nerozhoduje pořadí, v němž jsou řízení (správní, trestní) vedena. Třebaže by bylo respektování zásady *ne bis in idem* nejlépe zajištěno vedením jediného řízení pokrývajícího všechny aspekty, článek 4 Protokolu č. 7 nevylučuje za určitých podmínek vedení kombinovaných řízení, a to zejména za podmínky dostatečně těsné věcné a časové spojitosti obou řízení tak, aby tvořila souvislý celek. Sledované účely i použité prostředky se musejí vzájemně doplňovat a být spojeny v čase a možné důsledky takového přístupu musejí být ve vztahu k dotčenému jednotlivci přiměřené a předvídatelné.

Mezi významné faktory pro posouzení, zda existuje dostatečně úzká věcná spojitost, patří: (i) zda obě řízení sledují vzájemně se doplňující cíle a týkají se různých aspektů daného jednání, (ii) zda je kombinace řízení předvídatelným důsledkem téhož jednání, (iii)

zda jsou sporná řízení vedena v součinnosti příslušných orgánů tak, aby bylo v maximální možné míře zabráněno opakování při shromažďování a hodnocení důkazů, a (iv) zda je sankce uložena v dříve skončeném řízení zohledněna v řízení skončeném jako poslední, aby nebyl jednotlivec vystaven nadměrné zátěži; toto riziko se snižuje za předpokladu existence mechanismu započtení, kterým se zajistí přiměřenost celkové výše všech uložených sankcí.

Soud také připomněl, že ač Engelovská kritéria vedla k širokému pojetí trestních věcí v právu Úmluvy, nelze pominout, že některé věci jako například daňové penále nespádají do tvrdého jádra trestního práva spojeného s významnou mírou stigmatu a že se u nich záruky spravedlivého procesu podle Úmluvy nemusí nezbytně uplatnit v plné síle (*Jussila proti Finsku*, č. 73053/01, rozsudek velkého senátu ze dne 23. listopadu 2006, § 43). Rozsah, v jakém správní trestání nese znaky běžného trestního postihu, je důležitým faktorem pro splnění kritéria komplementarity a soudržnosti u kombinovaných řízení; přítomnost stigmatizujících prvků ve správním řízení podobných jako v běžném trestním řízení zvyšuje riziko, že společenské cíle sledované potrestáním určitého jednání budou v odlišných řízeních zdvojeny namísto toho, aby se vzájemně doplňovaly.

Kumulativní požadavek těsné časové spojitosti neznamená, že obě řízení musejí být vedena souběžně; státy je mohou vést postupně, je-li to odůvodněno zájmem na účinnosti a řádném výkonu spravedlnosti, jsou-li sledovány různé společenské cíle a stěžovateli to nezpůsobuje nepřiměřenou újmu. Jednotlivec tak musí být chráněn před nejistotou a zdlouhavostí řízení; čím je spojitost v čase slabší, tím spíše musí stát vzniklé průtahy zdůvodnit.

c) Použití uvedených závěrů v projednávané věci

Soud ve světle okolností případů obou stěžovatelů dospěl k závěru, že s ohledem na závěry norského nejvyššího soudu i předchozí judikaturu Soudu v obdobných věcech (např. *Janosevic proti Švédsku*, č. 34619/97, rozsudek ze dne 23. července 2002, § 68-71; nebo *Lucy Dev proti Švédsku*, č. 7356/10, rozsudek ze dne 27. listopadu 2014, § 6 a 51) mělo uložení daňového penále stěžovatelům trestní povahu. Skutkové okolnosti, které tvořily základ pro daňové penále a odsouzení v trestním řízení, byly natolik podobné, že splnily požadavek totožnosti stíhaného jednání. Mezi daňovým řízením a trestním řízením existovala dostatečná věcná a časová spojitost, a proto není třeba zkoumat, zda v prvním z nich bylo před skončením druhého vydáno pravomocné rozhodnutí. Nedošlo však k opakování řízení zakázanému článkem 4 Protokolu č. 7, protože každé z řízení sledovalo odlišný účel (cílem daňového penále je především přimět poplatníky k řádnému splnění povinnosti předložit úplné a správné informace k vyměření daně, zatímco trestní

stíhání sleduje též represivní cíl), stěžovatelé mohli předvídat vedení kombinovaného správního a trestního řízení, tato řízení byla vedena víceméně souběžně (přičemž časovou spojitost u druhého stěžovatele nenarušil ani odstup devíti měsíců od právní moci daňového rozhodnutí a trestního rozsudku), byla vzájemně provázána využitím získaných důkazů a sankce uložena v trestním řízení zohlednila předchozí daňové penále.

K porušení článku 4 Protokolu č. 7 tedy ani u jednoho stěžovatele nedošlo.

III. Oddělené stanovisko

K rozsudku připojil nebývale rozsáhlé nesouhlasné stanovisko soudce Pinto de Albuquerque, který zásadu *ne bis in idem* především zasadil do kontextu historického vývoje, jakož i evropského a mezinárodního práva, dále se věnoval vývoji judikatury Soudu ohledně vymezení pojmu trestního obvinění, ať už obecně nebo v oblasti daňového penále, a na pozadí alternativního rozboru dosavadní judikatury Soudu a důrazu na skutečnost, že zásada *ne bis in idem* je především subjektivním právem obviněného, kritizoval přístup, který většina zvolila v projednávané věci, navíc podle něj většina svévolně vztáhla závěry na obecný problém kombinovaných trestních a správních řízení.

Podle jeho názoru je kritérium dostatečné časové spojitosti, které Soud použil v některých svých dřívějších rozhodnutích, zcela nahodilé a má sklon postihovat obviněného, který se rozhodne využít svých procesních práv.

Podmínky, které je třeba zkoumat pro naplnění kritéria dostatečné věcné spojitosti, se jeví rovněž jako problematické. Předně není příliš důvěryhodná úvaha, že daňové a trestní řízení sledují vzájemně se doplňující cíle a řeší různé aspekty postihovaného jednání, protože penále s ohledem na svou značnou výši nelze považovat za náhradu nákladů, které vznikají daňové správě při odhalování a řešení nesrovnalostí v daňových přiznáních. Ve výsledku se účel a pojetí penále a postihu v trestním řízení téměř neliší. Dále nebyla přesvědčivě prokázána předvídatelnost kumulace sankcí; skutkové okolnosti projednávané věci naopak ukazují na jistou nahodilost – daňové penále kupříkladu nebylo uloženo dalším osobám obžalovaným v souvislosti s touž záležitostí, zatímco na stěžovatele nebyly použity pokyny nejvyššího státního zástupce. Také zákaz opakovaného shromažďování důkazů většina nepojala jako záruku, nýbrž jen jako doporučení, třebaže ochranu takových práv jednotlivců, od nichž nelze odstoupit, není možné ponechat na diskreci státních orgánů. Mimoto se v norském právu uplatňují rozdílné důkazní standardy ve správním a trestním řízení a v projednávané věci došlo k pouhé výměně informací mezi daňovou správou a orgány činnými v trestním řízení. Konečně nebyl přesvědčivý ani mechanismus

započtení mezi správními a trestními sankcemi; jednak je postoj většiny v rozporu se závěrem Soudu v nedávné věci *Grande Stevens a ostatní proti Itálii* (č. 18640/10 a další, rozsudek ze dne 4. března 2014, § 218), jednak se započtení nemůže uplatnit, není-li v řízení skončeném jako první uplatněna žádná sankce, například byl-li obviněný v tomto řízení osvobozen, jednak většina neanalyzuje, jak takový mechanismus vlastně funguje v norském právu, v němž má spíše slabý základ a nepředvídatelné praktické uplatnění, a navíc se v projednávané věci norské soudy se započtením vypořádaly velice stručně a neurčitě.

Soudce Pinto de Albuquerque v neposlední řadě kritizoval skutečnost, že se Soud na rozdíl od své předchozí judikatury (*Grande Stevens a ostatní proti Itálii*, rozsudek cit. výše, § 229) dovolával argumentace generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie ve věci *Hans Åkerberg Fransson*, který ve stanovisku předneseném v této věci napadal judikaturu Soudu, kdežto Soudní dvůr jeho názor odmítl (věc C-617/10, [stanovisko generálního advokáta Cruze Villalóna](#) ze dne 12. června 2012 a [rozsudek Soudního dvora](#) ze dne 26. února 2013), což nepochybně vzájemnou spolupráci mezi oběma evropskými soudy vážně naruší.

PRACOVNÍ PRÁVO

Rozsudek ze dne 4. října 2016 ve věci č. 75581/13 – Travaš proti Chorvatsku

Senát druhé sekce Soudu dospěl k jednomyslnému závěru, že propuštěním stěžovatele ze dvou státních škol poté, co z rozhodnutí církevního orgánu pozbyl kanonický mandát nezbytný k výuce katechismu, protože uzavřel civilní sňatek s jinou ženou v době trvání církevního manželského svazku, čímž se závažně provinil proti hodnotovým východiskům církve, nedošlo k porušení jeho práva na respektování soukromého a rodinného života dle článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, profesor teologie, získal od orgánů katolické církve tzv. kanonický mandát, který ho opravňoval k výuce katechismu – křesťanské nauky o víře a etice. Stěžovatel přijal nabídku vyučovat na dvou státních školách, s nimiž uzavřel pracovní smlouvu na dobu neurčitou. Stěžovatel byl v době nástupu do zaměstnání ženatý s T. F., s níž uzavřel církevní sňatek v prosinci 2002. Po několika letech se stěžovatel obrátil na civilní úřady s žádostí o rozvod, které bylo vyhověno. V březnu 2006 se stěžovatel formou občanského sňatku znovu oženil. Nato obdržel vyjádření říjecké arcidiecéze, že rozvod před světskými orgány jej nevyvazuje z manželského slibu, který přijal před orgány církve. Uzavření civilního sňatku s jinou ženou

v době, kdy v očích církve trvá jeho původní manželství, se přičítá základům křesťanské nauky, jejichž nerespektování jej činí nezpůsobilým pro výuku katechismu. V srpnu 2006 byl stěžovateli odňat mandát opravňující jej k náboženské výuce. Stěžovatel byl záhy z obou škol propuštěn. Dle odůvodnění výpovědi se stal odnětím mandátu nezpůsobilým k výkonu dosavadního zaměstnání. Jelikož mu nebylo možné nabídnout jinou vhodnou pozici, pracovní poměr musel být rozvázán.

Stěžovatel se neúspěšně domáhal určení neplatnosti výpovědi před vnitrostátními soudy, včetně ústavního soudu. V březnu 2010 požádala T. F. církevní soudy o prohlášení neplatnosti jejich manželství s tím, že stěžovatel od počátku nejevili vážnou vůli být jí manželem. Stěžovatel se řízení aktivně neúčastnil. Žádosti T. F. bylo vyhověno.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel v řízení před Soudem namítal, že jeho propuštěním z pozice učitele katechismu došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

a) K přijatelnosti

Soud úvodem připomněl, že článek 8 Úmluvy je v oblasti zaměstnání použitelný, pokud mohou mít omezení kladená na profesní život jednotlivce dopady na jeho soukromý život. Pojem „soukromého života“ je široký a nepodléhá žádné vyčerpávající definici. Jeho součástí je dle Soudu nepochybně i právo udržovat a rozvíjet vztahy s jinými. K interakci s okolním světem začasté dochází i na pracovišti, a proto může být profesní život nedílnou součástí života soukromého. Toto sepětí profesního a soukromého života je zvlášť patrné, jsou-li některé okolnosti soukromého života – podobně jako v projednávané věci – považovány za kvalifikační předpoklady pro výkon zaměstnání. Aby se stěžovatel vyhnul odebrání mandátu k výuce katechismu, musel odpovídajícím způsobem přizpůsobit svůj soukromý život. Mezi soukromým a profesním životem stěžovatele tedy existoval přímý vztah. Vzhledem k tomu, že propuštění stěžovatele souviselo s rozhodnutími, která učinil ve svém soukromém a rodinném životě, považoval Soud článek 8 Úmluvy za použitelný.

b) K odůvodněnosti

Soud konstatoval, že propuštěním stěžovatele došlo k zásahu do jeho práva na respektování soukromého a rodinného života. K propuštění sice došlo z důvodu odnětí mandátu orgány církve, jejichž jednání není státu přičitatelné, nicméně orgány státu byly do rozhodovacího procesu přímo zapojeny. Ani ztráta způsobilosti k výuce katechismu by nemusela skončit vý-

povědí, pakliže by dotčené školy mohly stěžovateli nabídnout jinou vhodnou pozici.

K otázce zákonnosti zásahu Soud uvedl, že propuštění mělo oporu v platném právu, konkrétně v konkordátu uzavřeném mezi Svatým stolcem a Chorvatskem v roce 1996, tedy v mezinárodní smlouvě, která je dle ústavy nedílnou součástí vnitrostátního právního řádu, a též v příslušných ustanoveních zákoníku práce. Ze znění článku 3 konkordátu přitom vyplývá, že kanonický mandát představuje nezbytnou podmínku pro vyučování katechismu, jehož odnětím osoba ztrácí způsobilost pokračovat v této profesi. Odnětí mandátu bylo přitom založeno na porušení kánonu 804 odst. 2 kodexu kanonického práva, dle něhož se musí osoby vyučující náboženství vyznačovat mj. „zdravou naukou a svědectvím křesťanského života“. Soud konstatoval, že stěžovatele mohl předvídat, že jeho počínání v soukromém životě může být vyhodnoceno jako rozporné s těmito požadavky a může tak být propuštěn: v řízení před ústavním soudem stěžovatel výslovně prohlásil, že složil zkoušku z kanonického práva a že by býval těžko prospěl, pokud by si nebyl těchto skutečností vědom.

Namítaný zásah dle Soudu sledoval legitimní cíl spočívající v ochraně práv a svobod druhých, jmenovitě katolické církve a členů její náboženské obce.

Soud uvedl, že zásah lze považovat za nezbytný, pokud odpovídá „naléhavé společenské potřebě“, je přiměřený sledovanému cíli a vnitrostátní orgány na jeho podporu předloží „relevantní a dostatečné důvody“ (*S. a Marper proti Spojenému království*, č. 30562/04 a č. 30566/04, rozsudek ze dne 4. prosince 2008, § 104). Při posuzování nezbytnosti zásahu přitom vnitrostátní orgány požívají určitého prostoru pro uvážení. Soud dále naznal, že v projednávané věci jde o střet dvou práv, která požívají stejné úrovně ochrany, tj. práva stěžovatele na soukromý a rodinný život a práva na respektování vnitřní autonomie církve. Při střetu výše uvedených práv je třeba vyvažovat vzájemně protichůdné zájmy s přihlédnutím k relevantním kritériím, která Soud definoval ve skutkově podobné věci *Fernández Martínez proti Španělsku* (č. 56030/07, rozsudek velkého senátu ze dne 12. června 2014). K těm náleží: (i) postavení stěžovatele, (ii) publicita jeho situace, (iii) míra odpovědnosti státu, (iv) závažnost sankce a (v) rozsah přezkumu ze strany vnitrostátních orgánů.

Stěžovatel působil jako vyučující katechismu na státních školách, kde uzavřel smlouvu na dobu neurčitou. Odměna za práci mu byla vyplácena z veřejných zdrojů. Jak bylo výše uvedeno, stěžovatel si byl od počátku vědom podmínek, které musí po dobu výkonu této funkce splňovat, jakož i možných následků při jejich porušení. Soud se přidržel právního názoru, který zaujal ve věci *Fernández Martínez* (cit. výše), a konstatoval, že podpisem pracovní smlouvy na sebe stěžovatel převzal povinnost zvýšené loajality vůči katolické

církvi, která mu zaměstnání zprostředkovala, a implicitně omezil rozsah svého práva na respektování soukromého a rodinného života. Zavázal se totiž mj. k tomu, že jeho soukromý život bude „svědectvím křesťanského života“. Nerespektováním svátosti manželské, která je neoddělitelnou součástí řádného křesťanského života, se stěžovatel vědomě provinil proti požadavku zvláštní oddanosti vůči vnitřním pravidlům náboženské společnosti. Stěžovatel se tedy vlastním jednáním dostal do situace, která vedla k rozvázání jeho pracovního poměru.

Na rozdíl od věci *Fernández Martínez* nebyl případ stěžovatele vystaven přílišné publicitě. Soukromé jednání stěžovatele rozporné s interními pravidly a učením církve tudíž nebylo způsobilé podkopávat důvěryhodnost církve v očích věřících ani veřejnosti.

K odpovědnosti státu Soud uvedl, že stěžovatel byl sice z formálního hlediska jeho zaměstnancem, avšak podtrhl, že tím nemohl být dotčen jeho závazek oddanosti vůči katolické církvi ani její pravomoc k přijetí odpovídajících opatření, jestliže této povinnosti nedostál. Dle poznatků Soudu mají náboženské společnosti ve většině smluvních států buď spolurozhodovací, nebo dokonce výlučnou pravomoc rozhodovat o jmenování a propouštění osob vyučujících náboženství, aniž by hrálo roli, zda jsou odměňovány ze zdrojů státu nebo příslušné církve. Tato autonomie náboženských společností však není absolutní. Vnitrostátní orgány, zejména soudy, musí zkoumat, zda byl předmětný zásah za daných okolností přiměřený a zda nesesledoval jiný než deklarovaný účel, tedy zda nebyl svévolný. Konečně je třeba posoudit, zda jím nedošlo k zásahu do samotné podstaty práva na soukromý a rodinný život. Soud proto přivítal, že odnětí oprávnění k výuce katechismu, k němuž došlo z důvodu uzavření občanského sňatku v době, kdy byl stěžovatel ještě vázán svátostí manželskou, nevedlo bez dalšího k propuštění stěžovatele ze zaměstnání. K výpovědím bylo přistoupeno až poté, co školy ověřily, že nemají jiné vhodné místo, které by stěžovateli mohly nabídnout. Dle Soudu tedy zjevně vyvinuly úsilí směrem k vyvážení vzájemně soupeřících zájmů.

Propuštění mělo nesporně závažné důsledky pro stěžovatelův soukromý i profesní život. Soud však i u čtvrtého kritéria vzal na zřetel skutečnost, že se stěžovatel dostal do této situace vlastním přičiněním. K tomu dodal, že ani odnětí kanonického mandátu stěžovateli nebránilo, aby se ucházel o jiné místo, kde by mohl uplatnit svou kvalifikaci, např. jako vyučující etiky či kultury.

V neposlední řadě Soud zohlednil, že stěžovatel měl možnost předložit svou věc k posouzení vnitrostátním soudům několika stupňů, včetně ústavního soudu. Stěžovatelovy námitky tak byly pečlivě přezkoumány. Vnitrostátní soudy přitom přihlédly ke všem výše uvedeným podstatným okolnostem a důkladně zkou-

maly, zda byla nastolena spravedlivá rovnováha mezi právy stěžovatele na straně jedné a zájmy katolické církve na straně druhé. Jejich závěry Soud nepovažoval za nepřiměřené ani nerozumné.

Ve světle těchto skutečností a po přihlédnutí k prostoru pro uvážení, jímž vnitrostátní orgány při zvažování nezbytnosti zásahu v předmětné oblasti disponují, Soud rozhodl, že zásah do práv stěžovatele nelze za daných okolností považovat za nepřiměřený. K porušení článku 8 Úmluvy tudíž nedošlo.

Rozsudek ze dne 17. listopadu 2016 ve věci č. 59001/08 – Karapetyan a ostatní proti Arménii

Senát první sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že propuštěním stěžovatelů zastávajících diplomatické pozice za to, že v médiích uveřejnili prohlášení, v němž kritizovali průběh prezidentských voleb, které dle jejich názoru provázely podvody, nedošlo k porušení jejich práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Dne 19. února 2008 se v Arménii konaly prezidentské volby. Bezprostředně po jejich konání opoziční kandidát Levon Ter-Petrosyan prohlásil, že volby byly zmanipulovány. V důsledku toho vypukly následujícího dne nepokoje organizované jeho podporovateli. Dne 23. února 2008 několik arménských velvyslanců vydalo prohlášení, ve kterém uvedli, že pouze prezident zvolený ve svobodných volbách se může vyrovnat s problémy, kterým země čelí. Zároveň vyslovili obavy o zachování demokracie a svobody, domáhali se toho, aby veřejnoprávní televize dala prostor k vyjádření veřejnosti, a vyzvali své kolegy diplomaty, aby se k jejich prohlášení připojili.

Následujícího dne se stěžovatelé, kteří v té době zastávali různé pozice na ministerstvu zahraničních věcí, připojili k prohlášení svých kolegů a veřejně vyjádřili rozhořčení nad volebním podvodem, který dle jejich názoru vrhal stín na vůli arménské společnosti konat rovné a svobodné volby, a vyzvali k realizaci doporučení zahraničních pozorovatelských misí a mezinárodních organizací. Toto prohlášení, pod kterým byla uvedena jména stěžovatelů včetně jejich služebního zařazení na ministerstvu zahraničních věcí, bylo široce citováno médii. Zveřejnění prohlášení vedlo k tomu, že stěžovatelé byli obratem ze svých pozic na ministerstvu propuštěni s odůvodněním, že podle zákona o diplomatické službě nemá diplomat právo využívat svého postavení ve prospěch politických stran a neziškových organizací nebo za účelem jiných politických nebo náboženských aktivit.

V březnu 2008 stěžovatelé podali žalobu proti rozhodnutí o skončení jejich služebního poměru a domá-

hali se opětovného zařazení na původní služební místa. Jejich žaloba však byla v květnu 2008 správním soudem zamítnuta s tím, že uvedením jmen a služebního zařazení pod předmětným prohlášením, které bylo šířeno médii a citováno na politických demonstracích, stěžovatelé zjevně zneužili svého postavení. V září 2008 kasační soud odmítl dovolání stěžovatelů pro zjevnou neopodstatněnost.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že propuštěním z pozic, které zastávali na ministerstvu zahraničních věcí, s odkazem na prohlášení, které zveřejnili v médiích a v němž kritizovali průběh prezidentských voleb, došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

Soud nejprve zkoumal, zda namítaný zásah do práva na svobodu projevu stěžovatelů měl oporu ve vnitrostátním právu a zda jeho ustanovení byla formulována dostatečně přesně a předvídatelně. Soud v tomto ohledu zopakoval, že žádná norma nemůže být považována za zákon, pokud není vyjádřena dostatečně přesně tak, aby jednotlivci umožnila předvídat na takovém stupni, který je rozumný za daných okolností, důsledky, které může jeho jednání přinést. Absolutní přesnost je však nemožná; nadto, zákon nesmí být příliš rigidní, aby umožňoval zohlednit měnící se okolnosti. Řada zákonných ustanovení je tak nevyhnutelně vyjadřována prostřednictvím pojmů, které jsou více či méně vágní, a jejich výklad a použití je otázkou praxe [*The Sunday Times proti Spojenému království* (č. 1), č. 6538/74, rozsudek pléna ze dne 26. dubna 1979, § 49]. Ve světle uvedeného Soud shledal, že zákon o diplomatické službě byl formulován dostatečně jasně a předvídatelně, když obsahoval přesné ustanovení obsahující výčet podmínek, za nichž lze skončit služební poměr, přičemž mezi ně řadil i „zneužití oficiálního postavení diplomata“ a „účast na jiných politických aktivitách“. V rozhodné době byl zákon o diplomatické službě platný již několik let a všichni stěžovatelé byli navíc profesionální diplomaté s více než desetiletou praxí, neznalost tohoto předpisu tak nemohli relevantně namítat. O předvídatelnosti uvedeného zákona dle Soudu mimo jiné svědčilo i to, že na stejném právním základě byli propuštěni i velvyslanci, kteří učinili prvotní veřejné prohlášení, a to i přes to, že tato skutečnost nemusela být stěžovatelům v danou dobu známa. Propuštění stěžovatelů tak bylo zákonné ve smyslu článku 10 Úmluvy. Sledovalo též legitimní cíle ochrany národní a veřejné bezpečnosti a předcházení nepokojům.

Soud dále připomněl, že zásah do svobody projevu musí být přiměřený sledovaným legitimním cílům a důvody, o které se vnitrostátní orgány opřely, musí být relevantní a dostatečné. Soud přitom musí přezkoumat, zda vnitrostátní orgány uplatnily standardy,

keré jsou slučitelné se zásadami vtělenými do článku 10, a zda založily svá rozhodnutí na přijatelném zhodnocení relevantních skutkových okolností [*The Sunday Times proti Spojenému království* (č. 2), č. 13166/87, rozsudek pléna ze dne 26. listopadu 1991, § 50]. Ochrany podle článku 10 Úmluvy požívají i státní zaměstnanci (*Vogt proti Německu*, č. 17851/91, rozsudek velkého senátu ze dne 26. září 1995, § 53). Výkon práva na svobodu projevu však zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, což má vzhledem k jejich specifickému postavení zvláštní význam právě pro státní zaměstnance. Omezení jejich svobody projevu nicméně nesmí zasáhnout do její samotné podstaty. Vždy tak musí být zohledněno postavení daného úředníka a individuální okolnosti konkrétního případu. Je legitimní, aby stát od svých úředníků vyžadoval loajalitu, politickou neutralitu a diskrétnost a za tímto účelem jejich svobodu projevu případně omezil. Toto dle Soudu platí o to více v případě diplomatů, od kterých se loajalita vůči státu, který reprezentují, vyžaduje na prvním místě. Povinnost loajalitu může být navíc znásobena v období budování demokratického státu (*Rekvényi proti Maďarsku*, č. 25390/94, rozsudek velkého senátu ze dne 20. května 1999, § 47).

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že stěžovatelé byli vysoce postavení diplomaté, kteří v předmětném prohlášení výslovně uvedli svá jména včetně služebního zařazení na ministerstvu, z čehož je patrné, že šlo o činnost, na niž se vztahovala povinnost loajalitu. Z obsahu a načasování prohlášení, které bylo vydáno v bezprostřední návaznosti na předchozí proklamaci několika velvyslanců, je zřejmé, že šlo o politickou činnost. Propuštění stěžovatelů ze služebního poměru bylo navíc přezkoumáno vnitrostátními soudy, které zohlednily, že došlo k zásahu do svobody projevu stěžovatelů, přičemž postupovaly v souladu s požadavky článku 10 Úmluvy. Nadto, předmětné prohlášení bylo učiněno v napjaté situaci politické krize. Soud konečně připomněl, že stát sice musí umožnit úředníkům účastnit se v určité míře politické debaty, a to zejména tehdy, mohou-li jejich zkušenosti a odborné znalosti přispět k diskusi o otázkách veřejného zájmu, avšak v projednávané věci bylo postavení stěžovatelů jiné než ve věci *Baka proti Maďarsku* (č. 20261/12, rozsudek velkého senátu ze dne 23. června 2016), kde měl stěžovatel povinnost jako předseda nejvyššího soudu vyjádřit se k reformě soudnictví, za což byl následně zbaven funkce. Závěrem Soud konstatoval, že přestože propuštění stěžovatelů z jejich diplomatických pozic představovalo přísný postih, nebyl s ohledem na okolnosti projednávané věci a možnosti, které poskytovala vnitrostátní právní úprava, nepřiměřený.

Soud tak dospěl k závěru, že k porušení článku 10 Úmluvy nedošlo.

III. Oddělené stanovisko

Soudkyně Lazarova Trajkovska konstatovala, že na rozdíl od většiny má za to, že propuštění stěžovatelů z jejich diplomatických pozic bylo velmi přísným a za okolností projednávané věci nepřiměřeným opatřením, zejména proto, že nebyla zvažována opatření méně přísná, například důtka či snížení platu, ačkoli je vnitrostátní právní úprava umožňovala.

PŘÍSTUP K INFORMACÍM

Rozsudek ze dne 8. listopadu 2016 ve věci č. 18030/11 – *Magyar Helsinki Bizotság proti Maďarsku*

Velký senát Soudu patnácti hlasy proti dvěma rozhodl, že neposkytnutím jmenného seznamu advokátů ustanovených ve sledovaném období jako obhájci *ex officio* a informace o počtu jimi převzatých případů došlo k porušení práva stěžovatelky svobodně přijímat a rozšiřovat informace ve smyslu článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost byla podána Maďarským helsinským výborem, nevládní organizací, jejímž prvořadým posláním je průběžné sledování a hodnocení dodržování mezinárodních lidskoprávních závazků v různých oblastech společenského života. Mezi lety 2005 až 2007 stěžovatelka realizovala dva projekty, jejichž cílem bylo zmapovat fungování systému přerozdělování *ex officio* případů mezi jednotlivými advokáty. Výstupem projektů byla závěrečná zpráva, která poukazovala na četné nedostatky stávajícího mechanismu, zejména na jeho netransparentnost a nízkou efektivitu. Dle zjištění stěžovatelky měly policejní orgány zneužívat své oprávnění určit v konkrétním případě právního zástupce ze seznamu sestaveného komorou. V praxi byl tudíž obhajobou *ex officio* pověřován jen úzký okruh advokátů, jejichž živnost byla do značné míry závislá na pravidelném přísunu této agendy.

V navazujícím projektu stěžovatelka usilovala o prosazení systému náhodného přidělování případů nutně obhajoby mezi advokáty s využitím výpočetní techniky. V jeho rámci se obrátila na všechny územní útvary policie s žádostí o poskytnutí přehledu jmen všech advokátů, kteří byli v roce 2008 ustanoveni obhájci *ex officio*, s uvedením údaje o počtu případů, v nichž v daném období převzali zastoupení. Z 28 dožádaných policejních útvarů nevyhověly stěžovatelce dva, které namítaly, že jména obhájců nelze zveřejnit, neboť podléhají ochraně osobních údajů. Stěžovatelka se následně poskytnutí údajů bezúspěšně domáhala před vnitrostátními soudy tří stupňů soudní soustavy. Dle jejich výkladu však nebylo možné na advokáty vztáhnout zákonnou výjimku, dle níž lze osobní údaje po-

skytnout, jde-li o osoby podílející se na výkonu veřejné moci.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka tvrdila, že neposkytnutím vyžádaných informací došlo k porušení její svobody přijímat a rozšiřovat informace ve smyslu článku 10 Úmluvy.

a) Stanovení obecných zásad

Soud se nejprve zabýval otázkou použitelnosti článku 10 Úmluvy na projednávanou věc a tím, zda vůbec došlo k zásahu do práva na svobodu projevu. Zatímco dané ustanovení výslovně zahrnuje svobodu přijímat a rozšiřovat informace, nezmiňuje se o právu informace vyhledávat. Dle tradičního přístupu založeného ve věci *Leander proti Švédsku* (č. 9248/81, rozsudek ze dne 26. března 1987, § 74) byl z práva přijímat informace dovozován negativní závazek státu zdržet se jednání, jímž by osobám bránil v přístupu k informacím, které jim chtějí nebo mohou chtít ostatní sdělit. Soud tedy odmítl pojetí, dle něhož by svoboda přijímat informace zahrnovala i obecnější právo na informace, jimiž orgány veřejné moci disponují. Vstřícnější stanovisko Soud zaujal ve věci *Sdružení Jihočeské matky proti České republice* (č. 19101/03, rozhodnutí ze dne 10. července 2006) a navazující judikatuře (např. *Youth Initiative for Human Rights proti Srbsku*, č. 48135/06, rozsudek ze dne 25. června 2013, § 24), v níž již shledal zásah do svobody přijímat informace za předpokladu, že povinný orgán odmítl žadateli informace poskytnout, přestože mu toto právo platná právní úprava přiznávala, což bylo následně potvrzeno i konečným rozhodnutím vnitrostátních soudů. Souběžně se začaly objevovat i případy, v nichž Soud dovedl existenci omezeného práva na přístup k informacím ve vztahu k subjektům, které plní roli „hlídacích psů demokracie“ tím, že obstarávají a následně i šíří informace přispívající k diskusi o věcech veřejného zájmu (např. *Társaság a Szabadságjogokért proti Maďarsku*, č. 37374/05, rozsudek ze dne 14. dubna 2009, § 36). Dle Soudu nadešel čas vyjasnit vztah mezi původním přístupem a nedávnou judikaturou.

Soud připomněl, že Úmluvu je třeba vykládat ve světle článků 31 až 33 Vídeňské úmluvy o smluvním právu (*Golder proti Spojenému království*, č. 4451/70, rozsudek pléna ze dne 21. února 1975, § 29), tedy v dobré víře a v souladu s obvyklým významem, který je přikládán výrazům v ní užitým v jejich celkové souvislosti. Při jejím výkladu je dále namístě přihlídnout k přípravným materiálům a okolnostem, za nichž byla uzavřena, jakož i k jiným pravidlům mezinárodního práva použitelným mezi smluvními stranami. Ačkoli v předběžném návrhu Úmluvy odpovídal článek 10 znění článku 19 Všeobecné deklarace lidských práv, který obsahuje právo vyhledávat informace, bylo dané právo záhy vypuštěno, aniž k němu proběhla jakákoli

diskuse. Z průběhu příprav textu Úmluvy tak nelze dovodit jasný závěr, co bylo úmyslem jejích autorů. Úmluvu nicméně nelze vykládat ve vzduchoprázdnu. Úmluva je živoucí instrument, a proto musí být vykládána především ve světle dnešních okolností a podmínek a s přihlédnutím k postupnému vývoji na poli mezinárodního práva. Ze srovnání 31 vnitrostátních právních úprav vyplynulo, že až na jednu výjimku uznávají právo na přístup k informacím a úředním dokumentům, které mají orgány veřejné moci k dispozici. Svoboda vyhledávat informace se nadto stále častěji těší uznání i na mezinárodní úrovni. Kromě výše zmíněného článku 19 Všeobecné deklarace lidských práv ji lze nalézt rovněž v článku 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, který byl ratifikován všemi členskými státy Rady Evropy, nebo v článku 42 Listiny základních práv Evropské unie. V rámci Rady Evropy má své normativní vyjádření např. v doporučení Výboru ministrů Rec(2002)2 o přístupu k úředním dokumentům a Úmluvě Rady Evropy o přístupu k úředním dokumentům, byť byla prozatím ratifikována jen sedmi smluvními státy.

S ohledem na shora uvedené skutečnosti Soud uznal, že za určitých okolností může svoboda přijímat informace dle článku 10 Úmluvy zahrnovat i právo jednotlivce na přístup k nim, aniž by tím byla zároveň dotčena platnost obecných zásad zmíněných již ve věci *Leander proti Švédsku*. Právo na přístup k informacím a jemu odpovídající pozitivní závazek státu informace poskytnout lze totiž z článku 10 Úmluvy dovést jen ve dvou specifických případech:

– byla-li tato povinnost vyslovena v konečném vnitrostátním rozhodnutí nebo

– představuje-li poskytnutí informace nutný předpoklad pro výkon práva jednotlivce na svobodu projevu a odmítnutí ji poskytnout znamená zásah do tohoto práva. V tomto druhém případě je však vždy třeba vycházet z konkrétních okolností případu a zohlednit: (i) účel žádosti o informace, (ii) povahu vyžadované informace, (iii) postavení stěžovatele, a (iv) zda je informace bez dalšího „přichystaná a dostupná“.

(i) Je podstatné, zda žádost sleduje obstarání informací nezbytných k výkonu svobody projevu, neboli zda je obstarání informací přípravným krokem k výkonu novinářské či obdobné činnosti, tj. sběrem podkladů pro zahájení diskuse o záležitosti veřejného zájmu. Vzhledem k „povinnostem a odpovědnostem“, které jsou nedílně spjaty s výkonem práva na svobodu projevu, jsou však záruky plynoucí z článku 10 podmíněny tím, že novináři jednají v dobré víře s cílem poskytnout veřejnosti v souladu s pravidly profesní etiky přesné a spolehlivé informace. Tyto úvahy se obdobně uplatní i ve vztahu k jiným osobám, které při žádosti o informace plní roli „hlídacích psů“ demokracie.

(ii) Informace, údaje nebo dokumenty musí splňovat tzv. test veřejného zájmu. Ten bude typicky splněn, pokud přispívají k transparentnosti způsobu vyřizování veřejných záležitostí a záležitostí celospolečenského významu, čímž umožňují účast veřejnosti jako celku na správě věcí veřejných. Co lze považovat za věc veřejného zájmu, záleží na konkrétních okolnostech případu.

(iii) Zvláštní postavení v přístupu k informacím požívají zástupci novinářského stavu a nevládních organizací, pokud rovněž vystupují v roli „hlídacích psů“ demokracie. Úlohu přispívat k debatě o věcech veřejného zájmu však mohou sehrávat i jiné osoby, např. akademičtí pracovníci, publicisté či dokonce blogeri a známí uživatelé sociálních sítí.

(iv) Významným kritériem je konečně skutečnost, zda je vyžadovaná informace bez dalšího „připravená a dostupná“, neboť judikatura, dle níž nelze z článku 10 Úmluvy dovodit pozitivní závazek státu konat a informaci obstarat, zůstává i nadále v platnosti.

b) Použití těchto zásad na okolnosti projednávané věci

Soud neměl pochyb o tom, že stěžovatelka byla vedena záměrem použít vyžadované informace k výkonu svobody projevu, tj. zprostředkovat je v rámci projektu dále a zahájit tím veřejnou diskusi o stávajícím systému, kdy jsou případy *ex officio* obhajoby přidělovány téměř výlučně vybraným advokátům, což se nepochybně týkalo záležitosti veřejného zájmu. Bez vyhovení žádosti stěžovatelka nemohla výzkum dokončit, a proto poskytnutí informací představovalo nutný předpoklad pro výkon jejího práva na svobodu projevu ve formě zveřejnění výsledků. Stěžovatelka je přitom nevládní organizací, která je známa tím, že pravidelně šíří informace o stavu dodržování lidských práv, tj. nepochybně vystupuje v roli „hlídacího psa“ demokracie. Vláda konečně netvrdila, že obstarání informací bylo pro příslušné orgány neúměrně tíživé či jinak složité, a proto lze mít za to, že šlo o informace bez dalšího přichystané a dostupné. S ohledem na tyto skutečnosti Soud konstatoval, že článek 10 Úmluvy je na projednávanou věc použitelný a došlo k zásahu do stěžovatelčiny svobody přijímat a rozšiřovat informace. Z těchto důvodů rovněž zamítl námitku vlády o neslučitelnosti stížnosti *ratione materie* s ustanoveními Úmluvy.

Soud se nakonec musel vypořádat s tím, zda byl zásah do práva stěžovatelky na poli článku 10 odůvodněný ve smyslu druhého odstavce tohoto ustanovení, tj. zda: (i) byl stanoven zákonem, (ii) sledoval některý z legitimních cílů vypočtených v čl. 10 odst. 2 Úmluvy a (iii) byl v demokratické společnosti nezbytný.

Účastníci řízení se lišili v názoru na zákonnost zásahu. Stěžovatelka poukazovala na ustanovení zákona o svobodném přístupu k informacím, dle něhož se poskytuje informace obsahující osobní údaje „jiných

osob, které vykonávají veřejné funkce“. Vláda oponovala s poukazem na vnitrostátní judikaturu, dle níž nelze pod dané ustanovení advokáty podřadit. Soud připomněl, že jeho úlohou není přehodnocovat výklad vnitrostátního práva podaný tamními soudy s výjimkou situací, kdy je tento výklad svévolný či zjevně nerozumný. V projednávané věci Nejvyšší soud po detailním rozboru věci dospěl k závěru, že advokáti nejsou osobami vykonávajícími veřejné funkce. Soud konstatoval, že nespátňuje důvod tento závěr nerespektovat. Namítaný zásah proto byl zákonný ve smyslu článku 10 Úmluvy.

Účastníci řízení byli naopak zajedno v tom, že zásah sledoval legitimní cíl spočívající v ochraně práv a svobod druhých, konkrétně práva advokátů na ochranu osobních údajů.

V posledním kroku Soud poměřoval v kolizi zdánlivě stojící práva, tj. právo stěžovatelky na přístup k informacím a právo obhájců na ochranu soukromého života, potažmo osobních údajů, které jsou dle ustálené judikatury jeho součástí (např. *Amann proti Švýcarsku*, č. 27798/95, rozsudek velkého senátu ze dne 16. února 2000, § 65). V projednávané věci se vyžadované informace týkaly jmen *ex officio* obhájců a množství jim přidělených věcí, nikoliv způsobu vedení obhajoby či vztahu s klienty. Přestože jméno je nepochybně osobním údajem, nepatří mezi tzv. citlivé osobní údaje, k nimž se řadí údaje o zdravotním stavu, sexuální orientaci či náboženském vyznání. Nadto byly tyto osobní údaje poptávány v souvislosti s výkonem profese advokáta v rámci veřejného řízení. Z tohoto hlediska nelze výkon činnosti obhájců *ex officio* považovat za soukromou záležitost. Soud tudíž neměl za prokázané, že by poskytnutí jmenného seznamu advokátů bylo jakkoli způsobilé zasáhnout do jejich práva na respektování soukromého života, *nota bene* když se ochrany tohoto osobního údaje vzdali už tím, že se dobrovolně zapsali do seznamu obhájců *ex officio* přístupného veřejnosti. I když je zájem na ochraně osobních údajů legitimní a může teoreticky ospravedlnit omezení svobody projevu, v dané věci nebyl takové povahy a stupně, aby vůbec spadl do působnosti článku 8 Úmluvy. Soud dále přihlédl k tomu, že požadované informace měly úzkou vazbu k právu na spravedlivý proces jakožto základnímu právu, které je Úmluvou zaručeno. Jakkoli kritika či volání po zlepšení mechanismu, který je bytostně spjat s právem na spravedlivý proces, z povahy věci přispívá k diskusi o záležitosti veřejného zájmu. Soud prosto učinil závěr, že i když mohl být legitimní cíl, jehož se dovolávala vláda, relevantní, nebyl dostatečný k tomu, aby byl zásah do stěžovatelčiny svobody projevu nezbytný v demokratické společnosti. Vnitrostátním orgánům se tedy nepodařilo nastolit rozumný vztah přiměřenosti mezi sledovaným cílem a použitými prostředky a došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

III. Odlišná stanoviska

Soudkyně Nußberger a Keller se ve svém souhlasném stanovisku sice ztotožnily se závěrem o porušení článku 10 Úmluvy, nicméně nesouhlasily s argumentací většiny ohledně nepoužitelnosti článku 8 Úmluvy. Dle jejich přesvědčení většina v rozporu s dosavadní judikaturou snížila dosaženou úroveň ochrany osobních údajů, když dané ustanovení nepovažovala vůbec za použitelné. Podotkly, že judikatura nečiní rozdíl mezi údaji ze soukromého a profesního života, pokud splňují definici osobního údaje a umožňují identifikovat dotčenou osobu.

Soudce Sicilianos ve svém souhlasném stanovisku sdíleném soudcem Raimondim podtrhl význam rozsudku z hlediska výkladu Úmluvy. Ve stanovisku blíže objasnil vztah mezi přípravnými pracemi a tzv. evolutivním výkladem a vytyčil meze druhého z nich.

Soudci Spano a Kjølbros ve svém nesouhlasném stanovisku dospěli k závěru, že ani výkladovými prostředky, k nimž se uchýlila většina, nelze z článku 10 Úmluvy dovodit právo na přístup k informacím za situace, kdy není zaručeno ve vnitrostátním právním řádu ani přiznáno pravomocným rozhodnutím vnitrostátních orgánů.

ROZPUŠTĚNÍ SPOLKU

Rozsudek ze dne 27. října 2016 ve věcech č. 4696/14 a 4703/11 – *Les Authentiks a Supras Auteuil 91 proti Francii*

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že rozpuštěním dvou sdružení fotbalových fanoušků nedošlo k porušení svobody sdružování zaručené článkem 11 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Obě stěžovatelská sdružení byla registrovanými sdruženími fanoušků fotbalového klubu Paris Saint-Germain. Jejich někteří členové se v rámci příslušné fotbalové sezony účastnili řady násilných střetů, z nichž v jednom případě, v únoru 2010, přišel jeden člověk o život.

V dubnu 2010 předseda vlády obě stěžovatelská sdružení, jakož i další tři další sdružení fanoušků rozpustil. Obě stěžovatelská sdružení se následně obrátila na nejvyšší správní soud s návrhem na zrušení předmetných rozhodnutí. V červenci 2010 byly nicméně oba návrhy zamítnuty.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 11 ÚMLUVY

Podle stěžovatelských sdružení došlo jejich rozpuštěním k porušení svobody sdružování zaručené článkem 11 Úmluvy.

Soud nejprve připomněl důležitost, kterou představuje svoboda sdružování pro pluralismus a demokracii, a zdůraznil, že jakýkoliv zásah do této svobody musí odpovídat „naléhavé společenské potřebě“ (*Gorzelik a ostatní proti Polsku*, č. 44158/98, rozsudek velkého senátu ze dne 17. února 2004, § 88–96). Úlohou Soudu je ověřit nejen to, zda byla rozhodnutí státních orgánů vydána v dobré víře a rozumně, ale také to, zda byl zásah do svobody sdružování přiměřený sledovanému cíli a zda byla příslušná rozhodnutí náležitě a dostatečně odůvodněna. Jak Soud již zdůraznil dříve, na poli článku 11 Úmluvy je třeba činit rozdíl mezi politickými stranami, které jsou pro demokracii naprosto klíčové a jejichž rozpuštění je přípustné pouze v případě útoku na demokratickou společnost, a ostatními sdruženími, jejichž rozpuštění mohou odůvodnit – jakkoli je třeba postupovat vždy velmi citlivě – i méně závažné důvody (*Vona proti Maďarsku*, č. 35943/10, rozsudek ze dne 9. července 2013, § 57 a 58).

Mezi účastníky řízení nebylo sporu o tom, že došlo k zásahu do svobody sdružování a že měl tento zásah zákonný základ. Zásah podle Soudu sledoval legitimní cíl podle čl. 11 odst. 2 Úmluvy spočívající v ochraně pořádku a předcházení zločinnosti. V rámci posouzení, zda byl zásah také nezbytný v demokratické společnosti, tj. zda byl přiměřený sledovanému cíli, Soud odkázal předně na odůvodnění rozhodnutí nejvyššího správního soudu, podle něhož bylo prokázáno, že v rámci jednoho střetu došlo k útokům na pořádkové síly a vysokému stupni násilí, které vedlo až ke smrti jednoho z účastníků. Násilí aktivně páchalo i několik fanoušků, kteří se střetu účastnili jakožto členové stěžovatelských sdružení. Ti následně čelili správnímu i trestnímu řízení. Soud připustil, že úplné rozpuštění sdružení představuje obzvláště přísné opatření (*Association Rhina a ostatní proti Švýcarsku*, č. 48848/07, rozsudek ze dne 11. října 2011, § 68) a že ani stěžovatelským sdružením jako právníckým osobám ani jejich leaderům nebyl přímo připisován žádný násilný akt. Poznamenal dále, že stěžovatelská sdružení nebyla zřízena za nezákonným účelem. Podle Soudu však vnitrostátní orgány zvolily cestu boje proti násilí na stadionech prostřednictvím kolektivního opatření spočívajícího v rozpuštění sdružení fanoušků, čímž reagovaly na předchozí incidenty extrémního násilí a útoků na fyzickou integritu osob. Vedle toho, že podle judikatury Soudu lze zásahy do svobody sdružování v případech, kdy se účastníci shromáždění uchylují k násilnému jednání, považovat za odůvodněné (*Giuliani a Gaggio proti Itálii*, č. 23458/02, rozsudek vel-

kého senátu ze dne 24. března 2011, § 251), Soud i v projednávané věci připustil, že s ohledem na velmi závažné okolnosti incidentu spočívající v ohrožení průběhu dalších fotbalových zápasů klubu Paris Saint-Germain mohly mít státní orgány za to, že existuje „naléhavá společenská potřeba“ přijmout příslušná přísná opatření za účelem předcházení rizikům v oblasti veřejného pořádku do budoucna a „přerušeni spirály násilí“ (*mutatis mutandis*, *Association nouvelle les Boulogne Boys*, č. 6468/09, rozhodnutí ze dne 22. února 2011). Jakkoli mohlo být teoreticky přistoupeno k mírnějšímu opatření spočívajícímu v pozastavení činnosti sdružení, Soud připomněl, že již dříve se jiná méně přísná opatření spočívající v zákazu vstupu na stadion neosvědčila. S ohledem na konkrétní okolnosti případu a zejména závažnost předmětného násilného střetu, na prostor pro uvážení, kterým státy na poli článku 11 Úmluvy disponují v případech podněcování k násilnému jednání vůči jednotlivcům, představitelům státu nebo skupině obyvatel (*Schwabe a M. G. proti Německu*, č. 8080/08 a 8577/08, rozsudek ze dne 1. prosince 2011, § 113), a na menší míru ochrany svobody sdružování, kterou oproti politickým stranám používají sdružení, jejichž účelem je podpora fotbalových klubů, proto k porušení článku 11 Úmluvy nedošlo.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 6. října 2016 ve věci č. 76438/12 – *Constantinides proti Řecku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v trestním řízení proti stěžovateli nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 psím. d) Úmluvy, a to jak ohledně skutečnosti, že znalkyně, jejíž posudek byl jedním z významných důkazů stěžovatelovy viny, nebyla vyslechnuta, a stěžovatel tak neměl v žádném stadiu řízení možnost jí klást otázky, tak ohledně rozsahu, v němž bylo odůvodněno odmítnutí stěžovatelova dovolání, kdy se kasační soud omezil v zásadě na odkaz na odůvodnění rozsudku odvolacího soudu.

I. Skutkové okolnosti

V roce 1998 stěžovatel požádal katastrální úřad o zaevidování smlouvy o koupi pozemku situovaného na okraji Atén, který měl nabýt o rok dříve. Úřad žádost zamítl s tím, že na pozemek si činí nárok stát, jelikož je od roku 1976 veden jako lesní plocha. V roce 2002 soud prvního stupně na základě žaloby stěžovatele rozhodl, že katastrální úřad je povinen smlouvu zaevidovat, což úřad v roce 2003 učinil. Na základě odvolání státního zástupce bylo nicméně soudní rozhodnutí zrušeno.

V roce 2004 státní zastupitelství stěžovatele obvinilo z padělání úředních listin, konkrétně potvrzení fi-

nančního úřadu o tom, že stěžovatel zaplatil daň z převodu pozemku, a vyjádření pozemkového úřadu o tom, že daný pozemek není lesní plochou. V rámci přípravného řízení byl vyhotoven znalecký posudek z oboru grafologie, v němž znalkyně M. M. K. dospěla k závěru, že dokumenty byly sepsány stěžovatelem a jeho spoluobviněným. Stěžovatel předložil tři vyjádření znalce D. K., kterého si najal, v nichž tento znalec konstatoval, že dokumenty nebyly sepsány stěžovatelem a znalecký posudek znalkyně M. M. K. je chybný.

Při jednání před soudem prvního stupně obhájce stěžovatele požádal, aby byli předvoláni oba znalci. K jednání se dostavil pouze znalec D. K., který potvrdil své závěry. Znalkyně M. M. K. se bez omluvy nedostavila. Během jednání byly přečteny všechny listinné důkazy včetně posudku znalkyně M. M. K. a vyslechnuti svědci. Na konci jednání obhájce stěžovatele uvedl, že nežádá provedení dalších důkazů. Soud prvního stupně stěžovatele shledal vinným a odsoudil ho k dvanácti letům odnětí svobody s tím, že vina stěžovatele je prokázána nade vší rozumnou pochybnost, a to zejména znaleckým posudkem znalkyně M. M. K., jehož obsah je zcela přesvědčivý a jehož věrohodnost je posílena dalšími listinnými důkazy a výpověďmi svědků.

Před odvolacím soudem obhájce stěžovatele žádali vyslechnutí obou znalců. Soud žádost zamítl s tím, že s ohledem na všechny provedené důkazy nejsou navržené výslechy nezbytné, posudek znalkyně M. M. K. je analytický a podrobný a obhajoba neuváděla, z jakého důvodu by znalci měli být vyslechnuti. Soud stěžovatele shledal vinným a vyměřil mu trest odnětí svobody v délce trvání 11 let. V odůvodnění uvedl, že stěžovatelovo zpochybnění posudku znalkyně M. M. K. je v rozporu se skutečnostmi, které byly nesporně prokázány, přičemž tento znalecký posudek je detailní, přesvědčivý a jeho závěry jsou v souladu s dalšími listinnými důkazy a svědeckými výpověďmi.

Stěžovatel podal dovolání, v němž poukazoval především na skutečnost, že v žádné fázi řízení neměl možnost vyslechnout znalkyni M. M. K., ačkoli o to žádal jak před soudem prvního stupně, tak před odvolacím soudem. Kasační soud dovolání zamítl s tím, že se ohledně odmítnutí předvolání znalkyně plně ztotožňuje s argumentací odvolacího soudu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 Odst. 1 a Odst. 3 písm. d) ÚMLUVY

a) K nepředvolání znalce k jednání

Stěžovatel v první řadě namítal, že nepředvoláním znalkyně M. M. K. k hlavnímu líčení došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces.

Soud připomněl, že posudek soudem ustanoveného znalce bývá významným podkladem pro rozhodnutí

soudu. Článek 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy stanoví zásadu, že všechny důkazy v neprospěch obžalovaného by měly být provedeny během veřejného jednání a podrobeny kontradiktornímu projednání. Obhajoba by měla mít možnost soudem ustanovenému znalci položit otázky, zpochybnit jeho závěry a podrobit je přezkumu při hlavním líčení (*Mirilashvili proti Rusku*, č. 6293/04, rozsudek ze dne 11. prosince 2008, § 190). Toto právo nicméně není absolutní, přičemž nemožnost obhajoby vyslechnout znalce je třeba posoudit obdobně podle kritérií, které v rozsudku *Schatschawili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015, § 111–131) stanovil pro případy, kdy obhajoba neměla možnost vyslechnout svědka vypovídajícího v její neprospěch. Soud tedy musí ověřit, zda pro nepředvolání svědka existoval vážný důvod, zda byla předmětná svědecká výpověď jediným, rozhodujícím či alespoň významným důkazem viny a jaká měla obhajoba k dispozici opatření kompenzující nemožnost svědka vyslechnout.

V projednávané věci Soud shledal, že vnitrostátní soudy nevyvinuly veškeré úsilí, které od nich mohlo být přiměřeně očekáváno, aby znalce M. K. K. předvolaly. Z odůvodnění jejich rozsudků dále vyplývá, že znalecký posudek byl důležitým důkazem viny stěžovatele, který byl nicméně podepřen dalšími důkazy. Soud se tak zaměřil na otázku, zda měl stěžovatel k dispozici dostatečná kompenzační opatření, která by zajistila, že řízení jako celek bylo spravedlivé.

V této souvislosti Soud v prvé řadě vyzdvihl, že stěžovatel měl možnost zpochybnit závěry znalce M. K. K., což také prostřednictvím znalce D. K., který předložil tři vyjádření a vypovídal před soudem prvního stupně, učinil. Soud dále zohlednil, že obhájce stěžovatele po skončení jednání před soudem prvního stupně nežádal, aby znalce M. K. K. byla vyslechnuta, ačkoli se předseda senátu stran ptal, zda mají další návrhy na doplnění dokazování. Před odvolacím soudem stěžovatel neuvedl žádné důvody, proč si přeje znalce vyslechnout či co by její výsledek mohl přinést nad rámec výpovědi znalce D. K., který se k jejímu znaleckému posudku podrobně vyjádřil. Tyto důvody ostatně neuvedl ani v řízení před Soudem. Konečně, vnitrostátní soudy v odůvodnění svých rozsudků zdůraznily, že závěry posudku znalce M. K. K. jsou shodné se závěry, které vyplývají z dalších listinných důkazů. Projednávaná věc se tak zásadním způsobem odlišuje od řady jiných rozsudků, v nichž Soud shledal porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy (např. *Matytsina proti Rusku*, č. 58428/10, rozsudek ze dne 27. března 2014), jelikož předmětný důkaz nebyl očitým svědectvím, ale odborným znaleckým vyjádřením, které bylo podrobeno kritice jiným znalcem, kterého si najal stěžovatel.

S ohledem na tyto skutečnosti Soud shledal, že omezení práv obhajoby nebyla neslučitelná s požadavky

práva na spravedlivý proces. V tomto ohledu tedy k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy nedošlo.

b) *K odůvodnění rozsudku kasačního soudu*

Stěžovatel dále namítal, že kasační soud odmítl jeho dovolání bez náležitého odůvodnění.

Soud s odkazem na obecné zásady formulované ve věci *Koutsoliontos a Pantazis proti Řecku* (č. 54608/09 a 54590/09, rozsudek ze dne 22. září 2015, § 52–53) konstatoval, že za okolností projednávané věci kasační soud tím, že ve svém rozhodnutí citoval příslušné pasáže odůvodnění rozsudku odvolacího soudu s dovětkem, že se s těmito důvody ztotožňuje, dostatečným způsobem odůvodnil své rozhodnutí. Ani v tomto ohledu tedy k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy nedošlo.

Rozsudek ze dne 6. října 2016 ve věci č. 33696/11 – K. S. a M. S. proti Německu

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že provedení domovní prohlídky u stěžovatelů na základě informací, které si nelegálním způsobem opatřily zpravodajské služby, nepředstavovalo porušení práva na respektování soukromého a rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2006 bylo proti stěžovatelům zahájeno trestní stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu daňového úniku ve vztahu k jejich příjmům v letech 2002 až 2006. Řízení bylo zahájeno na základě informací o finančních prostředcích stěžovatelů v bance v Lichtenštejnsku, přičemž tyto informace měly být získány nelegálně někdejší zaměstnancem banky a poté koupeny německými zpravodajskými službami. S využitím těchto informací získal státní zástupce povolení soudu k prohlídce bytových prostor stěžovatelů za účelem získání dalších důkazů. Při prohlídce bytu stěžovatelů v září 2008 byly zabaveny písemné materiály i elektronické soubory.

Nezákonnost nařízení domovní prohlídky namítali stěžovatelé neúspěšně před okresním i krajským soudem. Jejich ústavní stížnost, ve které namítali mj. také porušení ústavně zaručeného práva na ochranu obydlí, zamítl Spolkový ústavní soud v listopadu 2010.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Podle stěžovatelů došlo v souvislosti s prohlídkou jejich obydlí k porušení článku 8 Úmluvy.

Soud předně konstatoval, že domovní prohlídka představovala zásah do práva stěžovatelů na respektování jejich soukromého života. Zásah byl dle Soudu v souladu se zákonem, konkrétně příslušnými ustanoveními

mi trestního řádu, jelikož z ustálené judikatury Spolkového ústavního soudu vyplývalo, že pravidlo, dle něhož v trestním řízení nemohou být použity jako důkazy skutečnosti opatřené v rozporu s procesními pravidly, není absolutní. Stěžovatelé tedy mohli předvídat, že orgány činné v trestním řízení usoudí, že příkaz k prohlídce může být založen na informacích pocházejících z Lichtenštejnska, ačkoli tyto informace nemusely být získány v souladu s právními předpisy. Zákon konečně sledoval legitimní cíl spočívající v předcházení trestné činnosti.

Stran nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud připomněl, že ačkoli státy disponují určitým prostorem pro uvážení (*Keegan proti Spojenému království*, č. 28867/03, rozsudek ze dne 18. července 2006, § 31), výjimky stanovené v čl. 8 odst. 2 Úmluvy je třeba vykládat restriktivně (*Smirnov proti Rusku*, č. 71362/01, rozsudek ze dne 7. června 2007, § 43). Smluvní státy mohou považovat provedení prohlídky za nezbytné za účelem získání důkazů ve vztahu k některým trestným činům (*Vasylchuk proti Ukrajině*, č. 24402/07, rozsudek ze dne 13. června 2013, § 79), důvody jejího nařízení však musí být relevantní a dostatečné a musí být dodržena zásada přiměřenosti (*Smirnov proti Rusku*, cit. výše, § 44). Soud v první řadě zkoumá, zda příslušná právní úprava a praxe skýtala dostatečné záruky proti svévoli (*Société Colas Est a ostatní proti Francii*, č. 37971/97, rozsudek ze dne 16. dubna 2002, § 48). V druhé řadě je pak při přezkumu přiměřenosti třeba zabývat se závažností vyšetřovaného trestného činu, způsobem a okolnostmi, za nichž byl příkaz k prohlídce vydán, zda byly v době jeho vydání k dispozici další důkazy vyšetřované trestné činnosti, obsahem a rozsahem příkazu k prohlídce, charakterem prohlíženým prostor a existencí záruk, že prohlídka proběhne v přiměřených mezích, jakož i rozsahem dopadů na pověst stěžovatele (*Buck proti Německu*, č. 41604/98, rozsudek ze dne 28. dubna 2005, § 45).

Ohledně záruk proti svévoli existujících v projednávané věci Soud poznamenal, že příkaz k prohlídce může vydat až na výjimky jen soudce a za podmínek stanovených v trestním řádu (pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu a za předpokladu, že by prohlídka mohla vést k získání dalších důkazů). Kromě toho byla zákonnost prohlídky přezkoumána odvolacím soudem v souladu s judikaturou Spolkového ústavního soudu týkající se použití důkazů v trestním řízení, podle níž sice neexistuje absolutní zákaz použití důkazu získaného v rozporu s procesními předpisy, není ale možné důkaz použít v případech závažných, úmyslných či svévolných porušení, která systematicky přehlížejí ústavní záruky. Podle Soudu tedy německá právní úprava a praxe poskytovaly přiměřenou a účinnou ochranu proti zneužití institutu domovní prohlídky (srov. *Funke proti Francii*, č. 10828/84, rozsudek ze dne 25. února 1993, § 56).

Ve vztahu k přiměřenosti Soud uvedl, že daňový únik, pro který byla prohlídka nařízena, je závažný trestný čin mající vliv na státní prostředky, a na jeho postihu tak existuje silný veřejný zájem. Příkaz k prohlídce byl nařízen za účelem odhalení dalších důkazů a bylo patrné, že šlo o jediný způsob, jak tyto důkazy získat. Kromě toho nic nenasvědčovalo tomu, že by německé orgány záměrně a systematicky porušily vnitrostátní a mezinárodní právo za účelem získání informací pro stíhání daňových trestných činů. Soud dále konstatoval, že příkaz k domovní prohlídce byl dostatečně specifikován, obsahoval výslovný a podrobný odkaz na trestný čin a identifikaci vyhledávaných důkazů a byl omezen jen na to, co bylo za daných okolností nezbytné (*Roemen a Schmit proti Lucembursku*, č. 51772/99, rozsudek ze dne 25. února 2003, § 70). Jakkoli údaje, které k prohlídce vyšetřovatele vedly, mohly být získány nezákonně někdejším zaměstnancem banky, nelze říci, že se vydání příkazu k domovní prohlídce zakládalo na důkazech opatřených porušením jednoho z klíčových práv (tzv. *core rights*) zaručených Úmluvou. Konečně, získaná data obsahovala informace o finanční situaci stěžovatelů, které byli stěžovatelé povinni předložit daňovým úřadům, a nikoliv data dotýkající se úzce jejich identity (srov. *G. S. B. proti Švýcarsku*, č. 28601/11, rozsudek ze dne 22. prosince 2015, § 93). Za daných okolností nebylo podle Soudu nepřiměřené, že vyšetřovatelé při prohlídce kontrolovali i poslední vůli stěžovatelů, jelikož ta zpravidla obsahuje údaje o majetkových hodnotách; poslední vůle nadto nebyla zabavena, ale toliko přečtena. Konečně, stěžovatelé nenamítali, že by prohlídka měla jakýkoli negativní dopad na jejich pověst.

S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že v projednávané věci vnitrostátní soudy nepřekročily příslušný prostor pro uvážení, když umožnily nařídit domovní prohlídku na základě předmětných informací obdržných zpravodajskými službami a toto opatření vyhodnotily jako přiměřené sledovanému cíli. K porušení článku 8 Úmluvy proto nedošlo.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Vehabović ve svém souhlasném stanovisku vyjádřil názor, že se Soud měl více věnovat zásadám subsidiarity a prostoru státu pro uvážení, jelikož žalovaný stát je jedním z mála evropských států, které umožňují použití „plodů z otráveného stromu“. Též měl více prostoru věnovat otázce předvídatelnosti předmětné právní úpravy a zdůraznit ochranu osobních údajů.

Rozsudek ze dne 13. října 2016 ve věci č. 2319/14 – *Kitanovska Stanojkovic a ostatní proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii*

Senát první sekce Soudu dospěl k jednomyslnému závěru, že neodůvodněnými průtahy při nástupu do

výkonu trestu odnětí svobody pachatele násilné loupeže, jejímž následkem zemřel manžel a otec stěžovatelek, došlo k porušení procesních závazků vyplývajících z práva na život zaručeného článkem 2 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2011 došlo v domě stěžovatelek k loupeži, při které první stěžovatelka utrpěla vážná poranění hlavy a její manžel (otec druhé a třetí stěžovatelky) zraněním způsobeným úderem kladiva do oblasti hlavy podlehl. Dva pachatelé byli uznáni vinnými a byl jim uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání pěti a šesti let. Rozsudek byl potvrzen odvolacím i nejvyšším soudem a nabyl právní moci v listopadu 2012. Mladší z pachatelů, sedmnáctiletý F. T., byl soudem vyzván, aby se v určitý den měsíce ledna 2013 přihlásil k nástupu do nápravného zařízení k výkonu uloženého trestu. Po neúspěšné žádosti o odklad výkonu trestu však F. T. ve stanoveném termínu do nápravného zařízení nenastoupil a pobýval přes osmnáct měsíců na svobodě v sousedství stěžovatelek.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

Podle stěžovatelek došlo v důsledku průtahů se zajištěním nástupu pachatele do výkonu trestu odnětí svobody k porušení článku 2 Úmluvy. Přestože se tato osoba již o další útok na stěžovatelky nepokusila, přítomnost pachatele v jejich blízkosti v nich vyvolávala neustálý strach o život.

Úvodem Soud připomněl, že z článku 2 Úmluvy plyne pro státy závazek přijmout takovou právní úpravu, včetně trestněprávní, která je s to zajistit účinnou ochranu práva na život. Legislativní opatření musí být nadto doplněna o mechanismus předcházení, potírání a trestání trestné činnosti (např. *Zubkova proti Ukrajině*, č. 36660/08, rozsudek ze dne 17. října 2013, § 35; či *Kasap a ostatní proti Turecku*, č. 8656/10, rozsudek ze dne 14. ledna 2014, § 60). Účelem požadavku na účinné a rychlé vyšetřování je mj. zachování důvěry veřejnosti v to, že vnitrostátní orgány činí vše pro zamezení páchání trestné činnosti, netolerují ji a zajišťují účinné naplnění vnitrostátních ustanovení chránících právo na život (*Šilih proti Slovinsku*, č. 71463/01, rozsudek velkého senátu ze dne 9. dubna 2009, § 195).

K projednávané věci Soud konstatoval, že vnitrostátní orgány žalovaného státu ve vztahu k trestnímu stíhání i konečnému rozhodnutí ve věci samé splnily své procesní povinnosti vyplývající z článku 2 Úmluvy; věc byla řádně objasněna v přiměřené lhůtě. Požadavek na účinnost vyšetřování vyplývající z článku 2 Úmluvy v sobě nicméně zahrnuje také povinnost států vykonat konečné rozsudky bez zbytečného odkladu. Výkon trestu odnětí svobody uložený v souvislosti s právem na život je nedílnou součástí pozitivních závazků vy-

plývajících z předmětného ustanovení Úmluvy. Ačkoliv vnitrostátní právní úprava žalovaného státu požadavek urychlenosti výkonu trestu zakotvovala, v projednávané věci pachatel do výkonu trestu nastoupil po více než osmnácti měsících od nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku. Prodlení bylo způsobeno kromě jiného chybějící spoluprací mezi dvěma úseky téhož soudu. Navíc poté, co bylo vydáno nové rozhodnutí o nástupu do výkonu trestu, nebylo po dobu 10 měsíců nijak vymáháno.

Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány nevytvořily při zajištění nástupu pachatele do výkonu trestu odnětí svobody dostatečnou péči. Způsobené průtahy byly plně přičitatelné žalovanému státu a neodůvodněné. Skutkové okolnosti projednávané věci vyžadovaly rychlé počínání vnitrostátních orgánů při nástupu pachatele do výkonu trestu, vnitrostátní systém vymáhání pravidel trestního práva se nicméně ve věci stěžovatelek ukázal jako neúčinný. Bez ohledu na skutečnost, že se pachatel po odsouzení vůči stěžovatelkám neprojevoval nepřátelsky, došlo k porušení procesní složky práva na život zakotveného v článku 2 Úmluvy.

VĚZEŇSTVÍ

Rozsudek ze dne 20. října 2016 ve věci č. 7334/13 – *Muršić proti Chorvatsku*

Velký senát Soudu rozhodl jednomyslně, že pobytem po dobu 27 dnů nepřetržitě v cele, ve které na každého odsouzeného připadala ubytovací plocha menší než 3 m², byl stěžovatel vystaven ponižujícímu zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Soud shledal deseti hlasy proti sedmi, že umístěním stěžovatele do cel, kde na něj připadala ubytovací plocha menší než 3 m², po dobu několika krátkých časových intervalů (od jednoho do osmi dnů, celkem 23 dní) k porušení článku 3 Úmluvy nedošlo. K závěru o neporušení tohoto článku Soud dospěl třinácti hlasy proti čtyřem rovněž ve vztahu k obdobím, kdy byl stěžovatel umístěn na cele, kde disponoval ubytovací plochou o rozměru mezi 3 a 4 m².

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl za loupež a krádež odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody v délce trvání dvou let a devíti měsíců. Většinu doby výkonu trestu strávil ve věznici Bjelovar, která byla v době jeho pobytu přeplněná. Stěžovatel byl proto po dobu celkem 50 dnů, z toho v jednom případě na 27 dní nepřetržitě, umístěn do cel sdílených s dalšími odsouzenými, ve kterých na jednoho odsouzeného připadala ubytovací plocha menší než 3 m². Stěžovatel upozorňoval, že cely byly navíc špatně udržované, vlhké a špinavé. Dále namítal, že ve věznici nedostal možnost pracovat a ani

mu nebyly nabídnuty dostatečné volnočasové či vzdělávací aktivity.

Stěžovatel se během výkonu trestu opakovaně domáhal přesunutí do jiné věznice, a to jednak kvůli namítaným špatným podmínkám, jednak proto, že nemohl být v dostatečném kontaktu s rodinou. Jelikož jeho žádostem nevyhovělo ani vedení věznice, ani Ministerstvo spravedlnosti, obrátil se následně na soudy a veřejného ochránce práv. Soudy, včetně ústavního soudu, však jeho stížnost na uvedené nedostatky ve věznici považovaly za neopodstatněnou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že byl vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy, a to z důvodu nedostatečných podmínek ve věznici. Zejména uvedl, že jeho osobní prostor na cele několikrát klesl pod 3 m² ubytovací plochy a opakovaně se pohyboval mezi 3 a 4 m². Rovněž namítal, že ve věznici byly špatné hygienické podmínky, nedostatečná strava a že neměl možnost pracovat nebo se účastnit jiných smysluplných aktivit.

Dne 12. března 2015 dospěl senát první sekce Soudu poměrem šesti hlasů proti jednomu k závěru, že k porušení článku 3 Úmluvy nedošlo. Na žádost stěžovatele byla věc postoupena velkému senátu.

(i) Stanovení obecných zásad

Velký senát Soudu úvodem konstatoval, že o porušení článku 3 Úmluvy z důvodu nedostatečného osobního prostoru odsouzeného v přeplněné věznici rozhoduje často, a je proto třeba vyjasnit relevantní používané zásady. Předně podotkl, že při posuzování podmínek zbavení svobody je třeba vzít v úvahu jejich kumulativní účinek stejně jako konkrétní tvrzení stěžovatele (*Torreggiani a ostatní proti Itálii*, č. 43517/09 a další, rozsudek ze dne 8. ledna 2013, § 66). Není tak možné určit konkrétní počet metrů čtverečních podlahové plochy na odsouzeného, jehož nedodržení bude vždy znamenat porušení Úmluvy. Existuje totiž celá řada dalších aspektů, které je při posuzování podmínek zbavení svobody nutné zohlednit (*Samaras a ostatní proti Řecku*, č. 11463/09, rozsudek ze dne 28. února 2012, § 57).

Extrémní nedostatek osobního prostoru je nicméně aspektem, který hraje v tomto ohledu velkou roli. Soud dále uvedl, že není důvod, aby se odchýlil od svého dosavadního přístupu, který určuje minimální standard ubytovací plochy na odsouzeného ve sdílené cele výměrou 3 m² (*Idalov proti Rusku*, č. 5826/03, rozsudek velkého senátu ze dne 22. května 2012, § 101). Přístup Soudu se v tomto liší od standardů Evropského výboru pro zabránění mučení a jinému nelidskému, krutému ponižujícímu zacházení a trestání („Výbor CPT“), který stanoví minimální podlahovou plochu výměrou 4 m². Je tomu tak zejména z důvodu, že

Soud musí brát v úvahu nejen podlahovou plochu, ale i všechny další relevantní okolnosti případu. Role Soudu je nadto zcela jiná než úloha Výboru CPT. Aktivity Výboru CPT totiž směřují k prevenci špatného zacházení do budoucna a úroveň ochrany, o kterou Výbor CPT usiluje, je tak z podstaty věci vyšší než ochrana poskytovaná Soudem v jeho rozsudcích v individuálních věcech.

Dále Soud vyjasnil, že do ubytovací plochy se nezapočítává rozloha sociálního zařízení, i když tvoří součást cely. Na druhou stranu do ní je zahrnuta plocha zastavěná nábytkem. Konstatoval též, že minimální standard 3 m² se uplatní jak ve vztahu k věznicím pro výkon trestu, tak vazebním věznicím.

Posouzení, zda došlo k porušení článku 3 Úmluvy z důvodů podmínek ve věznici, nicméně není možné omezit jen na číselné vyjádření ubytovací plochy, která připadá na jednoho odsouzeného či obviněného; pouze úplný přístup k podmínkám ve věznici může přinést věrný obrázek o realitě. Soud proto definoval následující pravidla přezkumu.

Pokud má odsouzený či obviněný v cele sdílené s dalšími k dispozici méně než 3 m² ubytovací plochy, nedostatek osobního prostoru je tak závažný, že tato skutečnost zakládá silnou domněnku porušení článku 3 Úmluvy. Ta může být vyvrácena jen tehdy, bude-li prokázáno, že nedostatek osobního prostoru byl kompenzován vyvažujícími faktory, které byly naplněny kumulativně:

- 1) snížení osobního prostoru pod 3 m² bylo drobné, krátkodobé a došlo k němu jen příležitostně;
- 2) odsouzený či obviněný měl během tohoto omezení osobního prostoru dostatečnou volnost pohybu mimo celu, tj. mohl se pohybovat na čerstvém vzduchu a trávit čas smysluplnými aktivitami;
- 3) zařízení, ve kterém se osoba zbavená svobody nacházela, bylo celkově v dobrém stavu a podmínky zbavení svobody nebyly zhoršené dalšími nedostatky, jakými jsou například nedostatek denního světla a čerstvého vzduchu, špatný stav sociálního zařízení či nízká úroveň hygieny ve věznici.

Pokud odsouzený či obviněný disponuje mezi 3 a 4 m² ubytovací plochy, je tato skutečnost silným faktorem pro posouzení souladu podmínek zbavení svobody s článkem 3 Úmluvy. K porušení článku 3 Úmluvy však dojde pouze tehdy, pokud je tato okolnost doprovázena jinými nevyhovujícími podmínkami, zejména co se týká možnosti vycházek ve venkovním prostoru, přístupu k dennímu světlu a čerstvému vzduchu, vytápění cely, možnosti použít toaletu v soukromí a dodržení základních hygienických standardů.

Má-li odsouzený či obviněný k dispozici více než 4 m² ubytovací plochy, nevyvstává v tomto aspektu žádná otázka ohledně souladu s článkem 3 Úmluvy, k jehož

porušení tak může dojít jen působením dalších podmínek zbavení svobody.

(ii) *Použití těchto zásad na okolnosti projednávané věci*

Soud v projednávané věci rozdělil posouzení stížnosti do samostatných otázek podle toho, po jakou dobu byl osobní prostor stěžovatele omezen a jakou ubytovací plochu měl k dispozici.

a) Období nepřetržitých 27 dnů, kdy měl stěžovatel k dispozici méně než 3 m²

Nejprve se Soud zabýval obdobím, kdy byl stěžovatel umístěn na cele, kde ubytovací plocha na každého odsouzeného vycházela pouze na 2,62 m², nepřetržitě po dobu 27 dnů. Soud konstatoval, že tuto situaci nelze považovat za krátkodobé a drobné snížení osobního prostoru. Stěžovatel tak byl vystaven utrpení, které přesahovalo nevyhnutelnou míru strádání, které je se zbavením osobní svobody spojena (*Kudla proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2000, § 92–94). Silná domněnka porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k tomuto období tedy nebyla vyvrácena, a proto došlo k porušení tohoto ustanovení Úmluvy.

b) Zbývající časové úseky, kdy měl stěžovatel k dispozici méně než 3 m²

Stěžovatel byl ubytován na sdílených celách, v nichž byla ubytovací plocha na odsouzeného menší než 3 m² ještě několikrát, pokaždé se tak však stalo jen na jeden až tři dny, v jednom případě na 8 dní.

Soud uvedl, že všechna tato období trvala krátce. Proto může být silná domněnka porušení článku 3 vládou vyvrácena doložením vyvažujících faktorů. Při hodnocení těchto faktorů Soud konstatoval, že podrobná dokumentace ohledně vybavení věznice či denního režimu odsouzených předložená vládou nevyvolává žádné pochybnosti o své autenticitě. Naopak tvrzení stěžovatele ohledně špatných podmínek a nedostatečné nabídky aktivit byla velmi obecná a nepodložená.

Soud tak vzal v úvahu zejména to, že odsouzení měli možnost pobývat na čerstvém vzduchu na dostatečně rozlehlém (více než 300 m²) a vybaveném (přístřešek proti dešti, hřiště, pingpongové stoly apod.) dvoře 2 hodiny denně a další 3 hodiny mohli strávit uvnitř věznice mimo celu např. sledováním televize či čtením literatury z knihovny. Soud konstatoval, že tyto okolnosti měly ve vztahu k omezení osobního prostoru zásadně zmírňující účinky.

Soud dále shledal, že věznice Bjelovar byla v celkově dobrém stavu. Tvrzení vlády o plném oddělení sociálního zařízení od zbytku cely či kvalitě jídla byla dle Soudu doložena důkazy, zatímco tvrzení stěžovatele byla nesoudržná a důkazům odporovala. Odsouzení se mohli sprchovat třikrát týdně, přičemž sociální zařízení věznice byla průběžně renovována a řádně udržována.

Soud proto dospěl k závěru, že vláda vyvrátila silnou domněnku porušení článku 3 Úmluvy. Podmínky ve věznici ve svém souhrnu v případě několika krátkých pobytů stěžovatele v celách, kde na něj připadala ubytovací plocha o výměře menší než 3 m², nedosáhly úrovně ponižujícího zacházení.

c) Období, kdy měl stěžovatel k dispozici 3 až 4 m²

S odkazem na závěry uvedené pod bodem b) o možnosti stěžovatele pobývat mimo celu a celkovém stavu věznice Soud konstatoval, že ani v obdobích, ve kterých měl stěžovatel k dispozici ubytovací plochu o velikosti mezi 3 a 4 m², k porušení článku 3 Úmluvy nedošlo.

III. Oddělená stanoviska

Soudci Sajó, López Guerra a Wojtyczek ve svém společném částečně nesouhlasném stanovisku konstatovali, že nesouhlasí s většinou, že k porušení článku 3 nedošlo v případě dalších časových úseků, kdy měl stěžovatel k dispozici ubytovací plochu menší než 3 m², a v případech, kdy disponoval ubytovací plochou o výměře 3 až 4 m². Uvedli, že od většiny se jejich názor odlišuje ve dvou bodech. Zprvce ohledně síly domněnky, která vyvstává, není-li dodržen minimální standard ubytovací plochy. Dle jejich názoru je tato domněnka zcela zásadní a je možné ji vyvrátit jen za výjimečných okolností. A zadruhé v otázce stanovení minimálního počtu metrů čtverečních ubytovací plochy. Zdůraznili, že většinou nastavený standard 3 m² je nedostatečný a nereflktuje vězeňské prostředí. Při jeho uplatňování bude v praxi docházet k tomu, že odsouzení budou neustále narušovat tzv. osobní zónu jiného vězně, často pak budou dokonce vstupovat do jeho intimní zóny. Taková fyzická blízkost má na osobnost odsouzených velmi neblahé účinky a značně ztěžuje možnost jejich následné resocializace. Minimální standard by dle jejich názoru měl být nastaven alespoň na 4 m². Soudci dále vyjádřili nesouhlas s postojem většiny ke standardu Výboru CPT. Zdůvodnění, že jen Soud musí brát v úvahu „všechny relevantní okolnosti“, označili za nepřesvědčivé. Výbor CPT má dle jejich názoru unikátní zkušenosti s vězeňskými podmínkami napříč Evropou a jeho standard, který zohledňuje i ostatní faktory zbavení svobody, by tedy Soud měl respektovat.

Soudci Lazarova Trajkovska, De Gaetano a Grozev ve svém společném částečně nesouhlasném stanovisku rovněž vyjádřili nesouhlas s minimálním standardem ubytovací plochy nastaveným výměrou 3 m². Uvedli, že je nesmírně důležité, aby byl přístup Soudu k systémovému problému přeplněnosti věznic v souladu s pozicí dalších aktérů v této problematice. Soud se proto neměl odchylovat od standardu Výboru CPT, respektovaného orgánu Rady Evropy, který se na oblast podmínek zbavení svobody specializuje. Dále konstatovali, že zásadním vyvažujícím prvkem pro

nedostatek prostoru na cele je adekvátní prostor ve společných prostorách věznice. V projednávané věci dle jejich názoru dodatečný prostor představovaný především chodbami a společenskou místností odsouzeným jejich životní prostor výrazněji nezvětšil. Dospěli proto k závěru, že vyvažující faktory identifikované většinou nemohly vyvrátit domněnku porušení článku 3 Úmluvy v případech, kdy podlahová výměra poklesla pod 3 m², byť jen na kratší časové úseky. Tyto kompenzující faktory však byly dostatečné k vyvážení nedostatku ubytovací plochy v obdobích, kdy měl stěžovatel k dispozici 3 až 4 m².

Soudce Pinto de Albuquerque ve svém částečně nesouhlasném stanovisku podotkl, že normativní systém Rady Evropy stojí na třech pilířích. Označil za ně evolutivní výklad Úmluvy, který musí být v souladu s vyvíjícím se vnitrostátním i mezinárodním právem, shodu na evropské úrovni vtělenou do doporučení jiných orgánů Rady Evropy a upevňování pozice *soft law* jakožto pramenu mezinárodního práva. Většina, která se bez náležitého zdůvodnění odchýlila od vyššího standardu ubytovací plochy ve věznicích stanoveného Výborem ministrů, Výborem CPT či Výborem pro spolupráci v oblasti trestání, tak snižuje práci jiných orgánů Rady Evropy i standard ochrany lidských práv.

URČENÍ OTCOVSTVÍ

Rozsudek ze dne 8. prosince 2016 ve věcech č. 7949/11 a 45522/13 – L. D. a P. K. proti Bulharsku

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že z důvodu zákonné nemožnosti stěžovatelů domáhat se popření otcovství jiných mužů ve vztahu k dětem, o nichž se stěžovatelé domnívali, že jsou jejich dětmi, došlo k porušení jejich práva na respektování soukromého života zaručeného článkem 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

První stěžovatel žil se svou partnerkou před otěhotněním (v lednu 2010) a v prvních měsících jejího těhotenství, o kterém po celou dobu věděl. Po rozchodu se partnerce v říjnu 2010 narodila dcera, přičemž jako otec byl úředně uznán jiný muž. Skutkově srovnatelná byla i stížnost druhého stěžovatele, který se však svou partnerkou rozešel v březnu 2010 a o jejím těhotenství i narození syna v prosinci 2010 se dozvěděl až následně. Jako otec dítěte byl i v tomto případě úředně uznán jiný muž. V květnu 2011 přiměl druhý stěžovatel matku svého domnělého syna, aby podstoupila test DNA, z něhož vyplynulo, že druhý stěžovatel je na 99,99 % otcem dítěte.

Oba stěžovatelé se domáhali soudního zrušení uznání otcovství jiných mužů ve vztahu ke svým domnělým dětem, soudy včetně nejvyššího však vždy konstatovaly, že stěžovatelé nebyli k příslušným návrhům aktivně legitimováni.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že nemožnost popřít otcovství jiných mužů ke svým domnělým dětem představovala porušení jejich práva na respektování soukromého a rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy.

Soud nejprve konstatoval, že s ohledem na absenci vzájemných citových vazeb mezi stěžovateli a jejich domnělými dětmi nebylo v projednávaných věcech možné dospět k závěru o existenci rodinného života podle článku 8 Úmluvy. Ve světle předchozí judikatury nicméně shledal, že případy uznání nebo popření otcovství se dotýkají soukromého života podle uvedeného ustanovení, neboť zahrnují důležité aspekty týkající se identity dotčených otců (*mutatis mutandis*, *Ny-lund proti Finsku*, č. 27110/95, rozhodnutí ze dne 29. června 1999).

Podle Soudu disponoval stát v projednávané věci širokým prostorem pro uvážení, neboť v otázce možnosti domnělých otců popřít otcovství jiných mužů neexistuje mezi smluvními státy Úmluvy shoda (17 z 26 zkoumaných států tuto možnost za určitých podmínek připouští, zatímco 9 států nikoli), přičemž podle judikatury Soudu je navíc prostor pro uvážení obecně širší právě v oblasti citlivých mravních a etických otázek a v situacích, kdy je třeba vyvážit protichůdné zájmy soukromé a veřejné povahy (*S. H. a ostatní proti Rakousku*, č. 57813/00, rozsudek velkého senátu ze dne 3. listopadu 2011, § 94).

Soud nicméně připomněl, že domnělí otcové by neměli být zcela zbaveni možnosti namítat své otcovství, neexistují-li pro odepření této možnosti vážné důvody spojené s nejvyšším zájmem dítěte. Porušení článku 8 Úmluvy takto Soud např. konstatoval v případě absolutního znemožnění domnělému otci domáhat se určení svého otcovství toliko z důvodu, že otcem byl již uznán jiný muž (*Rózański proti Polsku*, č. 55339/00, rozsudek ze dne 18. května 2006, § 75–79): byť skutečnost, že rozhodnutí o zahájení řízení o popření otcovství bylo ponecháno na uvážení příslušných orgánů, Soud v této věci samu o sobě nepovažoval za problematickou, kombinace nemožnosti stěžovatele sám zahájit řízení, absence vodítek pro příslušné orgány, jak mají postupovat při posuzování žádostí o zahájení řízení, a povrchní způsob, jakým příslušné orgány naložily s žádostí stěžovatele, Soud přivedla k závěru o porušení článku 8 Úmluvy.

Podstatnou roli též sehráje, zda státní orgány hledaly rovnováhu mezi různými dotčenými zájmy, včetně

zejména nejlepšího zájmu dítěte, a důkladně se zabývaly individuálními okolnostmi věci. Měly by přihlídnout nejen k existenci určitého státem uznaného příbuzenského vztahu, ale také např. k existenci sociálních a rodinných vazeb mezi dítětem a zákonnými rodiči (*Ahrens proti Německu*, č. 45071/09, rozsudek ze dne 22. března 2012, § 74 *in fine* a 76–80).

Soud podotknul, že v projednávané věci vnitrostátní právo neumožňovalo domnělým otcům domáhat se přímo popření úředně uznaného otcovství jiných mužů. Soudy přitom odmítly návrhy obou stěžovatelů pro nedostatek žalobní legitimace právě z důvodu existence uznaných otcovství jiných mužů, přičemž ani v jednom případě nepřihlédly k dalším okolnostem či situaci jednotlivých dotčených osob. Potřebnou žalobní legitimaci má pouze státní zastupitelství a příslušný orgán sociální péče, vnitrostátní právo však nijak neupravuje, kdy mají tyto orgány povinnost předmětný návrh podat. Z judikatury vnitrostátních soudů lze sice dovodit, že by takový návrh měly podat v případech podezření z obcházení zákona při adopci nebo v případech ohrožení dítěte, pro stěžovatele v projednávané věci však byly tyto možnosti irelevantní. Příslušné státní orgány, na které se musí domnělý otec s případným podnětem obrátit, tak disponují neomezenou diskrecí, přičemž otce nemusí ani vyslechnout a svá rozhodnutí, která nepodléhají soudnímu přezkumu, nemusí nijak odůvodňovat; nemusí nijak vyvažovat různé dotčené zájmy. Příslušný prostředek nápravy proto nelze v kontextu situace stěžovatelů považovat za účinný. Soud nakonec odmítl námitku vlády, podle které měli stěžovatelé podle zákona o rodině možnost uznat děti za své, a to kdykoli před jejich narozením: druhý stěžovatel se dozvěděl o narození dítěte až následně a předmětný zákon matce dítěte umožňuje příslušné uznání zbavit jakéhokoli právního účinku prostřednictvím prostého prohlášení. Pokud tedy matka dítěte s uznáním nesouhlasí, ocitá se muž v obdobné situaci jako stěžovatelé. Soud proto rozhodl, že i přes široký prostor pro uvážení, kterým stát v dané oblasti disponuje, k porušení článku 8 Úmluvy došlo.

VOLBY

Rozsudek ze dne 20. prosince 2016 ve věci č. 14737/08 – *Uspakich proti Litvě*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně konstatoval, že domácí vězení stěžovatele ani negativní postoj médií v průběhu kampaně do doplňovacích parlamentních voleb nevedly k porušení práva na svobodné volby zaručeného článkem 3 Protokolu č. 1.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel v roce 2003 založil Stranu práce, jež v následujícím roce vyhrála volby do parlamentu. V roce 2006 bylo vůči stěžovateli i straně jako právnické osobě zahájeno trestní stíhání z důvodu podezření ze zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění strany. Ta podle obžaloby nezdokumentovala výdaje ve výši několika milionů eur. Stěžovatel uprchl do Ruska, jež ho odmítlo do Litvy vydat. Okresní soud rozhodl v nepřítomnosti o vzetí stěžovatele do vazby.

V lednu 2007 stěžovatel z Ruska na dálku kandidoval v litevských místních volbách, nicméně Ústřední volební komise (dále také „ÚVK“) vyhověla žádosti státního zastupitelství, aby byla imunita vyplývající z kandidatury omezena, což následně potvrdil i nejvyšší správní soud. Stěžovatel v těchto volbách uspěl, v dubnu 2007 však požádal ÚVK o zbavení svých pravomocí radního v městské radě. V červenci 2007 oznámil stěžovatel svou kandidaturu ve volbách do parlamentu. ÚVK a následně i nejvyšší správní soud dospěly k závěru, že stěžovatel může být zatčen a jeho svoboda může být během volební kampaně omezena. V září 2007 přiletěl stěžovatel zpět do Litvy, ihned však byl zatčen a vzat do vazby. Okresní soud poté rozhodl o nahrazení vazby domácím vězením spočívajícím v omezení stěžovatelova pobytu na jeho rodné město v určeném časovém rozmezí při současném zákazu pobývání na veřejných místech; rozhodnutí bylo potvrzeno odvolacím soudem. V druhém kole voleb konajícím se v říjnu 2007 stěžovatel skončil na druhém místě a místo poslance nezískal. V dubnu 2008 byl propuštěn z domácího vězení.

V roce 2009 byl stěžovatel zvolen do Evropského parlamentu, ten ho však v roce 2010 zbavil imunity. V roce 2012 byl stěžovatel zvolen do litevského parlamentu, který ho rovněž zbavil imunity. V roce 2013 byl stěžovatel shledán vinným z trestného činu zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění, což bylo v roce 2016 potvrzeno odvolacím soudem. Řízení nadále probíhá před nejvyšším soudem.

V roce 2014 byl stěžovatel zvolen do Evropského parlamentu a rezignoval na svůj poslanecký mandát. Evropský parlament ho opět zbavil imunity.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 PROTOKOLU č. 1

Stěžovatel namítal, že mu bylo znemožněno účinně se účastnit volební kampaně do parlamentních voleb v roce 2007, a to zejména v důsledku jeho domácího vězení i negativního naladění médií.

Soud předeslal, že demokracie ztělesňuje základní součást „evropského veřejného pořádku“, přičemž práva vyplývající z článku 3 Protokolu č. 1 jsou klíčová pro zajištění a udržení základů účinné a smysluplné demokracie založené na zásadách právního státu

(např. *Ždanoka proti Lotyšsku*, č. 58278/00, rozsudek velkého senátu ze dne 16. března 2006, § 98 a 103). Zároveň však připomněl, že podle Výboru ministrů Rady Evropy je nezbytné stíhat korupci za účelem posílení veřejné důvěry v politický proces. To zahrnuje i požadavek, aby politické strany vedly řádné účetnictví, s čímž souvisela obžaloba stěžovatele a jeho politické strany [srov. rezoluci Výboru ministrů Rady Evropy (97)24 ze dne 6. listopadu 1997 a doporučení téhož orgánu Rec(2003)4 ze dne 8. dubna 2003].

Soud vyšel z předpokladu, že stěžovatel si musel být vědom trestního stíhání a rozhodnutí o vzetí do vazby v době, kdy kandidoval do doplňujících parlamentních voleb. Nemohl proto rozumně očekávat, že bude mít rovnocenné výchozí podmínky jako jiní kandidáti. Zároveň Soud poukázal na skutečnost, že po příletu stěžovatele do Litvy bylo rozhodnutí o vazbě nahrazeno mírnějším opatřením, domácím vězením. Stěžovatel tak měl příležitost vést volební kampaň z domova, probírat ji s členy své politické strany, kteří mohli šířit jeho sdělení navenek. Stěžovatel byl navíc úspěšný v místních volbách v době, kdy stále pobýval v Ruské federaci. Soud proto nepovažoval omezení stěžovatelova práva na účast ve volbách za natolik tíživá, že by měla rozhodující vliv na konečný volební výsledek.

Dále se Soud zaměřil na otázku, zda měl stěžovatel k dispozici účinný prostředek na přezkum stížností ve vztahu k právu na svobodné volby, což judikatura Soudu považuje za jednu z klíčových záruk svobodných a spravedlivých voleb a velmi důležitý faktor při naplňování pozitivních závazků státu vyplývajících z článku 3 Protokolu č. 1 (*Namat Aliyev proti Ázerbájdžánu*, č. 18705/06, rozsudek ze dne 8. dubna 2010, § 81). Soud dospěl k závěru, že litevské právo nabízí možnost podat stížnost a odvolání, a to jak k ÚVK, tak k soudům. Stěžovatel tyto možnosti plně využil a nic nenasvědčuje tomu, že by ÚVK či soudy postupovaly při přezkumu svévolně.

I v otázce údajné negativní mediální pozornosti neshledal Soud nic, co by bylo možné žalovanému státu vytknout. Přihlédl k tomu, že dle judikatury Soudu hrají média v demokratické společnosti klíčovou roli „hlídacího psa“; jejich úkolem je šíření informací a názorů o otázkách veřejného zájmu včetně justičních témat (*Perna proti Itálii*, č. 48898/99, rozsudek velkého senátu ze dne 6. května 2003, § 39). Dále vzal v potaz argument vlády o výjimečné povaze trestního stíhání týkajícího se politické korupce a výši šetřených nezdokumentovaných částek.

Závěrem se Soud zaměřil na rozsah stěžovatelovy imunity. Připomněl, že různé formy parlamentní imunity slouží k zajištění nezávislosti parlamentu při výkonu jeho funkcí (*Karácsony a ostatní proti Maďarsku*, č. 42416/13, rozsudek velkého senátu ze dne 17. května 2016, § 138). Při stíhání korupce jsou však státy vy-

zývány Výborem ministrů Rady Evropy k omezení imunity v míře nezbytné v demokratické společnosti. Soud si povšimnul, že stěžovatel zastával v průběhu své politické kariéry řadu volených funkcí. Kdykoli však imunita vyplývající z této funkce pominula nebo byla omezena, stěžovatel tuto funkci opustil. Argument vlády, že stěžovatel se účastnil voleb do různých zastupitelských sborů s cílem vyhnout se stíhání a tato místa následně rychle vyměnil, se tedy nezdá zcela nepodložený a vyzdvihly ho v odůvodnění svých rozhodnutí jak ÚVK, tak nejvyšší správní soud.

S ohledem na výše uvedené Soud v projednávané věci neshledal nesrovnalosti způsobilé znemožnit výkon stěžovatelova práva na účast ve svobodných volbách. K porušení článku 3 Protokolu č. 1 tedy nedošlo.

VYSTĚHOVÁNÍ ROMSKÝCH OSAD

Rozsudek ze dne 11. října 2016 ve věci č. 19841/06 – *Bagdonavicius a ostatní proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně shledal, že nuceným vystěhováním romských rodin z jejich příbytků a demolicí těchto domů toliko z důvodu nezákonnosti jejich vystavění, bez přezkumu přiměřenosti těchto opatření a projednání možnosti přestěhování stěžovatelů, došlo k porušení článku 8 Úmluvy, avšak nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1. Zároveň Soud většinou šesti hlasů proti jednomu rozhodl, že není potřeba zabývat se odděleně námitkou porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost podalo několik rodin romského etnika, původně usídlených ve vesnici Dorojnoe. Tato vesnice již od 50. let 20. století sloužila jako útočiště pro romskou komunitu, jejíž příslušníci si v ní stavěli domy bez stavebního povolení a na pozemcích, k nimž neměli žádný právní nárok. V letech 2005 až 2006 příslušný soud na návrh státního zástupce rozhodl, že domy stěžovatelů jsou neoprávněnými stavbami ve smyslu občanského zákoníku, a nařídil jejich demolici. Odvolání stěžovatelů skončilo neúspěšně a k demolici jejich domů došlo ještě během roku 2006.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé namítali porušení práva na respektování soukromého a rodinného života a obydlí podle článku 8 Úmluvy, a to jak samostatně, tak ve spojení se zákazem diskriminace podle článku 14 Úmluvy. Dále namítali porušení práva na pokojné užívání majetku chráněného článkem 1 Protokolu č. 1.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Soud úvodem připomněl, že článek 8 Úmluvy nechrání pouze obydlí, která byla postavena v souladu s vnitrostátními právními předpisy; klíčová je zejména existence dostatečných a trvajících vazeb k určitému místu (*Buckley proti Spojenému království*, č. 20348/92, rozsudek ze dne 25. září 1996, § 54). Stejně tak z pohledu článku 8 Úmluvy není rozhodující, zda daný dům odpovídá úředně evidovanému místu trvalého pobytu či zda jednotlivec vlastní další nemovitosti určené k bydlení. Ve vztahu k projednávané věci Soud shledal, že stěžovatelé tvořili rodiny a jejich tvrzení, že v předmětných domech žili ve společné domácnosti, jsou věrohodná. Jejich domy proto představovaly obydlí ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud dále shledal, že namítaný zásah byl v souladu se zákonem a sledoval legitimní cíl ochrany práv vlastníka předmětných pozemků, kterým byla obec.

Ohledně nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud s odkazem na věc *Winterstein a ostatní proti Francii* (č. 27013/07, rozsudek ze dne 17. října 2013, § 147–148) připomněl, že jelikož ztráta domova patří mezi nejzávažnější zásahy do práv zaručených článkem 8 Úmluvy, každá osoba, jíž takový zásah hrozí, musí mít možnost domoci se přezkumu přiměřenosti daného opatření nezávislým soudem. Pokud v rámci tohoto řízení dotčená osoba vznesne argumenty týkající se přiměřenosti zásahu, vnitrostátní soudy se jimi musí podrobně zabývat a svá rozhodnutí náležitě odůvodnit, a to i v případech, že se jedná o domov vybudovaný nebo obývaný nezákonně (*tamtéž*, § 151). V projednávané věci Soud předně konstatoval, že stěžovatelé neprokázali jakýkoli právní nárok ve vztahu k pozemkům, na nichž se nacházely jejich domy. Podobně jako ve věci *Yordanova a ostatní proti Bulharsku* (č. 25446/06, rozsudek ze dne 24. dubna 2012) tedy šlo o nezákonně bydlení na obecních pozemcích. V citované věci nicméně Soud upozornil na to, že byť příslušné orgány v zásadě byly oprávněny přistoupit k vystěhování stěžovatelů, dlouhá léta v tomto směru nepodnikly žádné kroky, a *de facto* tak tolerovaly vzniklou situaci, což dle Soudu představuje vysoce relevantní faktor: v důsledku pasivity dotčených orgánů si stěžovatelé vytvořili blízký vztah k dané lokalitě a začali tu žít komunitním způsobem života. Podle názoru Soudu je v situacích, kdy se otázka nezákonného obývání určitých nemovitostí týká celé komunity a dlouhého časového období, nutno postupovat zcela odlišně než v běžných případech, kdy je jednotlivec vystěhován z nezákonně zabraného obydlí (*tamtéž*, § 121).

Stejný přístup je dle Soudu nutné uplatnit i v projednávané věci, která se rovněž týká celé komunity a značného časového období. Vnitrostátní soudy nařídily demolici domů stěžovatelů toliko na základě skutečnosti, že se jedná o neoprávněné stavby, aniž by se

zabývaly přiměřeností tohoto opatření, a to především ve světle argumentů vznesených stěžovateli, kteří poukázali např. na dlouhou dobu uplynulou od vybudování domů, na skladbu jednotlivých domácností či na absenci náhradního bydlení. Stěžovatelům se nedostalo přezkumu přiměřenosti namítaného zásahu v souladu s požadavky článku 8 Úmluvy.

Soud dále připomněl, že zvláštní pozornost je potřeba věnovat i důsledkům vystěhování členů romské komunity z jejich domovů, jakož i riziku, že se ocitnou bez přístřeší (*Yordanova a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 126; *Winterstein a ostatní proti Francii*, cit. výše, § 159). Znovu též zdůraznil, že vnitrostátní orgány by měly v takových situacích vzít v potaz, že stěžovatelé patří k sociálně znevýhodněné skupině, a to zejména při rozhodování o termínu a způsobu vystěhování, jakož i o nabídce náhradního ubytování (*Winterstein a ostatní proti Francii*, cit. výše, § 160). K tomu však v projednávané věci nedošlo: příslušné soudy nezhlednily důsledky demolice domů pro stěžovatele, kteří navíc nebyli řádně informováni o datu a způsobu demolice, a vnitrostátní orgány s nimi před jejich nuceným vystěhováním nekonzultovaly možnosti náhradního ubytování.

Došlo tudíž k porušení článku 8 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU č. 1

Soud připomněl, že za jistých podmínek lze právo na pokojné užívání majetku podle článku 1 Protokolu č. 1 vztáhnout i na situace, kdy stěžovatelé bydlí na pozemcích či v domech, které jim nepatří (např. *Öneryıldiz proti Turecku*, č. 48939/99, rozsudek velkého senátu ze dne 30. listopadu 2004, § 129).

V projednávané věci tomu tak nicméně dle Soudu není, a to z několika důvodů. *Zprv*é, stěžovatelé neměli k předmětným domům žádný právní nárok, a nemohli se tak domnívat, že se nacházejí v situaci „právní jistoty“. *Zadruhé*, nebylo prokázáno, že by v souvislosti s těmito domy někdy platili daně či využívali placených veřejných služeb. *Zatřetí*, nikdy nebylo pochyb o tom, že domy stěžovatelů jsou neoprávněnými stavbami ve smyslu občanského zákoníku, a to ani navzdory tomu, že příslušné orgány v tomto směru po dlouhou dobu nepodnikly žádné kroky. *Konečně*, samotná délka bydlení v domech, aniž by byla doplněna jedním či více z výše zmíněných faktorů, nepostačuje k tomu, aby vznikl dostatečně silný majetkový zájem, který by byl chráněn článkem 1 Protokolu č. 1. Příbytky stěžovatelů tedy nebyly majetkem ve smyslu tohoto ustanovení. Soud proto námitku stěžovatelů ohledně porušení jejich majetkových práv odmítl pro neslučitelnost *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNEM 8 ÚMLUVY

Soud konečně shledal, že vzhledem k závěru o porušení článku 8 není potřeba zabývat se odděleně námit-

kou porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudkyně Keller ve svém částečně nesouhlasném stanovisku uvedla, že dle jejího názoru měl Soud zkoumat i námitku porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy, jelikož namítané nerovné zacházení představovalo stěžejní aspekt případu (*Dudgeon proti Spojenému království*, č. 7525/76, rozsudek pléna ze dne 22. října 1981, § 67). Z okolností projednávané věci plyne, že účelem namítaného zásahu bylo kolektivní potrestání celé romské komunity ve vesnici Dorojnoe, kdy vnitrostátní orgány poukázovaly na to, že tu dochází k nezákonnému obchodu s drogami. V období

před demolicí domů však byly za obchod s drogami odsouzeny toliko dvě osoby z této vesnice; zásah navíc postihl všechny romské usedlosti, přičemž jediné dva domy ušetřené demolice patřily podle všeho ruským rodinám. Konečně, i veřejná vyjádření příslušných státních orgánů z relevantního období mají zřetelně rasistický podtón. Ve skutečnosti se tedy příslušnost stěžovatelů k romskému etniku ukazuje jako rozhodující faktor ovlivňující postoj vnitrostátních orgánů, a Soud se tudíž měl odděleně zabývat námitkou diskriminace na poli článku 14 Úmluvy.

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky
před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Ota Hlinomaz (KVZ), Eliška Hodysová (KVZ), Petr Konůpka (KVZ), Viktor Kundrák (KVZ), Lubomír Majerčík (ÚS), Jana Martinková (KVZ), Jana Pecková Hodečková (KVOP), Eva Petrová (KVZ), Vladimír Pysk (KVZ), Vít Alexander Schorm (KVZ), Kateřina Šrytrová (KVZ) a Šárka Šváblová (NS).

Obsah Zpravodaje: Petr Konůpka. **Úvodní fotografie:** © Vít Alexander Schorm.

ZÁVĚREM...

Česká republika do nového roku vykročila z hlediska výsledku v řízení před Soudem úspěšně. V rozsudcích vynesených dne 12. ledna 2017 *Bátek a ostatní proti České republice* (č. 54146/09) a *Štulíř proti České republice* (č. 36705/12) Soud dospěl k závěru, že ačkoli pro **nepřítomnost svědků**, kteří vypovídali v přípravném řízení bez účasti obhajoby, **při hlavním líčení** nebyly vážné důvody, trestní řízení nahlížená jako celek nebyla nespravedlivá. Rozsudky nebyly přijaty jednomyslně – podle dvou soudců způsob, jakým většina vyložila a použila obecné zásady zakotvené v rozsudku *Schatschaschwili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015), tyto zásady zcela rozmělnuje.

Jak byl Soud v lednu k České republice shovívavý, v únoru jí to napočítal téměř i s úroky. V rozsudcích ze dne 9. února 2017 *Heldenburg proti České republice* (č. 65546/09) a *Čapkský a Jeschkeová proti České republice* (č. 25784/09 a 36002/19) Soud shledal, že majetkovou škodu vzniklou majitelům bytů s **regulovaným nájmem** za období, kdy neexistoval zákonný základ pro regulaci (od 1. ledna 2002 do 30. března 2006), je třeba vypočítat jako rozdíl mezi tržním a regulovaným nájmem. Dosavadní převažující vnitrostátní soudní praxe považuje za spravedlivé, aby výše náhrady za toto období byla přiměřená následně úpravě zakotvené v zákoně o jednostranném zvyšování nájemného z bytu.

V březnu Soud vydal rozhodnutí ve věci *Domira, spol. s r.o. a Meluzínová proti České republice* (č. 60702/11 a 59633/12, 7. března 2017), v němž učinil závěr, že stěžovatelé se na vnitrostátní úrovni domohli dostatečného odškodnění za nepřiměřeně dlouhá soudní řízení. Dodal však, že odškodňovací řízení nebude napříště považovat za účinné, ukázeli se, že obvykle trvá nepřiměřeně dlouho či že se za průtahy v něm žalobci nedomohou navýšeného odškodnění.

Ve vztahu k **jiným smluvním stranám Úmluvy** zmiňme především rozsudek velkého senátu ve věci *Paradiso a Campanelli proti Itálii* (č. 25358/12, ze dne 24. ledna 2017), v němž Soud dospěl k závěru, že rozhodnutí italských soudů **odebrat stěžovatelům po osmi měsících společného života dítě**, které si „pořídili“ v Rusku za pomoci náhradní matky a spermatu i vajíček neznámých dárců a k němuž ruské orgány uznaly rodičovství stěžovatelů, zakázat jim jakýkoli kontakt s ním a určit dítě k adopci, nebylo v rozporu s článkem 8 Úmluvy. Velký senát tak rozhodl opačně než sedmičlenný senát o dva roky dříve, zejména proto, že v úvodním kroku svého přezkumu dovedl, že mezi stěžovateli a dítětem

neexistoval rodinný život a že vnitrostátní orgány zasáhly toliko do rozhodnutí stěžovatelů stát se rodičem a jejich osobního rozvoje skrze rodičovství.

Respektování soukromého života bylo v sázce i ve věci *Rubio Dosamantes proti Španělsku* (č. 20996/10, rozsudek ze dne 21. února 2017), a to z pohledu ochrany veřejně známých osob před **probíráním detailů z jejich intimního života v médiích**. Dodejme, že stěžovatelka je ve španělsky mluvících zemích velmi známou popovou zpěvačkou, jejíž klipy na **youtube** mají, nepochybně kvůli hudbě samotné, desítky milionů zhlédnutí.

Týden poté, co maďarský parlament výrazně zpřísnil **zákon** upravující zacházení s žadateli o azyl, poslal Soud Viktoru Orbánovi zdravici v podobě rozsudku *Ilias a Ahmed proti Maďarsku* (č. 47287/15, rozsudek ze dne 14. března 2017), v němž shledal porušení Úmluvy jak ohledně **zadržování žadatelů o azyl v táborech v tranzitní zóně na hranicích** bez zákonného podkladu a jakékoli možnosti soudního přezkumu, tak v jejich **automatickém vracení do Srbska** jakožto „bezpečné třetí země“.

Aktuálními otázkami se Soud zabýval i ve věci *Osmanoğlu a Kocabaş proti Švýcarsku* (č. 29086/12, rozsudek ze dne 10. ledna 2017), kde v duchu myšlenky společného soužití, rozpracované již ve věci *S. A. S. proti Francii* (č. 43835/11, rozsudek velkého senátu ze dne 1. července 2014) týkající se zákazu nošení burky či nikábu na veřejných prostranstvích, konstatoval, že zájem dětí na úplné školní docházce umožňující úspěšnou integraci do společnosti musí převážit nad přáním rodičů **z náboženských důvodů neposílat své dcery na školní výuku společného plavání**.

Konečně, k významnému posunu došlo ve věci **práva vězňů na přístup k internetu**. Zatímco v rozsudku *Kalda proti Estonsku* (č. 17429/10, ze dne 19. ledna 2016) Soud ještě konstatoval, že článek 10 Úmluvy nezaručuje vězňům právo na přístup k internetu a zásah do tohoto práva shledal jen proto, že estonské právo vězňům přístup k určitým stránkám umožňovalo, ve věci *Jankovskis proti Litvě* (č. 21575/08, rozsudek ze dne 17. ledna 2017) Soud rozhodl o porušení článku 10 Úmluvy právě proto, že litevské soudy stěžovatelovu žádost o přístup na web provozovaný ministerstvem školství odmítly jen s odvoláním na to, že zákon odsouzeným přístup k internetu neumožňuje.

Tolik krátce z novinek, více v příštím Zpravodaji.

Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce

